

VINTERNATT PÅ KUMLA TORG

Foto Nils Lindgren, Kumla

KUMLA

UTGIVARE
NILS HELANDER

JULBLAD

1952

23:e årgången

Upplaga: 3.400 ex.

Tänk att ha
den tillgänglig
i rätta ögonblicket ...

Sätt in pengarna i

SKANDINAVISKA BANKEN

Vi rekommendera oss vid

julinköpen! Frukt, god sortering. Nötter, Konfektyrer m. m.
Omtyckta Kaffeblandningar (även i skrin)
Konserv, lagrad Ost m. m.

FRANSEERICSSONS

Telefon 700 55 **Speceriäffär**

Allt i modern hårvård!

Ansiktsbehandling, Manicure, Brudklädsel
Krona, Slöjor och Diadem uthyres

MAGGIES Damfrisering

SKOLVAGEN 4 - Tel. 706 32

(Mitt emot Posthuset)

Kumla Fysikaliska Klinik

står till Eder tjänst vid behov av MASSAGE, SJUKGYMNASTIK, VÄRMEBEHANDL.,
KORTVÄGSDIATHERMI, KVARTSLAMPA, FOTVÅRD m. m.

Tider efter beställning

Telefon 710 49

Elsa och Kåre Sörum

Utexam. sjukgymnaster

Matfrågan till JUL

ordnar sig både BILLIGT och BRA
om inköpen göras hos

Lithello

KUMLA - HALLSBERG

Gör

JUL-affäerna
i

Tel. 701 96

Strömstens
GARN- & TRIKÅAFFÄR

Värme- och sanitära installationer

inom såväl nybyggnader som gamla byggnader, servisledning, vattenmätareanläggningar samt
inställning och justering av element och radiatorer för bränsleekonomi. Packning av kranar,
rensning av avlopp samt alla förekommande reparationer utföres

AB. M. FÆRDÉN

KUMLA

Kontor och lager SVEAVÄGEN 6, KUMLA - Tel. 711 80, 703 17

Av Kumla stad auktoriserad rörledningsentreprenör

Rådfråga oss innan Ni låter utföra installationer och reparationer

Bernts Café & Konditori

Joh. Kyrkogata 9 - Tel. 700 76

Torget - Tel. 701 84

Gott kaffe och gott bröd

Rekommenderas!

Beställningar mottagas

Affärshuset

STENEVÄGEN 43

Specierier, Diverse ... Tel. 703 98, 704 99

Charkuteri 704 99

ERIC ERICSSON

KUMLA

B L O M M O R

skänker julglädje!

HYACINTER - TULPANER - KONVALJER - BEGONIOR - CYCLAMEN M. M.

Vackra grupper och blomsterkorgar utföres

ÖNSKA GOD JUL med blommor från

Brunoborgs Handelsträdgård

KUMLA, ÅBYTORP - Tel. 730 85

Famos-Tvätten

en borgen för rationell klädvård!

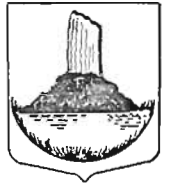
KEMISK TVÄTT ✱ FÄRGNING ✱ REPARATIONER

FILIAL:

Kårstahult, Hallsberg, tel. 104 71

Köpmangatan 11, tel. 707 03

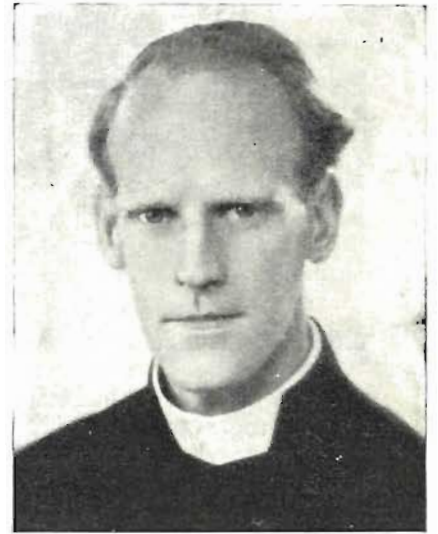
Nygatan 12, tel. 716 77

Korset och krubban

Julbeträktelse för Kumla Julblad

av pastor Eric Lind, Kumla

Nattens stjärnerymd välver sig över Betlehem. Som stora, lysande diamanter gnistra och glimma stjärnorna på himlavalvet och utstråla likasom alla Guds löften mot rymdskådaren. Det var i den natten, som "några herdar voro ute på marken och höllo vakt över sin hjord". En helt vanlig natt för de flesta, och dock en de gudomliga löftenas infrielsestund.

Änglasyner och röster ur skyn hörde det sällsamma till. Men nu fylldes rymderna av änglasång och ljusomstrålade budbärare från Guds löfteshimmel. "I dag har en Frälsare blivit född åt eder i Davids stad, och han är Messias, Herren. Och detta skall för eder vara tecknet: I skolen finna ett nyfött barn, som ligger lindat i en krubba."

I en krubba. Där började det alltså, när den evige Fadern sökte efter ett brofäste på vår låga jord, för att i kärlek leda mänskligheten in på fridens och rättfärdighetens väg.

*"Ej av världens vise kändes den oändligt Vises råd.
Kristus kom, och dagen tändes, full av sanning och av nåd:
Sanning för de trognas blickar, nåd för ångerfulla bröst.
Så fick jorden ljus och tröst."*

I en krubba lades Jesus, världens Frälsare, vid sin ankomst till vår jord. Fanns det då ej annat rum för vägfaraerna och skattebetalarna, pliktuppfyllelsens människor från Nasaret? I härbärgat i Betlehem fanns dock intet rum för dem. Men en sak är alldeles tydlig. Den oändligt höge har råd att bliva den oändligt fattige, utan att därför förlora ett grand av sin härlighet. Så blev han

*"Guds väsens avbild, och likväl
en mänskösön, på det var själ
må glad till honom lända.
Han kommer, följd av frid och hopp,
de villande att söka opp
och hjälpa de elända.
Värma, närma till varandra
dem som vandra kärlekslösa
och ur usla brunnar ösa."*

Krubbans son skulle ock bli vägarnas man. Frälsaren skulle gå smärtornas och lidandets väg, för att förtrogen med de villande och lidande, uppenbara frälsningen. Det har alltid varit den stora kärlekens signum att uthärda lidande för att frälsa från lidandet, syndens vända och smärta. Allestädes där kärleken möter lidandet, reses ett kors. Icke i första hand det yttre korset, utan barmhärtighetens och medkänslans kors, som kommer den sargade nära för att lyfta och trösta.

I den skönaste av våra svenska julpsalmer möter oss ett fullödigt uttryck för den stora kärlekens lidande:

*"Han tårar fälla skall som vi,
förstå vår nöd och stå oss bi
med kraften av sin Anda.
Förkunna oss sin Faders råd
och sötman av en evig nåd
i sorgeskalken blanda.
Strida, lida Dödens smärta,
att vårt hjärta frid må vinna
och en öppen himmel finna."*

Vägen mellan krubban och korset, Betlehem och Golgata, juldagsmorgon och långfredagskväll, är aldrig lång för den uppsökande och frälsande kärleken. Krubban talar i upphöjda och gudomliga ordalag om Frälsarens ankomst — Korset bringar oss budskap om Frälsarens fullbordade verk. — — —

Maskiner dåna, människor hasta, fartvindundren svepa vägarna fram eller tjuta i rymderna, kemister och fysiker leta atomer och luftlagrens betvingare pröva dess verkningar. Tillvaron är övermätt på det mänskliga snillets skaparförmåga och kastas mellan ytterligheterna: överflöd och armod. Där man förr skådade änglasyner och hörde de himmelska sfärernas musik och sång, där hör man nu bombkrevader och ser skräcksyner. Tillfreds med tillvaron blir människan aldrig. Genom hela det mänskliga varandet är det som hördes det ett ord i ett ständigt stigande crescendo. Det ordet är frälsning, FRÄLSNING!

Rådsvill står människan med sin heta frälsningslängtan. Vägen synes lång och ovisst är målet för de många. Men åter skall i denna jul det glada budskapet bringas: Frälsning finnes, ty Frälsaren är kommen!

*"Jesus från Nasaret går här fram
än som i gången tid,
Löser ur vanmakt, ur synd och skam,
skänker sin kraft och frid:
Himmelriket är nära.
Öppna ditt hjärta i bön och bot,
upplåt vart hemligt rum.
Red dig att taga Guds Son emot,
tro evangelium:
Himmelriket är nära."*

OM KUMLA KYRKAS GRUNDLÄGGNING

ETT BIDRAG TILL KYRKANS BYGGNADSHISTORIA

AV HENNING JULIN, STOCKHOLM

Foto A-T-A.

EN RIKSDALER. CARL XIV JOHAN
SILVER

Exemplar av dessa penningar nedlades jämte en del silvermynt i en fördjupning i grundstenen.

Foto A-T-A.

DROTTN. DESIDERIAS KRÖNINGSPENNING
SILVER. VERKL. STORL. 56 MM.

Rivningen av Kumla gamla kyrka påbörjades i maj 1828. Man grep sig först an med vapenhuset och med den fristående, murade klockstapeln, ursprungligen en kastal. I juli tog man itu med tornet, vars höga spira beräknades ge mycket användbart byggnadsvirke. Med rivningen av själva kyrkan fick sedan anstå tills tidigt på våren 1829. Som ledare för rivnings- och grundläggningsarbetena hade församlingen antagit byggmästaren Johan Hallström från Hallsberg. Under tiden 1 maj—1 oktober skulle hans dagpenning utgöra 2 riksdaler banko och under resten av året 1 rdr 16 skill. bko. Därtill skulle han erhålla bostad och bränsle.

För att den vid rivningen erhållna stenen omedelbart skulle kunna användas för den nya kyrkans grundmurar, hade efter arkitekten Lundmarks ritning, som dock ej var fastställd, schaktningen för grundens västligaste del, där nuvarande tornet står, påbörjats redan i mars 1828. Rivning, schaktning och grundläggning skulle alltså ske i en följd.

Lagenligt och allmänt gällde ännu vid denna tid, att kyrkbygge ålåg församlingarnas invånare såsom en samfällidighet. Av denna anledning och av ekonomiska skäl utfördes de här uppräknade arbetena liksom i fortsättningen annat grovarbete för kyrkbygget genom hos sockenborna i tur och ordning påbudade s. k. *gångedagsverken*. Också anskaffningen av vissa materialier, t. ex. sten, timmer, bjälkar, spiror, slänor och kalkved m. m. ävensom dessas framkörning ålåg det sockenborna att till mängd efter hemmantal ombesörja. Inköp av övriga materialier och arbetsredskap verkställdes genom byggnadsdirektionens försorg. Rena hantverkeriarbeten utfördes antingen på beting eller efter hållen entreprenad-auktion.

På begäran av f. d. regementskommissarien, kronolänsmannen Conrad Adlers — byggnadsdirektionens allt i allo — hölls den 7 april 1828 en sockenstämma, huvudsakligen för att närmare besluta om dagsverkskyldigheterna. Att reglerna för dessa och i synnerhet

straffsatserna i § 3 blevo så stränga, att deras tillämpning i vissa fall kunde ha inneburit lagstridig s. k. själv-täkt, torde framgå av följande utdrag ur stämmoprotokollet:

”§ 2. — — — Comm. Adlers nämnde en kgl. författning eller Bref å krigsbefälrets besvär d. 11 Martii 1765, til följd hvaraf husarer och soldater skulle för sina indelta torp slippa deltaga i dagsverksskyldigheten til kyrkobyggnader, hvaremot de för sina särskilt egande torp icke kunde anses frikallade; och skulle alla sådana för pastor uppgifvas, samt bädas, då, i händelse de nekade att sig denna skyldighet underkasta, man eger laglig talan mot dem ställa. Detta ansåg församlingen vara det rätta. För övrigt var församlingen enig i det beslutet; att undantagshjon, torpare, backstugusittare och inhysesghjon skulle deltaga i dagsverksskyldigheten, enär touren kommer på dem, med ett ord alla matlag utan undantag. Hvad tiden angår, då samtliga dagsverksskyldige skulle sig inställa efter bådning, utsattes den til kl. $1\frac{1}{2}$ 6 f. m. härifrån (7 april) och til Valborgsmässan (30 april) och därefter til kl. 5. Hemmansegare och torpare skulle ej få skicka gossar och mindre arbetsföra personer, utan sådant manskap, som kunde anses arbetsfört, enär ej mannen själf sig inställde. Der icke fullt arbetsföra personer skickades, borde de casseras och lejas i stället för den dagsverksskyldiges räkning. Samma skulle göras, om den som budades, ej inställde sig.

§ 3. Församlingen beslöt, att en hvar, som beträddes med hvad slags tjufnad eller bortsnillande af något hvad kyrkan tillhör, såsom spik, materialier utaf hvad annor slag som helst, skulle utom särskilt ansvar efter lag, stå uti kyrkan att skämmas, samt att den som budad til dagsverke blifver visar olydnad, sturskhet eller gör skälmstycken och åstadkommer förargelse, skulle plikta värdet af 1 kanna vin til kyrkan; är det tjenstehjon, som dermed beträddes, skulle Husbonden ansvara derför och ega afdraga af tjenstehjonets lön. — Byggmästare Hallström skulle ega rätt att der han trodde sig hafva anledning misstänka att någon hade undanskattat något af hvad man om dagen haft för händer, såsom spik och påsmide, det genast på stället ransaka utan att tillkalla kronobetjänt. Dock skulle, sedan man hoplagt i högar sådant tvärvirke, som ej dugde till annat än bränsle, Hallström på vårsidan få hämta sitt behof deraf. Resten skulle säljas på auktion.”

Man har anledning förmoda, att det var direktionens faktotum, den mäktige f. d. regementskommissarien Adlers, vilken i nordarmén 1813—14 bevisat fälttåget mot Napoleon, som i första hand dikterat de rigorösa bestämmelserna. Att Adlers också var en vida fruktad

Julen stundar

TELEFONER:

Kontor, ankn. bostad 713 80
Huvudaff., ankn. Charkuteriaff. 700 80
Filiale, S. Mos, ankn. Mjölkaff. 713 81

och ”Frank-Olof” vill till denna helg, som till de tidigare, bemöta kunderna med en god sortering. Julhandla därför hos

FRANK-OLOF JANSSON - KUMLA

Speceri-, Charkuteri- & Mjölkaffär

lagens väktare, framgår av följande citat ur Nerikes Allehanda år 1849: "Herr Adlers har i många år ansetts med sådan fasa av tjuvarna i allmänhet, att de med få undantag icke vågat stjäla inom Kumla härad."

Vid kännedom om att avståndet från t. ex. Tynninge och Vallersta till arbetsplatsen vid kyrkan överstiger 7 km., inses lätt, att de dagsverkskyldige från dessa gårdar tvungos att stiga upp i otta, vare sig att deras arbetsdag vid kyrkbygget började kl. 5 eller 1/2 6 fm. Dåligt väder och regnig väderlek kunde ju ock bidra till att kyrkodagsverken för dem kändes än mera motbjudande än för kamrater med kort dagsverksväg.

Även om man antar, att de sockenbor, som på stämorna ivrigast röstat för kyrkbygget, med liv och lust själva fullgjorde sina gångedagsverken, har man grundad anledning att fråga, vilka särskilda förhållanden, som ytterst hade betingat följande erkännssamma yttrande i ett sockenstämmoprotokoll från sommaren 1828: "— — — folket är nu i takten och synes villigt, en iver, den man ej borde låta avsvälta." Observera orden *ej borde låta!*

Som bekant kan ett destruktivt arbete, om det har ett vettigt syfte och är förbundet med spännande eller äventyrsfyllda moment, för djärva och starka karlar stundom vara mera sporrande och lustbetonat än en riskfri konstruktiv sysselsättning utan omväxling. Om man så håller i minnet, att vid den nämnda tiden rivningsarbetet befann sig i begynnelsestadiet och förutom att det sålunda ännu kunde ha något av nyhetens behag, bjöd på så effektfulla poänger som t. ex. den höga tornspirans nedspelade på ett sätt, som i möjligaste mån skulle skona dess timmerstomme, kyrkklockornas nedfirning med linor och block samt tornmurarnas kullstjälning medelst domkrafter under dunder och brak, behöver man knappast spörja efter incitamentet till den protokollförda arbetsvilligheten.

Makabert intressebetonat, men säkert icke lockande för alla blev det arbete, som följde, när senare det omkring 700-åriga templet talrika gravhällar avlägsnats och gångna släktens lägerställen i murade kamrar eller i enkla kistor i åsens sand under kyrkogolvet skulle bearbetas med hacka och spade och för stoften och benresterna gemensamma gravrum beredas inom den vidgade kyrkogårdens nydragna gräns i väster.

Riksdagsmannen Erik Olsson i Sännersta, som började sin skolgång samma år som den gamla kyrkan revs, har i några anteckningar från år 1891 berättat, huru han och kamraterna i kyrkskolan nyfiket och på nära håll under rasterna följde rivningsarbetet, intill dess att de av skolprästen Lundgren förbjödos att vidare beträda den farofyllda arbetsplatsen.

I detta sammanhang kan nämnas, att tvenne lås från den gamla kyrkan, avbildade på sid. 14 i Kumla Julblad 1945, genom auktionsinrop hamnade vid den länsman Adlers då tillhöriga gård i Sännersta,^{*)} som efter Adlers' död 1860 förvärvades av riksdagsmannen Erik Olsson. Låsen lära ännu förvaras vid gården.

^{*)} Gården hade tidigare tillhört och bebotts av Adlers' svärfar, doktor Lenæus.

Huru många och vilka män, som under byggnadsåren offrade sina krafter på *gångedagsverken*, kommer nog att alltid vara oss obekant, emedan dagsverkslistorna icke äro bevarade. Genom tradition är dock känt, att t. ex. Jon Jonsson i Björka bl. a. var med, när tornspiran nedspelades. Genom skriftligt belägg vet man vidare, att den för "sin oskrymtade gudsfruktan och sanna levnadsklohet" utmärkte riksdagsmannen Anders Olsson i Vikatorp var med, när "ypperlig sprängsten" nedlades i tornets grund.

I oktober medgavs av direktionen, att de bönder, som hellre ville lämna kalksten än gråsten, finge göra detta, men till samma antal kubikalnar — 24 per hemmanet — som tidigare bestämts för gråsten.

De arbetare vid kyrkbygget, som icke medförde matsäck, kunde, om kassan så tillät, stilla sin hunger och släcka sin törst på Sandstens krog, belägen på den plats, där vägen till Brändåsen i Hardemo tar av från nuvarande Kyrkogatan, således ej långt från kyrkbyggets ännu ej helt igenfyllda sandtag, eller från Storängen norr om kyrkogården, där byggets sten- och timmerupplag, kalkugnar, syrgropar, brukslavar, skjul och materialbodar samt verkstäder av skilda slag voro belägna. Kanske fanns där ock något enkelt logement för långväga dagsverkare och för utsocknes hantverkare. För byggmästaren Hallström hade församlingen för 1 rdr bko pr månad hyrt en kammare i soldaten Kumfelts stuga på Kumlamalmen. Stugan, bild nr 1 på sid. 9 i Kumla Julblad 1947, revs 1910.

Den minnesgode och i vänlig hågkomst bevarade Karl Boström har i Kumla Julblad 1935 efter sin mormors beskrivning skildrat kyrkkrogen sålunda:

"Vid kyrkbygget i Kumla var förutom de bönder, som gjorde kyrkdagsverken, en hel del lösa arbetare. På kvällarna var det spel och supning både på kyrkkrogen och vid Blacksta (gästgivaregård). — "Runt väggarna i rummet voro väggfasta bänkar och vid ena långväggen var disken med gubben och gumman Sandsten bakom, rödlätta och fylliga. Sedan man fått sitt begärda kvantum serverat i ett bleckmått, tog man plats på bänkarna, söp, skålade och pratade. — På krogen fanns även "selikoppar" för vissa storbönder och ståndspersoner." Krögaren Sandsten ansågs vara en rik man och lär ha ägt en stor samling sådana silverbägare.

Att i Kumla på en tid, då enligt en uppgift i Peter Wieselgrens levnadsteckning den årliga brännvinsförbrukningen i vårt land utgjorde 46^{*)} liter pr invånare, mot enligt uppgift cirka 6 liter i vår tid, kyrkkrogen invid allmänna landsvägen skulle utgöra en frestelse både för byggnadsarbetarna, för förbönderna och för andra, säger sig självt. Enligt Boström skulle emellertid socknens kyrkoherde, prosten Kjellin, som tillika var byggnadsdirektionens ordförande, till svar, då han höjde sin röst mot det överdådiga superiet, vanligen bemötts med "att brännvinet såväl som ölet vore en Guds gåva till människans vederkvickelse och näring och till stort gagn för den tungt arbetande samhällsklassen."

Av protokollen framgår, att hörsamheten för de stränga bestämmelserna om dagsverkskyldighet icke var hundraprocentig. Vid sockenstämman den 17 augusti

^{*)} Uppgiften förefaller otrolig, om man betänker att barnen icke söpo och väl heller icke flertalet kvinnor.

Förlovnings- och vigselringar

JULKLAPPAR i Guld, Silver och Nysilver, rikt urval. Matsilver i flertal modeller
Väggur, Fickur och Armbandsur. Gamla smycken och ringar omarbetas.

AB. Elias Englunds Guldsmedsaffär

K U M L A - Tel. 703 01

1828 förelåg en restlängd över dem, som till den 9 juli icke fullgjort sina dagsverken. Beslöts

"att deras namn skulle uppläsas från predikstolen, de till viss dag budas och, ifall de då uteblev, skulle lejas för dem, som möjligen ägde tillgång att betala och dagsverkslegan genom sex-männen indrivnas."

I augusti 1829 sökte några torpare, inhysehjon och f. d. soldater på laglig väg befrielse från den dem ålagda dagsverkskyldigheten. Kyrkovårdarna och ett par medlemmar ur byggnadsdirektionen valdes "att å församlingens vägnar förklaring avgiva". Häradsrättens utslag framgår ej av handlingarna. Vid samma tillfälle begärde fyra män i Vesta för Storsläotts obygda hemman befrielse. Av fruktan för att skapa ett besvärande prejudikat ansåg sig församlingen ej böra efterskänka något av vad den enligt gällande lag var berättigad till.

När vid ovan nämnda tid — augusti 1829 — arbetet med den gamla kyrkans rivning och den nyas grundläggning var i full gång, och därför all arbetskraft behövdes, som i socknen fanns att tillgå, beslöt församlingen att genom reg.-komm. Adlers hos vederbörande göra ödmjuk ansökan om att inom socknen boende soldater, tillhörande K. Nerikes Regemente, måtte kyrkobygget till förmån för året befrias från sådan kommendering till arbete vid Göta kanal, som de det föregående året haft att åtlyda. Redan fram på eftersommaren och hösten 1828, då rivningsarbetet ej så ofta bjöd på några sensationer, men dagsverkena vecka efter vecka omfattade så tunga och enformiga göromål som t. ex. jordschaktning, transport av jord och sten samt piskning av murbruk, synes dagsverkarnas iver — direktionens förhoppning till trots — ha svalnat och arbetstakten börjat bli ojämn. Av bevarade akter att döma sökte direktionen i första hand anledningen härtill i bristande driftighet hos byggmästaren Hallström. I prosten Kjellins berättelse om kyrkans byggnad läser man också bl. a.:

"Som emellertid församlingen snart nog insåg att byggmästaren Hallström, ehuru ägande mycken förtjänst i en mindre krets, likväl här kanske ej var rätte mannen, så etc. — —"

Ur § 2 av byggnadsdirektionens protokoll den 7 oktober 1828 skall här citeras följande:

"I anseende därtill att pastor hade något att med direktionen enskilt avgöra, anmodades byggmästaren Hallström att för en stund avträde taga. Sedan han utgått, föredrog pastor att som kyrkobyggnadsarbetet vore ett så högst maktpåliggande ärende och arbetet denna sommar icke tyckts drivas med den kraft och drift, som man önskat och förmodat, och en erfaren skicklig och examinerad byggmästare J. P. Pohl genom herr greve Lewenhaupts försorg nyligen i sällskap med hr greven gjort en resa hit och sin tjänst församlingen erbjudit; så uppstod nu fråga huruvida han skulle antagas, varvid dock låge i vägen det kontrakt av den 16 maj, som var uppgjort med Hallström och vilket nu å nyo för direktionen upplästes."

Herr Pohl, som var född 1765 och hade familj, hade sig förbehållit 50 Rdr banco i månaden fr. o. m. den 1 januari 1829, boningsrum minst 3, samt nödigt kök och uthus, utfodring för 2ne kor, fri vedbrand till vissa anslagna famnar och en täppa för litet grönsaker; varemot han skulle driva byggnaden med all kraft och skyndsamt såsom antagen, examinerad och erfaren byggmästare.

Efter någon överläggning beslöts "att som befaras, att byggmästaren Hallström uttagit utöver vad han jämte lönen i vår

och sommar förtjänt, en summa av Rdr 53 . 37 . 4 Bco, så skulle mot det Hallström från kontraktet avstode, denna summa honom i avträdande och såsom ersättning lämnas."

Inkallad och tillfrågad, gick Hallström med på vad som föreslagits. Greve Lewenhaupt åtog sig, att i brev meddela Pohl direktionens vilja att med honom uppgöra kontrakt på de uppställda villkoren, men att Pohl borde förbinda sig att på två års tid räknat från ingången av 1829 hava kyrkan till murar och tak färdig.

Vid direktionens granskning den 30 januari 1829 i Pohls närvaro av ett föreliggande förslag till anställningskontrakt fann sig emellertid denne, som hade en gedigen utbildning och mångårig erfarenhet som ledare av stora byggnadsföretag, nödsakad meddela, att han på sin höjd kunde förbinda sig att på tvenne år ha kyrkans yttre stomme, nämligen murarna, tornmuren och takresningen färdig, så vida skickliga arbetare och materialier anskaffades, men att han ingalunda kunde åtaga sig att ansvara för att kyrkan skulle då till murar, torn och tak vara fullt färdig inom denna korta tid. Den 1 februari godkändes kontraktet av sockenstämman.

Man bör vid bedömningen av tidsterminerna hålla i minne, att förr murning- och dylika arbeten som regel aldrig utfördes under den kallare årstiden. Vid tiden för första vinterfrostens täcktes murverket in med granis, som fick ligga kvar till tiden för sista vårfrosten. Folket fick söka sig annat arbete eller "fira".

Ett ungefärligt begrepp om arbetslönen för underbefäl och hantverkare, som av direktionen anlätades redan vid byggnadsföretagets början, kan erhållas av följande uppgifter:

Per Moselius, krympling, f. 1795, biträdde kyrkvårdarna med utskrift av dagsverkslistor, med förande av uppbördslängder och med att "under svårt väder och skarp köld samt under svag hälsa" mottaga sten och timmer samt att tillse dagsverkarna "när kalken är böster ur den ena gropen i den andra". Härför åtnjöt han en betalning av 16 skilling banco pr dag. M. hade för övrigt viss tillsyn över sockenmagasinet och var socknens vaccinator.

Smeden Lars Pärsson i Kumla by väste spett och kilar samt gjorde erforderligt smide för skottkärror. Han avlönades med 1 rdr banco pr dag.

Snickaren Lars Andersson på Kumla ägor tillverkade "skåtkärror" mot en dagpenning av 40 skillingar. Dessutom gjorde han i juni 1828 en "coffert för Kyrkans Håf Pängars förvarande". Med arbetslön och bräder kostade denna 1 rdr 32 skill. banco.

För *stenhuggarnas* avlöning kommer att redogöras i en följande artikel.

Byggmästare Pohl med familj flyttade till Kumla från Säterbo i Västmanland den 20 november 1828. Ungefär vid denna tid stod det klart för församlingen, att arkitekt Lundmarks ritningsförslag, som man hittills arbetat efter, icke komme att vinna K. Maj:ts godkännande. Den 23 november 1828 förklarade sig också församlingen nöjd med den av hovarkitekten Nyström upprättade ritningen, som sedan fastställdes av K. Maj:t den 13 mars 1829.

NI HITTAR VÄL TILL

Hagendalsvägen

Joh. Kyrkogata

Götgatan

× Där ligger

S
KO=ARTZ

som har massor av trevliga, praktiska
och välkomna julklappar
för hela familjen

F. d. SCHÖLLINS - JOH. KYRKO GATA 15 - TELEFON 718 93

Små KUMLAMINNEN

Om denna rubrik skall bli årligt återkommande, beror helt av läsekretsen. Dess benägna bidrag mottagas därför med tacksamhet av utgivaren.

EMIL PERSSON

När det var gott om "knektar" i Ekeby.

Den första "telefonen" i Ekeby uppfanns av min bror, berättar skomakaremästare *Emil Persson*, Kvarngatan, Kumla. Apparaten gjordes av tomma cigarrlådor, och den 500 meter långa ledningen mellan vårt hem och fars smedja var av ståltråd. Samtalen kunde endast uppfattas vid lugnt väder. Knackningar förekom dock regelbundet. Något större abonnentantal blev det inte. Grannen Djurfelt och moster Maja hade dock anmält sig.

Var det svagt med telefonen i Ekeby, så var försvaret så mycket starkare. I byn bodde nämligen på en gång fyra husarer, en soldat och en trumslagare. En av husarerna hette *Bill*. Att han blev husar berodde på en tillfällighet. Han kom en dag vandrande fram på Örebrovägen och fick i Mosåstrakten se en truppavdelning under övning. "Det där ser inte så tråkigt ut och är nog bättre än att vandra land och rike omkring och tigga för att klara livhanken", tänkte Bild och gick fram till befälhavaren för truppen och frågade, om det fanns någon möjlighet för honom att bli husar. Det mötte intet hinder. Bild tilldelades ett boställe i Ekeby. Han var en riktig muntergök och blev snart känd såväl på heden som överallt i bygden. Troligen hade han tillhört någon cirkus, ty han kunde utföra en hel del

cirkusnummer. I sitt äktenskap fick han två söner, vilka båda blevo husarer för Ekeby rote. Ingen av dem behöll dock faderns namn. En kallade sig *Eklöf* och den andre *Ekblad*. I det civila arbetade Eklöf med snickerier och gjorde bl. a. likkistor. Ättlingar av honom finns ännu kvar i bygden. Den tredje husaren hette *Ekman*. Han hade fyra söner, vilka alla blevo kumlahusarer. Den fjärde i husarkvartetten från Ekeby var *Eklind*, välkänd för sin tillverkning av präktiga trätofflor. Han lär en gång ha gjort ett par stalltofflor åt själva prins Eugén.

Soldaten hette också *Eklöf*. Under tjänstgöring å Sannahed avled han dock hastigt. En dotterson är ännu lantbrukare i Ekeby.

Den nämnde trumslagaren gick under namnet "Brittes-Karl". Han antog namnet *Ekskog* och blev sedermera polis och avancerade till kommissarie i Stockholm. (Han är omnämnd å sid. 21 i Kumla Julblad 1951.)

Emil Persson, som berättat detta, är själv från "knektbyn". Han började 1881 sin skolgång i Hörsta gamla skolhus, som samma år blivit färdigt. Lärarinna i småskolan var Hanna Nordin och lärare i folkskolan Per Larsson. I konfirmationsundervisningen gick han för komminister Gustaf Willén. Hos sin far, "Ekebysmen",

Om församlingen hade skäl att känna sig tillfredsställd med den nya ritningen, hade den lika stor anledning att fästa stora förhoppningar vid sin nye byggmästare. Både på grund av dennes grundliga utbildning, stora yrkesskicklighet och gedigna personliga egenskaper blev han också i alltjämt ökad grad beundrad, aktad, ja, rent av älskad av församlingen. Väl kände denna det svårt, när Pohl fann den av Hallström lagda kyrkgrunden vara i flera avseenden så bristfällig, att den måste läggas om. Men under Pohls skickliga ledning drevs arbetet under år 1829 så raskt och rationellt, att grundmurarna voro färdiga under oktober månad.

Den högtidliga grundstensläggningen uppgives av dåvarande pastor loci ha skett den 6 november 1829, medan både Erik Olsson i Sännersta och Sven Svensson i Ekeby uppge i skilda berättelser den 6 oktober som

datum för akten. Erik Olssons skildring lyder som följer:

"1829 den 6 oktober lades den s. k. grundstenen till det nya templet. Jag var då ock närvarande. Grundstenen lades under där altaret är och bestod av tvenne gråstensblock, varav i den understa var en fyrkantig fördjupning uthuggen, vari nedlades dels av då gångbart silvermynt med konungens bröstbild samt H. M. Drottningens kröningspenning, dels en koppartavla, varå var ingraverat årtal och datum, regerande konungens, landshövdingens, biskopens och kyrkoherdens namn, även byggmästarens namn, greve Lewenhaupt på Säbylunds namn osv.

Greve Lewenhaupt nedlade mynten och den graverade plåten i den för detta ändamål i stenen uthuggna fördjupning, men innan de nedlades, höjde han dem i vädret, för att de många närvarande skulle se dem; därefter lades en kopparplåt över hålet, varefter de närvarande herrskaper murade ovanpå. Bruket tillhandahölls i ett blankt tennfat, likaså var mursleven blank."

Att kyrkoherden, f. d. professorn Erik Kjellin, höll ett för högtidsstunden lämpat tal, framgår av hans kortfattade skildring av händelsen.

SJÖDIN & SONS STENHUGGERI

Tillverkar Gravvårdar och Gravfris samt Byggnadssten av brun, grå och svart granit

Tel. 708 25 och 712 98

lärde han sig lite av varje, men någon smed skulle han inte bli. Det var så modernt då att börja i skomakeriet, och efter fyllda femton år tog han plats hos Karl Friberg hemma i byn. Denne flyttade sedan sin verkstad till Framnäs vid Kumla station. Efter fyra års lärotid hos Friberg kom Emil P. till Aug. Jonssons verkstad i Södra Mos. J. flyttade med tiden till Arboga, där han blev skohandlare och rådman samt kom så småningom att bli en av de ledande kommunalmännen i staden. P. flyttade hem till Ekeby och drev eget skomakeri ett tiotal år. I början av seklet slutade han dock med den egna rörelsen och tog anställning först hos C. G. Ström och senare hos A. G. Anderssons skofabrik. För ett 20-tal år sedan tröttnade han på fabriksarbetet och började åter driva egen rörelse, huvudsakligast reparationsskomakeri.

”Det var andra tider under min uppväxttid än det är nu”, säger Persson. ”Man fick verkligen känna, att man gjorde skäl för den magra inkomsten och den likaledes magra kosten. Det var inte ovanligt, att gesällerna svalt på verkstäderna. Under sådana förhållanden var det skönt att få komma hem till far och mor och få äta sig grundligt mätt. Många gånger var det inte så gott för mästern själv heller. Skorna betalades för dåligt. Inte heller var det så ovanligt, att när mästern avlönat sina gesäller, han bad att få låna av dessa för att själv ha något att leva av.”

”Elektriska stötar” för en tvåöring.

”Anna Perssons artikel i julbladet för 1945 om Emil Gustafsson-Bern upplivade många gamla minnen”, säger köpman *Adolf Gustafsson*, Stenevägen, Kumla. ”Vi tillhörde båda Hörsta Ynglinga- och Jungfruförening, men träffades dessutom ofta på Hörstabacken, där Emil hade sitt hem. Han hjälpte sin far med skomakeriet, och jag hade plats hos en annan skomakare i närheten. Att Emil inte skulle förbli skomakare, det förstod vi alla, som kände honom. Allt vad han kunde komma åt i läsväg, som handlade om mekanik och elektricitet, pluggade han grundligt och betraktades tidigt som ett geni. Under den varma årstiden steg han upp långt före arbetstidens början och uppsökte sin ”studiekammare”. Mellan ett par tallar i den närliggande skogen hade han snickrat ihop en bänk. Och här hade han en idealisk plats för sina studier och fick samtidigt rikligt med frisk luft. Här fick han sitta ostörd, tills ”koskällan” kallade honom till verkstaden. Emil hade nämligen ovanför dörren till sitt hem hängt upp en ringklocka, med vilken hans far kallade sin vetgirige son till arbetet.

Vid ett tillfälle visade Emil en elektrisk maskin, som han själv gjort. Demonstrationen var emellertid inte avgiftsfri, ty Emil hade sinne även för ekonomi. Två öre kostade det att se hans förstlingsverk och röra vid maskinen och att för första gången känna ”elektriska stötar”. Emil köpte upp mässingsdosor och annan metall, som han använde i sin lilla verkstad. När han senare fick komma till ingenjör Joh. Perssons verkstad vid Hagendalsvägen, övergav han för alltid skomakeriet, vilket han gjorde med stor glädje. Han tycktes alltid gå och

grubbla på något olöst problem. Vi kunde möta honom på Hörstavägen, när han gick till eller från arbetet, utan att han observerade oss. Säkert löste han många invecklade saker på de många vandringarna mellan hemmet och verkstaden. Efter emigrationen till Amerika, minns jag särskilt en gång, som han besökte föräldrahemmet. I de stora möjligheternas land vann han stor framgång. Men hans levnad blev alltför kort. Han dog för ett tiotal år sedan. Fadern, som Emil tyckte så mycket om, inte minst för att han jämnade vägen för hans framtid, överlevde honom.

När skollärare Stenström och skomakargesällen diskuterade på latin i Natanael.

Följande historia berättade kamrer *Arvid Olsson* ett par år före sin bortgång år 1948.

Det var ofta diskussioner i Kumla på 1890-talet. Jag minns ett möte i ”Natanael”, då församlingens själasörjare, prosten Axel P. Falk, satt ordförande. Den flitigaste debattören var läraren A. P. Stenström i Brånsta. Mycket kritisk mot sina motståndare, använde han inte blott ”ärans och hjältarnas språk” utan briljerade gärna med sitt latinska kunnande. Ett av sina inlägg avslutade han med ett ordspråk på latin. Han reste sig dock omedelbart upp och tillade: ”Då jag förstår, att ingen av er kan latin, skall jag översätta ordspråket, det betyder på svenska: Skomakare, bliv vid din läst!”

En skomakargesäll begärde då genast ordet och polemiserade mot Stenström och slutade även han med ett ordspråk på — latin. ”Men”, sade skomakaren till publikens stora förtjusning, ”jag översätter inte, ty i denna lärda församling är det onödigt”.

Den lärdate i församlingen, ordföranden själv, ville dock inte låta publiken gå miste om översättningen, utan talade om, att ordspråket betydde: ”Du skall inte flyga högre än vingarna bär”.

Och efter den avbasningen förlorade Stenström all lust att vidare diskutera med den latinkunnige skomakaren.

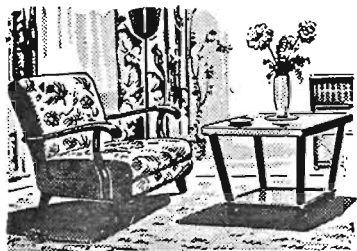
*

Stenström hade en dålig, svårläst handstil. Prosten Falk var mycket missnöjd häröver. Vid ett tillfälle lät han Stenström förstå detta.

— Det vet väl prosten, att lärt folk skriver i regel dåligt, var Stenströms svar.

Då log prosten, menande att hurudan Stenström än var, så var han inte svarslös.

*Klockornas klingande härliga bang
hörs över nejden i underbar klang,
manar till andakt, bjuder till ro
jäktande folk som i bygderna bo.
Budskap om helgen de bringar,
hör hur i fjärran de klingar!*

Öka trivseln
i Edert hem till Jul!

Komplettera Edert möblemang. Vårt rikhaltiga lager ger Er säkert något bra uppslag

ROLAND *Lithell's*
MÖBLER
KUMLA

Telefon 701 49

LARS PÄRSSON
1854—1928

Häradsdomare Lars Pärsson, Blacksta

Av Jonas L:son Samzelius, Uppsala

Häradsdomaren i Blacksta hörde till förgrundsmännen i Kumla under 1900-talets tre första årtionden. Redaktören av Kumla Julblad har därför velat ha en biografi över honom och vänt sig till författaren av dessa rader. Visserligen är denne son till häradsdomarens halv-syster och känner därför rätt väl till honom, men å andra sidan har han haft sin vistelse på annan ort under den tid, då häradsdomaren var verksam i det allmännas tjänst, varför han icke är så väl orienterad, som han borde vara. Värdefulla upplysningar ha emellertid lämnats av häradsdomarens systerson, lantbrukaren och kommunalmannen Gustaf Andersson, Blacksta. Denne flyttade i unga år till sin morbror och biträdde honom i skötseln både av gården och vissa kommunala angelägenheter.

Ett bekvämt sätt att taga kännedom om gångna tiders människor är att vandra på kyrkogårdarna och studera gravstenarna och deras inskrifter. Kumlas stora och vackra kyrkogård med dess många minnesstenar i olika stilar ger ett rikt tillfälle till ett sådant studium. Men den nutida generationen i Kumla, som väl för övrigt mestadels är inflyttad från annan ort eller ättlingar till inflyttade Kumlabor, upptäcker icke minnesmärket över Lars Pärsson, även om den skulle ha hört honom omtalas. Han vilar nämligen i sina föräldrars grav under den sten, som han på sin moders hemställen reste över sin far. Inskriften gjordes säkerligen efter samråd med henne. Efter sin mors och systers bortgång lät han utfylla inskriften med deras namn och föreskrev sedermera, hur det skulle förfaras med hans eget. Graven är att finna i sydöstra hörnet av gamla kyrkogården.

Genom häradsdomarens eget förfarande erinrar stenen först och främst om hans föräldrar och säger det minsta möjliga om honom själv. Endast den initierade kan veta att här vilar en av bygdens mest betrodda män.

Här möta två betecknande drag i Lars Pärssons åskådning, pietet för föräldrarna och undanskymmande av den egna personen.

GRAVVÄRDEN PÅ KUMLA KYRKOGRD

Pietet och intresset för släktens och gårdens, liksom för byns och socknens historia var starkt framträdande hos häradsdomaren. Med livlig kännedom härom är det helt naturligt för författaren att först beröra Lars Pärssons fars och mors förfäder och att lämna några uppgifter om gården och byn. Källor ha varit gårdens eget arkiv med ett stort antal akter från år 1615 och framåt, kyrkoarkivet och sammandrag av jordeböcker, tiondelängder och mantalslängder. Full klarhet kan i några punkter icke nås, då häradets och länsstyrelsens arkiv icke genomgåts.

Med utnyttjande av de nämnda källorna kunna vi uppgöra en ganska imponerande längd över häradsdomarens fädernesläkt. Den börjar i Örsta för c:a 350 år sedan. I framtiden kanske den kan föras ännu längre tillbaka i tiden.

Ett vackert, välbärdat hår

är alla damers förtjusning

Vårda håret genom regelbundna besök hos

Forsbergs Damfrisering

TELEFON 701 92

KVARNGATAN 28, KUMLA

1. Bengt Månsson i "Nordesta" gården i Örsta. Finns i olika längder från 1618 till 1633. Skattebonde liksom alla ättlingarna, Länsman i Kumla härad åtminstone 1616—1631. Hustru Cecilia står skriven för gården 1637 till 1650.
2. Joen Bengtsson i Örsta. Finns i olika längder från 1642 till 1678.
3. Bengt Jonsson i Örsta. Finns i olika längder från 1679 till 1709. Död i Örsta 1720.
4. Jon Bengtsson i Örsta och Blacksta. Född 1677 i Örsta, död i Blacksta 1757 i bröstsjuka. På ålderdomen blind. I olika längder upptagen på Blackstagården 1705 till 1750. Gav jämlikt domboksutdrag 1707 6/10 fördel till sina föräldrar, av vilka han köpt 1/4 nordesta gården i Örsta. Året för hans överflyttande till Blacksta är ej känt, men han var, som vi sett, upptagen i en längd redan år 1705. Vid hösttinget 1713 uppropades augmentshemmet 3/4 Västergården i Blacksta till arrende av kronan. Krögaren Lars Ekman i Blacksta bjöd 500 daler kopparmynt men åboarne Jon Bengtsson och Nils Bengtsson, "vilken senare är Bengt Anderssons (på norra västergården i Blacksta) son" bjödo 550 daler och övertogo arrendet. Gården friköptes till skatte jämlikt Kammarkollegii brev 1730 för 921,21 riksd. silvermynt. Friköpskvittot förvaras ännu i Blacksta. Jon Bengtsson bodde på hemmanets södra hälft, Nils Bengtsson på den norra.
5. Pär Jonsson i Blacksta. Född 1727, död 1783. Upptagen i jordeboken 1758 till 1783. Ankan Margareta skriven för gården 1784 till 1786.
6. Per Pärsson i Blacksta. Född 1766, död 1837. I jordeboken f. o. m. 1789.
7. Lars Persson i Blacksta. Född 1796, död 1855.
8. Petter (Per) Larsson i Blacksta. Född 1822, död 1889. Gift 1850 med änkan Stina Cajsa Larsdotter i Ostra Åby, född 1823, död 1906. Brukade hustruns första mans gård till år 1856, då familjen flyttade till hans faders efterlämnade gård i Blacksta.
9. Lars Pärsson i Blacksta. Född 1854, död 1928. Brukade Åby-gården 1881—1884 då han övertog Blacksta-gården. Kommunalnämndens ordförande, skolrådets kassör, landstingsman, nämndeman och häradsdomare.
10. Gustaf Andersson i Blacksta. Född 1882. Son till lantbrukaren Anders Larsson i Järsjö och hans hustru Klara Persson, syster till Lars Pärsson i Blacksta. Övertog gården år 1915. Kommunalman.

Förvisso var alltså häradsdomaren i Blacksta på förfädernet en son av Kumla! I åtta generationer och säkerligen mera ha förfäderna varit genuina Kumlabönder, som lugnt hävdade sina fäders jord. Det enda avbrottet inträffade när en i ledet, Jon Bengtsson, i början av 1700-talet flyttade från Örsta till socknens då-

tida centrum, Blacksta by med gästgivaregården, eller krogen, som det då hette, på Sörgården i byn. Det var tydligen en energisk men också rätt envis man. Allmänna intressen framträdde veterligen icke hos någon av förfäderna mer än hos den förste i början av 1600-talet, som dock steg till en av de högsta poster, som en dåtida bonde kunde nå, nämligen till länsmansbefattningen. Sin gård i Blacksta vårdade de sig väl om. Ännu på 1870-talet hade den kvar sin gamla karaktär, såsom synes av den skiss, som häradsdomaren gjorde upp, strax innan han dog. Manbyggnaden står ännu kvar, ehuru den är obebyggd. Den kan till vissa delar mycket väl vara 200 à 300 år gammal. Sina gårdshandlingar bevarade de väl och det finns mycket att utläsa ur arkivet. Det äldsta aktstycket är ett pergamentsbrev från år 1615. På många sätt satte de märke i Lars Pärssons sinnelag och åskådning.

Vad morfädernet beträffar var härstamningen också nära bunden till bygden. Genom utnyttjande av samma källor som förut och Hugo Samzelius' år 1915 utgivna bok om sin släkt få vi fram en lika lång serie av häradsdomarens mors förfäderne. Sammandragen av skatteböckerna för Halsberg äro dock icke så fullständiga som för Kumla, varför skildringen har några brister på den punkten. Den släkt vi nu komma till är sedan länge bofast i Samsala i Halsberg.

1. Lars Olofsson på Nästvästergården i Samsala. Död troligen 1655. Pipesmed under Örebro gevärsfaktori. Hans hustru, Brita Carlsdotter, var dotter till fräsebonden (?) och pipesmeden (?) Karl i Samsala. Den tredje sonen i giftet, kyrkoherde Lars Samzelius, var den förste som antog detta efternamn och blev förfader till prästsläkten Samzelius. Britas broder, pipesmeden Erik Carlsson i Tisarboda, blev fader till kyrkoherde Carl Tiselius, den förste av denna släkt. En syster till Brita blev gift med pipesmeden Bengt Jönsson i Samsala, sedermera bosatt i Samsalagården på Smedjebacken i Örebro. Han var ålderman i gevärsmedernas ämbete och förfader till smedsläkten Samzelius.
2. Per Larsson på Backagården i Samsala. Död 1707. Bonde och troligen pipesmed.
3. Lars Persson på Backagården i Samsala. Född 1683, död 1759. Pipesmed. Dottersons son var häradsdomaren och kommunal mannen Per Gustaf Larsson i Samsala och på Lyckan. En son till denne var byggmästaren och ordföranden i Halsbergs kommunalnämnd och kommunalstämma samt i Halsbergs köpingsfullmäktige Adolf Samzelius.
4. Nils Larsson i Samsala. Född 1733, död 1804. Kyrkovärd. Hans son, Nils Nilsson i Samsala, var nämndeman.
5. Lars Nilsson i Samsala. Född 1772, död 1849. Kyrkovärd och kommunalman. Hans sonson Lars Nilsson i Översta var häradsdomare; dennes barn kallade sig Hallmén. Lars Nilssons yngste son var direktören för Riksbankens pappersbruk i Tumba Jöns Larsson Samzelius.

Som insättare i HANDELSBANKEN

har Ni icke endast Edra penningar förräntade och förvarade i fullkomlig trygghet. Ni är även kund i en storbank med resurser att på effektivaste sätt fullgöra varje slags bankmässigt uppdrag

Fonder: Kr 303.000.000

Alla Edra bankaffärer även sådana som avse andra orter inom eller utom Sverige, kunna alltså bekvämt ordnas i ett och samma institut

SVENSKA HANDELSBANKEN

Kontor i Kumla: Köpmangatan 10

6. Lars Larsson i Södra Sanna. Född 1800, död 1867. Ägde hemman i S:a Sanna, Samsala, Granby och Blacksta. Häradshövding, ordförande i socken-nämnden och sockenstämman m. m. Antagligen den mest anlitade kommunalman som funnits i Kumla.
7. Stina Cajsa Larsdotter i Östra Åby och Blacksta. Född 1823, död 1906. Gift 1:a g. 1845 med Lars Persson i Ö. Åby (f. 1819, d. 1847), 2:a g. 1850 med Petter Larsson i Blacksta (f. 1822, d. 1889). Bland syskonen märkes Lars Larsson på gästgivarvaregården i Blacksta (f. 1825, d. 1867); änkan gifte om sig med nämndemannen och ordföranden i kommunalstämman Per Erik Eriksson i Blacksta. En broder var statskommissarien, riksdagsmannen Per Samzelius (f. 1827, d. 1899). System Clara Sofia (f. 1826, d. 1886) var gift med Per Olsson i Granby; deras son Axel Persson i Granby var kommunalstämman ordförande. System Maria Charlotta (f. 1846, d. 1935) var gift med häradshövdingen, ordföranden i kommunalstämman Gustaf Andersson i S:a Sanna; deras son Hugo Andersson, direktör, kommunalman i Halsberg och nämndeman.
8. Lars Pärsson i Blacksta. Se farfädernesläkten nr 9. Halvsyster Christina Lovisa Larsdotter (f. 1846, d. 1922) var gift med Lars Persson, Hjortsberga; söner voro bl. a. nämndemännen Josef Larsson, Ekeby, Almby, Ivar Larsson, Hjortsberga och Gustaf Larsson, Nybble, Vintrosa. Den förste och den siste av dem voro också kommunalnämnds-ordförande.
9. Gustaf Andersson i Blacksta. Se farfädernesläkten nr 10.

Häradshövdingens morfäder sträcker sig lokalt sett icke mycket längre bort än fädernet. Alla voro bosatta i Samsala i Halsberg utom den siste, som flyttade till Sanna i Kumla, där ett nytt centrum i socknen tillkom med utbyggandet av Sannaheds övningsplats för Livregementets grenadjärer och Livregementets husarer. Men skillnaden mellan de båda släkterna är påfallande ifråga om både typ och verksamhet. Morfädernesläkten utmärktes av en vida större rörlighet än fädernet. Man kan invända, att den förre släkten är mera utforskad och känd än den senare. Å andra sidan ha här beträffande båda släkterna blott lämnats uppgifter om medlemmar som blevo nämndemän, häradshövdingar, ordförande i kommunalstämma eller kommunalnämnd. Den ena släkten är en genuin lantbrukarsläkt med ett enda exempel på en man med allmänintresse, den förste kände för mer än 300 år sedan. Den andra släktens män voro också lantbrukare men i äldre tider tillika gevärsmeder. Och sedan mer än 200 år tillbaka har en lång rad av dem innehaft offentliga förtroendeuppdrag i Halsberg och Kumla. Under mer än trehundra år har också en rad av präster, borgare och tjänstemän utgått från släkten — här är givetvis icke tillfälle att mer än nämna detta förhållande. Någon skulle kanske i det sammanhanget vilja framhålla, att häradshövdingen i Blacksta och

DEN 200-ÅRIGA GÅRDEN I BLACKSTA

nobelpristagaren professor Arne Tiselius hade en liten droppe gemensamt blod. Det är visserligen sant, men den sistnämndes specialbegåvning har säkerligen en annan rot.

Morfädernet satte märkbarare spår i Lars Pärssons begåvning och människotyp än farfädernet. Likheter mellan t. ex. häradshövding Lars Larsson i S:a Sanna och dottersonen häradshövdingen i Blacksta förefalla att ha varit mycket stora. Båda hade klara huvuden, båda voro jovialiska till sin natur, båda voro utpräglade ekonomer och båda voro väl på sin tid Kumla sockens mest mångbetrodna män, för att nu stanna vid några få drag. Men det var i ett annat avseende en stor skillnad mellan dem. Lars Larsson i Sanna var som de flesta bönder gift och hade tolv barn, av vilka nio voro gifta, medan Lars Pärsson i Blacksta var en bland de första ogifta odalmännen i Kumla. I en senare generation hade nämndemannen Gustaf Larsson i Nybble, Vintrosa många likheter med de båda häradshövdingarna. Själv hade denne väl också blivit häradshövding, om han icke avböjt ett nämndemannsval i sin tidiga ungdom. Liksom de båda nyssnämnda var han sin sockens allt i allo.

Skillnaden mellan häradshövdingens far och mor måste ha varit rätt stor. Fadern tycks ha varit en vänlig man av en rätt timid och sluten typ. Påfallande nog har jag icke hört något berättas om honom, som stannat i mitt minne. Modern däremot var öppen och i sin ungdom en livlig och kraftig kvinna. Någon gång på litet äldre dagar berättade hon för sin dotter, att hon egentligen icke varit kär i någon av sina båda män utan i en militär, som deltog i den frireligiösa rörelsen i Närke. Själv hade hon tidigt gripits av denna rörelse och resolut tagit sitt parti och var livet igenom liksom sin andre man varmt religiös, om också det frireligiösa draget snart nog försvann. Hon drogs till den kyrklighet som representerades av prostens Falk. För övrigt skötte hon sitt hem med liv och lust och höll god kontakt med sin stora släkt. Att häradshövdingen från hemmet ärvde respekt för religion, släktkärlek och sparsamhet kan man utgå ifrån.

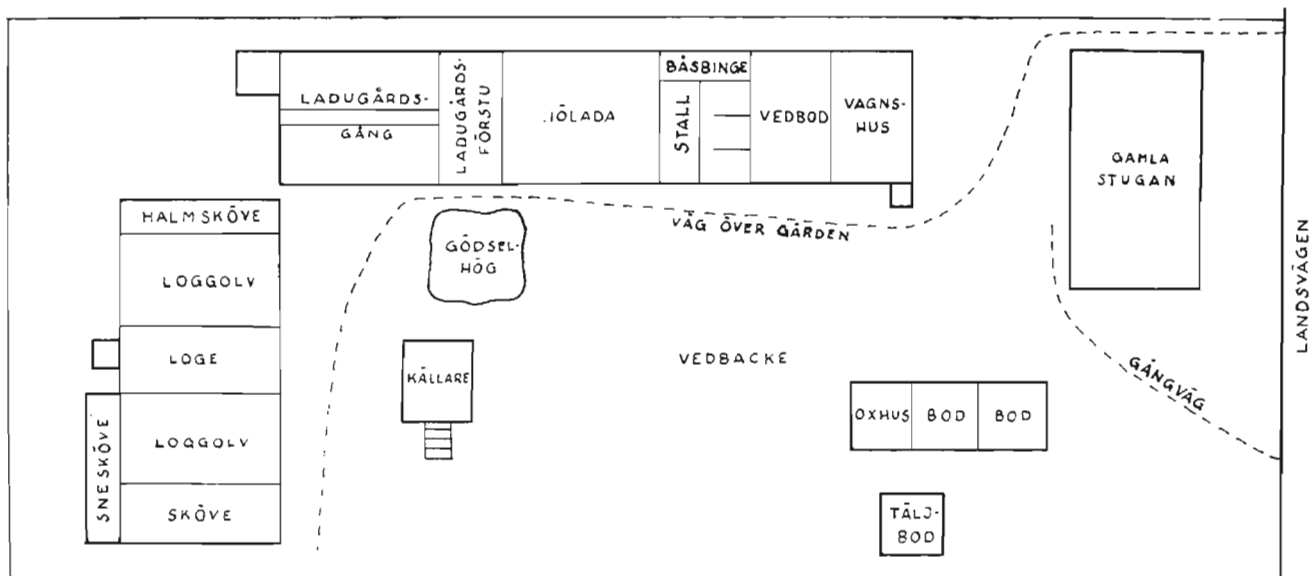
HOLMSTRÖMS LINNEMAGASIN

SPECIALAFFÄR FÖR LINNEVAROR OCH SÅNGKLÄDER

K U M L A
Tel. 710 25

Kvalitetsvaror till låga priser

Ö R E B R Ö
Tel. 140 35

GÅRDEN I BLACKSTA PÅ 1870-TALET. Efter en teckning av Lars Pärsson

Den gård och by, där han växte upp, var nog också ägnad att befordra pietet för och kunskap om gångna tider. Man erinrar sig hans berättelser om den gamla gästgivargården — den som brann i början av 1800-talet — vilken var "kringbyggd som Örebro slott" — och livet i den. Likaså erinrar man sig den teckning han strax före sin död gjorde över gården sådan den såg ut på 1870-talet och hans önskan, att den enda från äldre tider kvarstående byggnaden, den gamla manbyggnaden, skulle få stå orubbad. Man kommer likaså att tänka på det innehållsrika gårdsarkivet, där man kunde träffa på mycket, bl. a. en handling från 1700-talet, som relaterade en för nutida Kumlabor så överraskande händelse som att bönderna i Granby och Blacksta stämt bönderna i Mos och Brånsta därför att de fördärvade deras fiske! Eller gårdsmuseet med sina plogar, årder och harvar av trä, den gamla "kermevagnen", som dock användes en och annan gång och den inköpta s. k. "hypoteksvagnen", som den kallades, emedan den bonde som ägt den, inköpte vagnen, när han tog sitt första hypotekslån. Åtskilligt har flyttats från gården till hembygds-museet, men där finns en hel del kvar.

Någon gång när vi talade om gamla tider, fäste Lars Pärsson min uppmärksamhet på det egendomliga förhållandet, att man i kommunalskattelängden räknade upp byarna i socknen i ungefär solrätt ordning, dvs. började med Dynningeberg och Folkatorp i nordöstra hörnet och slutade med Vallersta och Baggetorp i det nordvästra. Sedermera har det visat sig, att denna ordning var medeltida och på goda grunder ansetts vara från förkristen tid. Förvisso skulle det ha roat min morbror mycket att höra att hans iakttagelse berört ett historiskt betydelsefullt faktum. Likaså skulle det ha roat honom mycket att höra att det visat sig att också gårdarna i Blacksta by i gammal tid uppräknades i solrätt ordning. Först Norrgården, sedan Sörgården och sist Västergården. När man på 1700-talet införde de alltjämt

bestående jordeboksnumren, kände man icke till detta vad Blacksta beträffar, utan gick i bakvänd ordning.

En annan gång omtalade min morbror, att han i sin ungdom hört berättas, att en numera försvunnen by, Kårsta, skulle ha funnits uppåt Kumlaskogen och att Kårstahult vid Halsberg hört till denna by. Döm om min förvåning, när jag sedermera i en gammal karta över Kumla by fann ordet Korsta i skogen sydväst om Kumla kyrka! Det återstår tydligen att undersöka, om det ligger någon verklighet bakom den gamla historien.

Nyss nämndes, att manbyggnaden är det enda gamla hus i gården som nu står kvar. Att byggnaden är minst 200 år gammal är nog säkert, men det förefaller icke omöjligt, att den är ännu äldre. Emot detta talar dock, att byggnaden i jämförelse med dåtida bondstugor är i största laget. Den kan ju ha byggts om på senare tid, men vid studiet av Blacksta bys historia har det visat sig, att Västergården 1652 i samband med gästgiveriets ordnande i Närke byttes från skatte till krono och att dess ränta anslogs till gästgivarergården. De båda gårdarna hörde alltså i viss mån samman. Det skulle föra för långt att här gå in på Blacksta gästgiveris historia, men så mycket kan åtminstone sägas, att resande på sin tid säkerligen tagit in även i södra Västergårdens gamla kvarstående manbyggnad.

Utom den närmaste miljön har antagligen ingenting betytt så mycket för Lars Pärssons utveckling som den vistelse vid folkhögskolan åren 1877 och 1878, som han tillkämpade sig genom sin mor och halvsyster Lovisa. Som den svenska folkhögskolans andlige fader brukar man beteckna den på Riseberga födde omdanaren av vår folkundervisning, Torsten Rudenschiöld, men den egentlige fadern till folkhögskolorna i Norden var dock Grundtvig. Bland de första ivrarna för inrättandet av svenska folkhögskolor märktes ett par radikala närkin-gar, redaktör Aug. Sohlman och riksdagsman S. A. Hedin, och meningen var nog, att den första skolan skulle

Gå ej omvägar

Gå raka vägen till

Kumla Byggvaror

Carl Johansson Trävaruaffär AB.

Telefon Örebro 709 45 (växel)

Tegelvaror

Övriga byggnadsmaterial

Cement — Golv- och Kakelplattor m. m.

Distriktsförsäljning för Örebro län

av Ankarboard och Plywood TRÄVAROR av alla slag

upprättas i Närke, men Östergötland, Skåne och andra landskap hunno före, varför den folkhögskola, som 1873 upprättades i Närke, nog var den tionde i ordningen. Av kammarjunkare A. Coyet på Nynäs erhöles den fria lokaler under fem år på Vrana i Sköllersta, varefter den flyttade till Kävesta.

Under sin ungdomstid bars folkhögskolan upp av en stark folklig entusiasm. Insamlingslistor för dess bildande gingo runt i socknarna. Det var en folkets egen skola av dåtida demokratisk läggning ungefär som Brunnsvik några årtionden senare. Undervisningen i modersmålet, historia och statskunskap tycks ha betytt mest men kanske lika mycket elevernas varje vecka återkommande diskussionsaftnar och deras gemensamma utflykter. De båda sistnämnda bildningsformerna voro ju då helt nya. I detta sammanhang kan nämnas, att Lars Pärsson vid en diskussion den 5 mars 1879 föreslog, att skolans nuvarande och f. d. elever måtte bilda ett folkhögskoleförbund för sammanhållande av eleverna; tanken förverkligades snart, och till förbundets ordförande valdes sedan den ursprunglige förslagsställaren. Det var väl på den tiden han skaffade sig det ungdomsfotografi av August Strindberg, som han på äldre dagar hade sittande på väggen i sitt rum.

Under de första åren kommo till folkhögskolan 25 elever i åldern 20—25 år från Kumla. Märkligt nog kom icke mindre än sex stycken från tre gårdar i Blacksta by: Erik Jonsson (1875/76), Lars Johan Pettersson (sederm. Pärsson; 1877/78), Johan Larsson (1880/81) Sofia Larsson (1880), August Larsson (1882) och Hanna Eriksson (1887).

I ett speciellt avseende fick folkhögskolan en stor betydelse för Närkes landsbygd nämligen i så måtto att man därifrån ivrade för bildandet av s. k. fosterländska föreningar ute i bygderna. En hel rad sådana kommo också till stånd på skilda håll i länet. På programmet för dessa föreningar stodo föredrag, diskussioner, samkväm och utflykter. Något sådant hade icke tidigare förekommit i Närke. Likheten med folkhögskolans program är påfallande. I föreningarnas matriklar finnas säkerligen en stor mängd Kävesta-elever. Den i Kumla bildades 1887 och levde ett friskt liv några tiotal år framåt. Lars Pärsson tog livlig del i densamma.

Det är känt, att Lars Pärsson under folkhögskoletiden började medarbeta i Nerikes Allehanda både på poesi och prosa. Därmed började en litterär verksamhet, som mestadels tog sig form av tillfällighetspoesi till hyllning av vänner, men som också utövades vid andra tillfällen såsom då han deltog i versfejden om Yxhultsbanan. I regel var den präglad av en godmodig skämtsamhet, men kunde ibland bli nog så spydig. Tyvärr är mycket litet bevarat av denna poesi, och det lilla jag haft tillfälle se är så fullt av anspelningar på dåtida personer, att man måste vara mycket väl insatt i förhållandena på hans tid för att rätt uppfatta den.

Efter de mycket inspirerande folkhögskoleåren var Lars Pärsson hemma hos föräldrarna ett par år. Sedan de för hans räkning av hans halvsyster 1881 tillhandlat sig hennes förfädernegård i Östra Åby, vistades han där till 1884. Detta år sålde föräldrarna båda sina gårdar,

den sistnämnda till en oskyld person och Blackstagården till sonen. Vid 30 års ålder blev denne därmed sin egen.

I skötseln av gården följde han väl med sin tid men tycks inte ha varit någon speciell föregångsman på detta område. Han lockades nog väsentligt mera av att få deltaga i allmänna värv. Det var kommunalkunskapen från folkhögskolan, som började mogna.

År 1886 var han med om bildandet av Kumla brandstodsbolag, där han var ombudsman och kassör från bolagets bildande till sin död 1928. Året därpå blev han revisor i Kumla sparbank, där han så småningom blev huvudman och styrelseledamot. Snart nog kom han också in i kyrko- och skolrådet; kassör för kyrkokassan blev han 1903. Samtidigt invaldes han i kommunalnämnden och fattigvårdsstyrelsen, där han blev ordförande 1899, ett uppdrag som förnyades till dess han avgick 1926 efter 28 års verksamhet. Från 1897 till sin död tillhörde han vägstyrelsen. Nämndeman och ledamot av häradsrätten blev han 1900 och fungerade till sin död, de sista åren som häradsdomare. Under många år var han också landstingsman. Under denna långa tid kom Lars Pärsson i kontakt med hart när alla sockenbor och "Blacksta" blev även så småningom känd överallt i länet. Han kom också på så sätt in i en stor mängd förvaltningar, styrelser och kommittéer. Här må endast till slut erinras om att han tog initiativet till bildandet av Kumla-Halsbergs Hembygdsförening.

Häradsdomaren var egentligen ingen vän av att uppträda offentligt. Hans styrka låg i den klara begåvningen och i att föra pennan. Ett gott prov på vad han kunde åstadkomma med pennan i hand var det i 1950 års julblad intagna anförandet vid invigningen av ålderdomshemmet på Sannahed. I den mängd av yttranden han som fattigvårdsstyrelsens ordförande hade att avgiva tillät han sig att skämta rätt mycket med andra socknars åtgöranden, vilket i betydande mån bidrog till hans goda namn och rykte både ute i bygden och hos länsstyrelsen, även om man någon gång blev förargad.

Man gör sig knappast nuförtiden någon föreställning om vilken arbetsprestation en ordförande i kommunalnämnden och kassör i skolkassan i en så stor kommun som Kumla socken på den tiden hade att fullgöra. Expedition hade han praktiskt taget alltid. Det hände till exempel att någon mycket tidigt en söndagsmorgon kom till Blacksta för att få det papper utställt, som behövdes för att få den s. k. motboken.

En speciell omsorg ägnade han socknens fattiga och orkeslösa. Särskilt intresserade han sig mycket för omdanandet av officersbyggnaden på Sannahed till ett ålderdomshem för socknen.

Den vänkrets häradsdomaren förvärvade var mycket stor. I den mindre krets av vänner, som höll ihop genom många år, var han en av de trognaste. Riksdagsman Erik Gustafsson i Brånsta hörde visst också dit och hans minnestal i hembygdsföreningen över vännen Lars Pärsson lär ha varit utomordentligt. Sällan ha heller så många, med landshövdingen i spetsen, varit samlade på Kumla kyrkogård, som då häradsdomaren i Blacksta fördes till sitt sista vilorum.

Sundberg & Olsons

TORGET, KUMLA - Tel. 708 44, Bost. 702 90, 711 64

FOTO GRAFISKA

PORTRÄTT - SERIEFOTO - Utför och försäljer allt FOTOGRAFISKT

Fromma skomakare i Kumla

Pastor C. G. Hjelms, Södermalmskyrkan, Stockholm, var i 17-årsåldern predikant i Kumla-bygden. Sina minnen från denna och övrig verksamhet har han samlat i en till julen 1950 på J. A. Lindblads Förlag, Uppsala, utkommen bok med titeln "Vallfart till Vimmerby". Förf. har välvilligt tillåtit Kumla Julblad att återge några avsnitt ur den intressanta boken.

C. G. HJELM OCH KRISTIN PERSSON

Den 24 februari 1920 höll jag mitt intåg i Kumla. Min värld förvandlades från valsverksbullen till skomakarefilosofi. På Stenebacken låg ett metodistkapell och ett bönhus, tillhörande Helgelseförbundet, på var sin sida av vägen mitt emot varandra. Jag blev hjärtligt mottagen av båda parterna. Alla var skomakare och alla trodde på Gud. Borta vid brunnsanstalten bodde en amerikansk miss, som var till den grad amerikansk, att hennes händer och kycklingar endast kom, när hon lockade på dem med amerikanska läten. Hon hette Ida i förnamn, vilket en av Helgelseförbundets gamla evangelister i Jämtland även gjorde, nämligen Ida Främling, som var hemmahörande på Stenebacken.

Jag fick mat och logi hos Kristin Persson, som gick under namnet "Halva församlingen". Hon var 70 år och jag 16. Vi fotograferade oss vid Kumla station. Kortet gick ut i massupplaga och såldes för 50 öre styck. Hon levde sedan tills hon var 86 år gammal. I detta livet hade hon aldrig lärt sig skriva och aldrig lärt att läsa handskrift. Men varje morgon klockan 7 satt hon hos mig på loftet och läste ur Daniels Marchs bok "Det största ämnet i världen". Varje kväll efter mötena läste hon upp på pricken samma matsedel för mig: Vad vill du ha? — Ja, vad finns det? — Här finns äppel, potäta, sill, mjölk och bröd. Dessa ord uttalade hon varje gång med en röst, som lät som om hon ägt all denna världens härlighet.

Den 2 april eller Långfredagen fyllde jag 17 år och uppvaktades på Kristins loft med sång och kaffe av en skara unga och gamla. Kristin hade ett kök men ingen spis. Vi eldade på en stenhäll. På loftet var det så lågt till taket, att jag måste stå på knä. Men däruppe fanns det en liten järnspis som vi eldade i, medan vintervindens kalla röst sjöng utanför.

Vid Stenebrunn bodde Anton Pettersson och hans son Josef. Längre borta på gårdet Maria och Gideon Lundkvist och deras dotter Alice. Omkring Stenebacken

uppe vid Äbytorp bodde den stora skomakaresläkten Johansson. Jag blev särskilt bekant med Karl Erik Johansson och hans omfattande familj, av vilken sonen Ture blev min vän för livet. Hans barn börjar nu ta studenten, och alla går de Herrens väg. Brunnsanstalten styrdes av kamrer Johan Andersson, och jag blev brunnspredikant över sommaren.

I metodistkapellet var Oscar Emrich pastor. Helgelseförbundets bönhus mitt över vägen hade ingen pastor, utan skomakarna predikade och läste där själva för varandra eller hade de någon snäll evangelist på besök. Däremot tog de det så mycket högtidligt, när de gjorde stormöten. I det proppfulla bönhuset stod då Maria Lindgren från Örebro och vittnade om helbräddagörelseunder. Sally Peterson talade alltid om Jobs lidande med en predikostil, som hon ärvt efter Emil Gustafson från Kräcklinge. Pingstpionjären Anton Taranger, broder med juris professorn vid universitetet i Oslo, sade "Halleluja" så att folk fick hjärtattacker. Den späda Saronsliljan Elvy Stenkvist lyste med sin flämtande livslåga till Jesu namns ära, och Carl Hedeén från U. S. A. predikade sentimentalt så att tårarna forsade ur ögonen på de betagna åhörarna. Ibland kom patron Hedin själv tillsammans med P. Olsson i Malmö. Efter sådana proppfulla möten med predikningar, som laddade åhörarna med salighet, förkrosselse, tårar, snyftningar, offersinne och bibelsprängda vittnesbörd kände sig den tunnaste skomakare övermätt av godhet från Gud. För min del kände jag mig alltid som en sparv i tranedans, i synnerhet när den myndiga Sally Peterson tyckte, att jag såg ut som en tuppkyckling.

Jag var ju bara 17 år...

KÖP

Jul-

FISKEN
KAFFET
GOTTERNA
FRUKTEN

HOS Rössbergs Snabbköp

ÄBYTORP

Tel. 730 72

Carl von Rosenstein

En av »neologiens» män, kyrkoherde i Kumla, biskop, ärkebiskop

I

Av ERIK EKDAHL

Under slutet av 1700-talet och början av 1800-talet framträder i vårt land, liksom i Europa för övrigt, den s. k. upplysningsteologien, ofta kallad "neologien". Såsom mera framträdande representanter för denna åskådning nämnas ärkebiskopen Jacob Lindblom, linköpingsbiskopen Magnus Lehnberg, strängnäs-biskopen J. A. Tingstadius jämte Carl von Rosenstein, under vars ärkebiskopstid dock "neologien" alltmer hade spelat ut sin roll och nya tankeströmningar framträdde.

Denne Carl von Rosenstein härstammade både på fäderne- och mödernesisidan från kända lärdomssläkter. Hans far var en känd kirurg, professorn Sam. Aurivillius. Släkten härstammade från Uppland och räknade bland sig flera lärda män, under 120 år ej mindre än fem akademiska lärare. Om Sam. Aurivillius heter det, att han var en nitisk lärare, upplivade anatomiens studium och var den förste, som i vårt land undervisade i kirurgi. Modern, Anna Margareta, var dotter till läkaren Nils Rosén, vilken vid erhållande av adelskap kallade sig Rosén von Rosenstein.

R. anlätades som läkare av drottning Lovisa Ulrika och erhöll liksom Linné titeln arkiater. Rosén härstammade från Sexdrega i Alvsborgs län, där fadern Erik Rosenius var kyrkoherde.

Såsom mest bekant av släkten framstår väl gustavianen, upplysningsvännen Nils von Rosenstein, son till arkiatern N. Rosén von Rosenstein. Stående högt i gunst hos Gustav III fick han bl. a. uppdraget att vara lärare, dock ej i religion, för den unge kronprinsen, sedermera konung Gustav IV Adolf.

Rätteligen skulle ju Carl haft sin faders namn Aurivillius, men han blev efter faderns död 1767 tillsammans med sina sex syskon adopterad på morfaderns Nils Rosén v. Rosensteins namn för att, som det hette, "hjälpa dem fram i världen".

Carl v. R. var yngst av sina syskon och vid faderns död blott ett år gammal. Av syskonen gjorde sig Magnus (Måns) bemärkt såsom framstående sjöofficer.

Den unge Carl studerade i Uppsala. Det var ju givet, att de lärda studierna skulle prövas, och hans studiebegåvning var, såsom det kunde förväntas, mycket god. Särskilt intresserade han sig för de klassiska språken. Hans fyndighet och lätthet att finna ord kom honom väl till pass, då han vid Gustav III:s besök i Uppsala

1786 fick uppträda såsom respondent vid den disputation, som väl mest anordnades till konungens förnöjelse. Konungen hade smålett inför R:s fyndighet i replikerna, och detta gjorde R. till hjälten för dagen i Uppsala och räknades honom till godo såsom examensmerit. Fil. kand. examen avlades 1787, och 1788 promoverades R. såsom primus till fil. mag. Därefter studerade han teologi, blev teol. kand. 1790 och teol. lic. 1792.

Efter dessa examina tjänstgjorde han en kortare tid såsom docent i kyrkohistoria. Han prästvigdes 1791.

Under slutet av 1700-talet var det oroligt bland studenterna i Uppsala. Det kom från Frankrike och även från England och Tyskland många nya idéer och tankeströmningar. Bland de yngre lärarna och studenterna bildades en mängd klubbar, som voro ett slags efterbildningar av revolutionsklubbarna i Paris. De flesta voro dock ej politiska utan hade endast nöjet till syftemål. Några råkade i vanrykte på grund av den tidens råhet i nöjeslivet bland studenterna. En av klubbarna hade dock allvarigare syfte. Det var "Juntan", i vilken Benjamin Höijer var den mest bemärkte. Dess medlemmar samlades till tankeutbyte i filosofiska och politiska frågor. De intresserade sig för medborgerlig frihet, vilket de öppet uttalade. Även allmänna upplysnings- och undervisningsfrågor diskuterades. Till kretsen hörde många, som längre fram skulle låta tala om sig. Där fanns Hans Järta, E. Abr. Almqvist, G. av Wetterstedt, G. A. Silverstolpe samt även Carl von Rosenstein. De styrande betraktade "Juntan" med misstro. Höijer framställdes såsom jakobin och ateist, och även de andra medlemmarna misstänktes för revolutionära åsikter. Troligen medförde detta för R. en viss motighet vid befordran.

År 1793 utnämndes han dock till bataljonspastor vid Lifregementet och 1796 till kyrkoherde i Kumla, som då var ett regalt pastorat och räknades till de mera indräktiga bland de s. k. rangpastoraterna. Platsen tillträdde först 1798. Året innan hade R. lämnat ett bidrag till den av hans gode vän Georg Adlersparre utgivna "Läsning i Blandade Ämnen". Rosensteins uppsats hette "Om presters danande". R. framträder här tydligt såsom en "upplysningstidens" man med kritisk blick på den ortodoxa teologien och den prästutbildning, som då bjöds vid universitetet. En viktig frågeställning blir: På vad sätt skall det andliga ståndet

Fulklapparna ordnas lättast vid besök i

OP:S AFFÄRER - KUMLA

OLSSON & PERSSON

Stor sortering!

Telefon 707 61, 700 40

bli till nytta för staten? Svaret skulle väl enligt hans uppfattning blivit genom att fostra goda medborgare. Han använder gärna ordet "folklärare" i stället för präster. Även andra för sina "neologiska" åsikter kända prästmän och teologer medverkade i Adlersparres skriftserie, som ofta benämndes "Läsning i brännbara ämnen".

Man skulle kunna fråga sig, hur en sådan man som R. skulle tagas emot i en utpräglad landsförsamling som Kumla. Stod han i sådan motsatsställning till sina församlingsbor, att hans prästerliga gärning blev till ringa nytta? Det skulle kunna tänkas, att han, som enligt utsago mera påminde om en adlig godsägare eller officer än präst, skulle få vissa svårigheter att vinna sina sockenbors förtroende. Det synes dock ingalunda ha varit fallet. Av allt att döma lyckades den 30-årige kyrkoherden komma väl överens med församlingsborna, ja, ganska snart kunna hjälpa till att lösa viktiga kommunala frågor. Hans medfödda begåvning som talare, såväl från predikstolen som i annat sammanhang kom honom väl till pass. Han hade även förmåga att vinna människorna genom sitt alltid vänliga och glada sätt utan att släppa efter på sin prästerliga värdighet. Jordbruket var ju socknens huvudnäring, och för detta hade han stort intresse och ansågs såsom en skicklig jordbrukare. Prästerna på den tiden hade ju i allmänhet ej arrendatorer utan skötte själva sina prästgårdar.

Att han i sin förkunnelse från predikstolen genom sina "neologiska" åsikter skulle åstadkommit någon förargelse får anses uteslutet. R. hörde till den grupp prästmän, som visserligen ansågo, att en förnyelse av kyrkoläran och förkunnelsen borde komma till stånd, men uttryckligen räknade Guds uppenbarelse i Kristus och människosläktets försoning genom honom till kristendomens fundamentalläror.

Att han vördades av sina åhörare har man ock åtskilliga uttalanden om. När hans efterträdare Franzén tillträtt sitt ämbete, frågade en gång C. von Haartman en bondgumma i Kumla, vad de tyckte om sin nye kyrkoherde och fick till svar: "Nog är han rar — så var ock vår biskop (Rosenstein). När han steg in så ståtlig i kyrkan, syntes det som Gud Fader hade inträtt, då ock alla vördnadsfullt bugade sig; när vår professor (Franzén) kommer, blir här så ljust, så klart, som skulle Frälsaren själv nedstigit till oss."

R:s åtgärd att få frågan om undervisning av allmogens barn på ett lyckligt sätt löst, är ju det, som oftast anföres om honom. Det var ju också en praktisk anordning, men ej något uppslag i stort för folkundervisningens ordnande. Rosensteins på den praktiska nyttan inriktade uppfattning beslyses bl. a. av bestämmelsen, att i skolan förutom andra läroämnen även skulle undervisas om, "vad mera för kloka lantushållare är nödigt att veta". Hans anordning, att en särskild skolmästarebefattning skulle finnas, var kvar till år 1868, då den förändrades till vanlig folkskollärarejänst.

Rosenstein var dock ej främmande för moderna idéer om ungdomens uppfostran och undervisning. Dessa kommo till synes i en annan skola, den som hölls i hans eget hem, och där lärjungarna voro släktingars och vänners barn. Själv hade R. inga barn, men han såg gärna ungdom omkring sig, samt var själv intresserad av att undervisa, ehuru kanske ej i de ämnen och på det stadium, som förekom i den för allmogens barn avsedda skolan. Om skolan i prostgården har man fått ganska god kännedom bl. a. genom de av hans systerson kammarherren N. J. Tersmeden nedskrivna minnen, som utnyttjats av greve E. Lewenhaupt för uppsatsen om C. von Rosenstein i Kumla, införd i "Till hembygden" år 1921. Bland lärjungarna var även prostinnan R:s systerdotter Henriette Charlotte Lagerstråle, som blev gift med kammarherren G. de Geer och moder till excellensen Louis de Geer, vilken i sina "Minnen" efter moderns berättelser meddelar åtskilligt om den uppfostran och undervisning, som förekom i Kumla prostgård. Det var tydligen en efter tidens för-

Carl von Rosenstein
Efter en målning av Viertel

hållanden mycket modern uppfostran, ehuru undervisningen beträffande vissa grenar höll sig till det mera konventionella. Barnen härdades till kropp och själ, berättar de Geer, men överansträngdes alldeles icke med läsning. Under sommaren lades böckerna bort, och tiden anslogs till lekar och lantliga göromål. "Min mor", skriver han, "var klädd som pojke, tills hon var femton år." Hon undervisades liksom gossarna i t. ex. geometri och latin, vilket språk var det första av de främmande språken, som ungdomarna fingo göra bekantskap med.

Till största delen tillhörde ungdomarna släkterna Cederström och Lagerstråle. R. ville ej gärna mottaga andra än släktingars barn, men avsteg gjordes, då bl. a. vännen Baltzar Bogislaus von Platens båda söner togos emot.

WERNER HARDMO

när det gäller SPECERIER, Konserver, Frukt m. m.

Extra gott julkaffe

Telefon 703 64

Man kanske ofta tänker sig R. som en goddagspilt, älskande mat och dryck, men av de skildringar, som finnas, framgår, att det i prostgården rådde stor enkelhet och en sträng livsföring. Klockan sex både vinter och sommar måste ungdomarna stiga upp och då själva bädda sina sängar. Så var det lektioner till klockan 8, då en timmes ledighet för frukosten lämnades. Frukosten förtärdes stående och bestod mestadels av mjölk med gröt till på söndagarna. Från kl. 9 till kl. 12 var det läsning och sedan ledighet till kl. 3. Klockan ett serverades middagen, "bestående av en förrätt att bygga på, soppa och en lättare efterrätt". "Vin var aldrig synligt, knappast då främmande voro tillstädes." Efter lektioner mellan kl. 3 och 5 var det ledigt för dagen. Vid aftonmåltiden kl. 8 voro prosten och prostinnan i allmänhet ej närvarande utan läto servera sig ölost eller mjölk i förmaket.

De många ungdomarna inkvarterades i prostgården och dess båda flyglar, men då utrymmet här ej räckte till, i gästgivargården i Blacksta.

I skolans undervisning intogo språkstudierna främsta platsen, först latin, som lästes för R. själv, sedan franska, engelska och tyska. Såsom anmärkningsvärt må nämnas, att religionsundervisning ej förekom förrän vid förberedelsen till den första nattvardsgången, då "den mindre katekesen lästes utantill, men den större aldrig". Med den större avsågs den då använda förklaringen till Luthers lilla katekes av ärkebiskop Olof Svebilius. Rosenstein var helt säkert ej någon beundrare av denna bok, vilken vid denna tid även av andra än "neologerna" ansågs mindre lämplig. Religionsundervisningen, som meddelades av R. själv, synes mest ha bestått i läsning av nya testamentet samt i anslutning härtill lämnade förklaringar. Deltagande i den allmänna gudstjänsten var frivilligt för de unga, "någon uppmuntran eller befallning avhördades aldrig".

Gemensamma morgon- och aftonböner i prostgården synes ej ha förekommit, då Tersmeden säger sig ha saknat dessa, vid vilka han var van från sitt hem.

Jämfört med andra dåtida skolor i vårt land rådde för ungdomen i Kumla prostgård stor frihet men utan självsväld. Levnadsregler, förbud och befallningar avhördades sällan. Tersmeden skriver: "Morbror, den ledande principen i allt, syntes blott liksom för att uppmuntra, och våra lärare syntes ej utom lästimmarna följa oss med någon sträng uppmärksamhet, men voro ofta med oss i våra lekar, liksom för att roa sig själva". "Lärarna nyttjade aldrig någon den ringaste kroppsliga aga. Bestraffningar måste alltså från högre ort vara förbudne. De mindre gossarna torde dock någon gång fått smaka riset."

Med R:s vidsträckta förbindelser var det ej svårt att erhålla kompetenta lärare. De synas ha valts med stor omsorg. Bland andra nämnes Sven Fredrik Lidman, docent i österländska språk i Uppsala och till sist domprost i Linköping. Han var farfader till skriftställaren Sven Lidman, vilken i sin bok "Blodsarv" har åtskilligt att berätta om kumla-ungdomarna i prostgården

och även om Rosenstein. Sven Fredrik Lidman blev nämligen gift med Ebba Annerstedt, systerdotter till prostinnan Rosenstein och betraktad som fosterdotter av R.

Man får den uppfattningen, att det rådde ett fritt och otvunget ungdomsliv i Kumla prostgård under R:s tid, och att det var han, som var medelpunkten och den drivande kraften i det hela. Livlig, glad och rörlig, vann han de ungas tillgivenhet. Lärjungarna sågo med vördnad upp till honom, och han hade förståelse för de unga. Om man läser skildringar från dåtidens läroverk och jämför behandlingen av de unga i dessa skolor med den, som kom ungdomarna i Kumla till del, så förstår man den stora skillnaden.

R. hade ju också fått nya idéer om uppfostran under studietiden i Uppsala. Man vet, att uppfostrings- och undervisningsproblemen diskuterades bland 1780- och 90-talets studenter. R. hade väl sedan haft en viss kontakt med de allmänna europeiska strömningarna i slutet av 1700- och början av 1800-talet och sålunda ej varit främmande för Rousseau och Pestalozzi. En av hans bröder hade rest ned till Pestalozzis skola för att där på uppdrag av några skånska storgodsägare studera de nya metoder, som kommo till användning.

Förutom skolfrågan löstes under R:s ledning även ordnandet av fattigvården, en även för den tiden viktig angelägenhet, som behandlades på sockenstämmorna, där kyrkoherden var självskriven ordförande. Fattigdomen i vårt land var på denna tid mycket stor. En mängd tiggare strövade omkring, ofta från socken till socken. Emellertid stadgade sig alltmer den uppfattningen, att var socken skulle draga försorg om sina fattiga. Rosenstein fick nu sockenborna att besluta om sammanskott från varje hemman i hela socknen åt de fattiga, som ej orkade gå omkring och tigga till sitt uppehälle. För de, som orkade gå omkring, löstes frågan på det sättet, att socknen indelades i 14 rotar med var sin uppsyningsman, och de fattiga fingo sedan gå omkring i var sin rote och där "söka sitt uppehälle". Ät de inom socknen skrivna arbetsföra fattiga skulle skaffas arbete. Denna anordning antogs 1804 försöksvis på två år, och, sedan anordningen visat sig god, förnyades den 1806 på fem år. Hos Konungens Befallningshavande i länet gjordes samtidigt framställning att slippa fattiga från andra orter.

Rosenstein gjorde sig även känd utom sin församling. Han var livligt intresserad för jordbruket, och då Örebro läns hushållningssällskap bildades, blev han dess sekreterare, ett uppdrag, som han syntes varmt intresserad av. Genom Hushållningssällskapets försorg kom för mossundersökningar engelsmannen Georg Stephens till Närke och var en tid arrendator av ett hemman under Säbylund. Han skrev en avhandling om torr-läggningsförsök och denna utgavs av R. under titeln "Berättelse om några försök att leda vatten från sank mark efter Elkingtons sätt." Detta var anledning till att R. spydigt kallades för "dikesgrävare".

För vem arbetar Sparbanken?

Sparbankslagens § 1 ger uttryck för sparbankernas särprägel: *sparbanken arbetar uteslutande för insättare och låntagare*. Därför kan sparbankerna erbjuda förmånlig ränta både när det gäller insättning och när det gäller lån.

Kumla Sparbank

GER HÖGSTA — TAR LÅGSTA RANTA

Öppet: Månd.—fred. 10—14, lörd. 10—13. Tel. 700 12

FILIALEN I HALLABROTTET: Tisd. o. torsd. 16—17.30. Tel. 722 19

Att R. även utom landskapet var bekant, framgår av att han två gånger var uppförd på biskopsförslag utan att dock bli utnämnd.

Så kom det i vårt lands historia så märkliga året 1809, vilket även för R. skulle bli ett märkesår. R. var god vän med flera av dem, som brukar kallas för 1809 års män; de som gjorde revolution och avsatte Gustav IV Adolf. Särskilt varm var vänskapen med Georg Adlersparre, den forne utgivaren av "Läsning i blandade ämnen", nu befälhavare för Västra armén, som under hans ledning tågade mot Stockholm för att avsätta kungen och få till stånd fred och ett nytt statskick. På grund av Adlercreutz' och hans kamraters ingripande fingo de dock ej vara med om det direkta ingripandet mot kungen.

Den regering, som nu kom till stånd med flera av "1809 års män" såsom medlemmar och ansvariga ville genast visa nya signaler, bl. a. genom två utnämningar. Benjamin Höijer, "Juntans" främste man på sin tid, blev äntligen utnämnd till professor efter att flera gånger ha blivit förbigången, och Carl von Rosenstein blev utnämnd till biskop i Linköping efter den bekante vältalaren Lehnberg. Han tillträdde dock ej platsen förrän år 1812. År 1809 promoverades han även till teologie doktor (primus).

Åren 1809—1812 då R. bodde kvar i Kumla men såsom utnämnd biskop deltog i riksdagarna torde kanske få anses såsom den tid, då han åtnjöt största anseendet och hade största inflytandet. Det visade sig nämligen ganska snart, att han fick en ej ringa politisk betydelse under dessa år. 1809 års män kände sig efter konungens arrestering ej så säkra om makten. De kunde rent av ha skäl att frukta ett bakslag. Bönderna hade varit belåtna med många av Gustav IV Adolfs åtgärder. Han hade även haft rykte om sig att vara gudfruktig och sparsam. Många av prästerna på landsbygden, särskilt de av "neologien" obesmittade, hade samma uppfattning. Bland adeln fanns också en grupp, de s. k. gustavianerna, som väl kunde gilla konungens avsättning men som till efterträdare önskade hans son. Det gällde för de nya maktthavarna att säkra sin ställning. Att vinna prästeståndet betydde härvidlag mycket, ty bönderna följde ofta det andliga ståndet. Rosenstein var under sådana förhållanden en given tillgång. Såsom biskop i Linköping blev han enligt gammal sed prästeståndets vice talman. Ärkebiskopen J. A. Lindblom var given ordinarie talman. Dessa båda kunde tillsammans väntas leda ståndet. Rosenstein hade även många förbindelser med adeln och kunde helt visst komma väl överens med bönderna. Han kompletterade på ett lyckligt sätt Lindblom, som i vissa kretsar, särskilt bland adeln, var mindre väl anskrivnen, sedan han 1789 underskrivit förerings- och säkerhetsakten och gått Gustav III:s ärenden i strid mot adelns flertal.

Riksdagen samlades i Stockholm i maj månad. Trots rikets farofyllda läge var optimismen mycket stor. Man kände sig befriad från tryckande band och skulle nu åt landet giva en ny författning. Efter konungens av-

sättning väntade man sig kunna erhålla hederlig fred så gott som genast genom Napoleons förmedling. Det funnos dock många, som fruktade stora förändringar i rikets styrelsesätt, och detta kanske särskilt bland prästeståndet, som fruktade att ståndets privilegier skulle borttagas och prästernas rätt att som ett särskilt stånd deltaga i riksmötena försvinna. Hos Adlersparre och hans vänner mildrades dock kraven på ständsskillnadens upphävande, och det visade sig snart, att prästerskapet med lugn kunde se framtiden an.

Vid riksdagens öppnande var Rosenstein förordnad att hålla den även på denna tid sedvanliga predikan, som förekom vid riksdagens öppnande. Denna predikan blev mycket omtalad och befäste hans anseende som talare. Den förelagda texten var de kända orden hos profeten Jeremias, om det nya förbundet, då Guds lag skulle vara skriven i hans folks hjärta. (Jer. 31: 33) I värtaliga och frimodiga ord utvecklade R. hur i ett samhälle, där Guds lag så är inskriven, "allt göres för människoförståndets bildande till kunskap och sann vishet. Allt bemödande att inskränka denna frihet, att kvarhålla det i mörker, att bibehålla okunnighet, fördomar, vidskepelse, samvetstvång, att nedtrycka tänkande väsen till djurisk blindhet och slummer, anses där antingen som bevis på brottsliga stämplingar emot stat och mänsklighet eller såsom en dårskap, vilken påkallar medlidande och allmän vård." Det var ord, som gillades av de till makten komna 1809 års män men även av andra.

Prästeståndet betygade sin utmärkta tillfredsställelse med denna predikan och enhälliga önskan om att den skulle bli tryckt. Ärkebiskop Lindblom var mycket belåten och fann, att talet om "upplysning" gjorde effekt. Det var ju många, som i prästeståndet ville se "ljusets fiender", och dessa hade nu fått höra motsatsen.

I sin ryktbara dagbok har även den blivande drottningen Hedvig Charlotta givit R. de amplaste vitsord för denna predikan och till honom själv framfört "synnerligen nådiga" uttryck av välbehag.

Kumlakyrkoherden kunde nog vara belåten med sitt första framträdande vid riksdagen.

När riksdagen så kom i arbete och det viktiga konstitutionsutskott skulle väljas, vilket hade till uppgift att utarbeta förslag till de nya grundlagarna, var det helt naturligt, att R. blev en av prästeståndets ledamöter i detta utskott. Han kan sålunda räknas som en av "grundlagsfäderna". Den mest bekante bland dem är ju sekreteraren i utskottet Hans Järta, som även liksom R. tillhört "Juntan". De förslag, som kommo från utskottet, förelades de olika stånden, och det blev R:s uppgift vid flera tillfällen att i prästeståndet försvara förslagen. Motstånd mot dessa restes nämligen av de mera konservativa ledamöterna. R. visade sig som en skicklig förkämpe för den tanke-, religions- och yttrandefrihet, som kom till synes i de utarbetade förslagen.

Forts.

Konjunkturerna växla!

Se till att försäkringsskyddet är betryggande!

Lägg själv grunden
till en tryggad ålderdom genom
en pensions- eller livförsäkring

Ring upp Allmänna Liv-Odens

repr. i Kumla och begär offert
GUSTAF HAGSJO, tel. 703 90

HERBERT WIDÉN, tel. 704 85

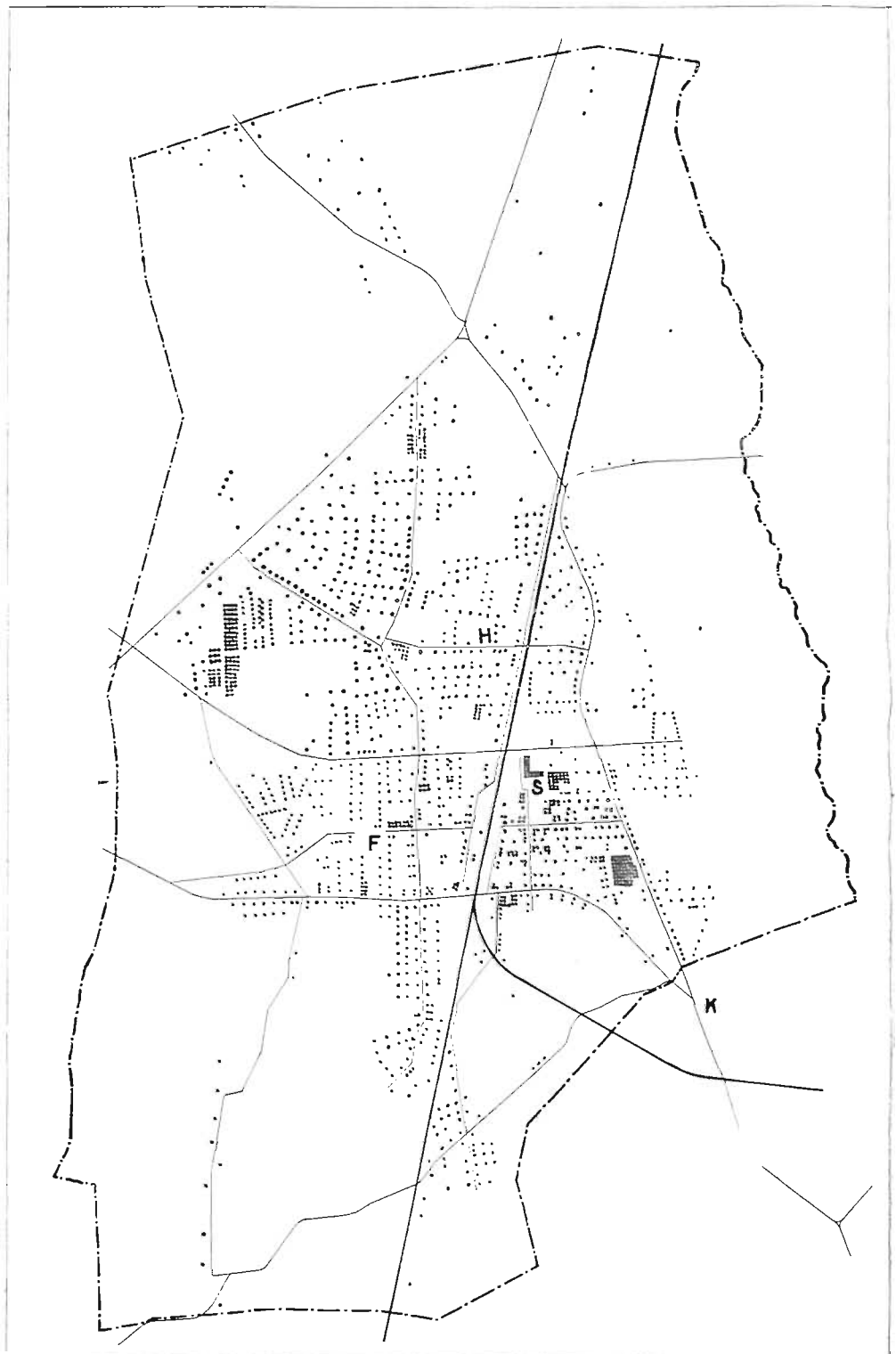
SMÅPRAT OM NÅGRA PRICKAR

AV STADSARKITEKT NILS LINDGREN, KUMLA

Ursäka att jag börjar med en försåtlig fråga. Men låt oss tänka, att Kumla stads alla invånare en vacker vinterdag skulle vandra ner till Kumlasjön och placera sig på dess is. Hur stort utrymme skulle då var och en få? Kan alla ligga bekvämt? Kan alla stå utan att trängas? Eller måste de ligga i flera varv? Jag är ledsen, men ni har faktiskt fel allesammans. Eftersom Kumla har 8 900 invånare och Kumlasjöns yta är 8 270 m², får varje kumling 0,9 m², dvs. 0,5 × 1,8 meter. När man dessutom betänker, att de 8 900 till stor del utgöres av små barn, finner man, att alla mycket väl kan ligga. Större är faktiskt inte Kumla stads befolkning.

Det är därför lätt att inse, att staden är ganska glest befolkad. Om invånarna spreds ut jämnt över stadens 915 hektar, skulle var och en — män, kvinnor och barn — få 1 028 m², dvs. en nätt liten villatomt, att röra sig på. Det finns emellertid städer, vars invånare har ännu större svängrum, t. ex. Örebro och Arboga, där var och en får 1 833 m² resp. 5 764 m². I Kiruna kan varje invånare vräka sig på 145 tunnland. Varje stockholmare har däremot endast 249 m².

Nu bor emellertid som bekant inte kumlingarna så utspritt. Men var bor de egentligen någonstans? Ja, vi kunde naturligtvis ta en vanlig karta över Kumla och se, var bebyggelsen är belägen, men det ger ingen riktig bild av befolkningens fördelning. Det finns nämligen hus, där det bor bara en eller två personer, ja, det finns t. o. m. obebodda hus, men det finns också byggnader, i vilka mer än hundra personer bor. I stället tar vi en karta och sätter en liten prick för varje person just på den plats, där han bor. Då får vi en delvis annan syn på Kumla.

BEFOLKNINGENS UTBREDDNING I KUMLA STAD DEN 1 11 1947

Välkommen

och gör Edra inköp av SKODON i *Skochallen* - Skolvägen 3

(POSTHUSET)

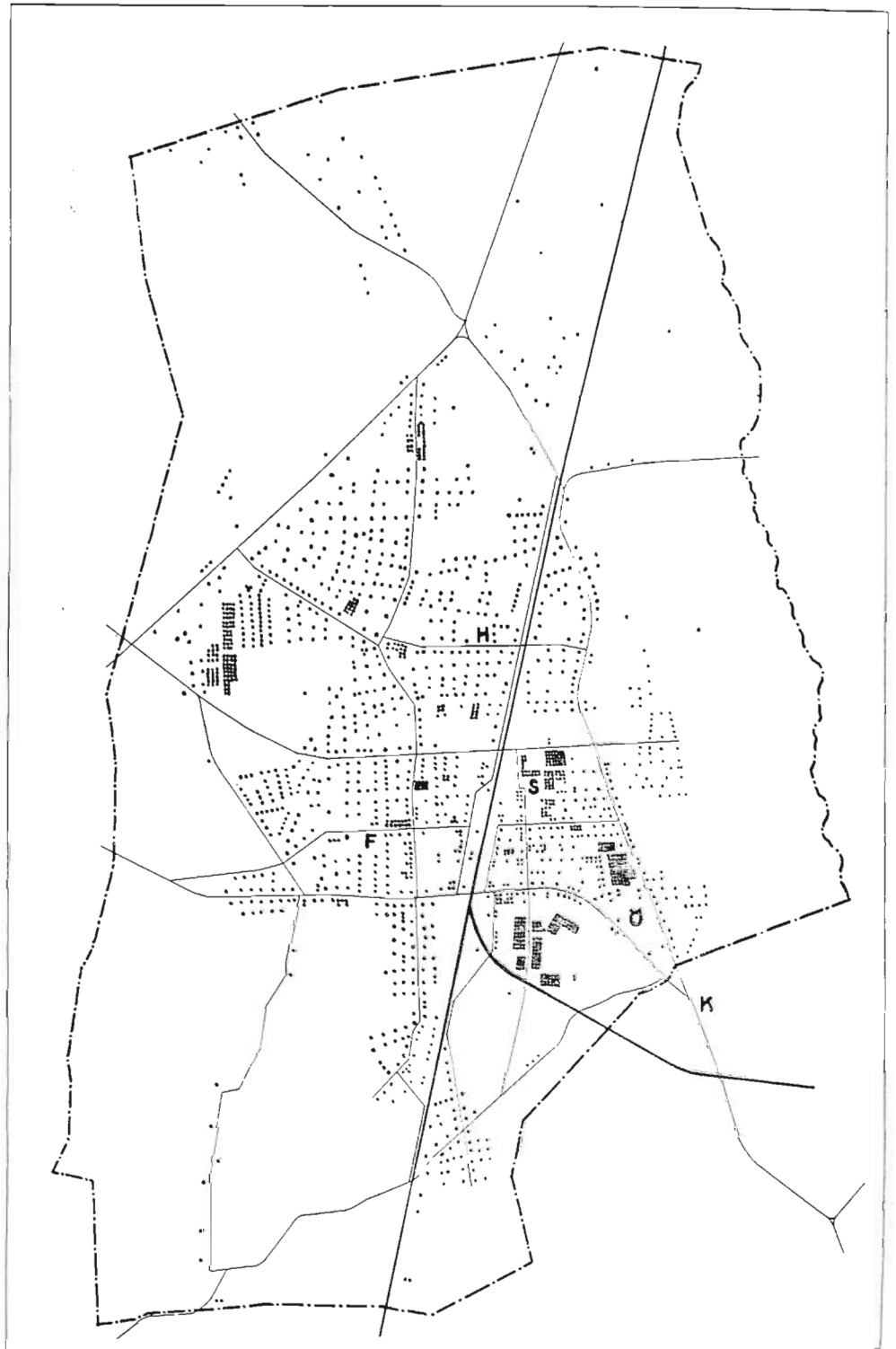
KUMLA

Tel. 703 37

Titta på kartan på föreg. sida! Den är upprättad med ledning av mantalsskrivningen den 1 november 1947, och visar således förhållandena för fem år sedan. Varje prick betyder här fem personer. Med litet god vilja går det säkert att orientera sig. Den grova linjen uppifrån och ned är järnvägen från Örebro till Hallsberg, och grenen utåt höger är Yxhults-banan. De finare linjerna betecknar landsvägarna och huvudgatorna. Kyrkan är markerad med ett K och stadshuset med ett S.

Vi ser den relativt koncentrerade stadskärnan, omgiven av obebodda gården och skogar, avbrutna av bondgårdarna i Norra Via och glesbebyggelsen i Ekeby och de norra delarna av Södra Mos. Inom själva stadsbebyggelsen är prickarna relativt jämnt fördelade, men här och där finns det i alla fall vita fläckar, t. ex. parkerna, idrottsplatsen — industriområdet och cirkusplatsen. Här och där finns det också enstaka obebodda tomter, men dem kan man inte urskilja på en karta i så liten skala. Det finns emellertid inte bara vita fläckar, det finns också svarta anhopningar av prickar. Vi kan urskilja byggnaderna vid Solhemsgatan och vid Mossbanegatans översta del. Vi ser husen i kv. Vesslan vid Hagagatan och i kv. Elefanten vid Fabriksgatan. Vi lägger märke till höghusen vid Skolvägen och kring stadshuset (mjölkbarshuset, Stockholmshuset etc.), men framför allt lägger vi märke till H.S.B.-husen i kv. Nattvakten (Mejeriskogen). I detta sistnämnda kvarter bodde omkring 325 personer, dvs. en tjugufemtedel av stadens hela befolkning.

Som synes var befolkningens tyngdpunkt inte alls belägen i stadens "centrum", torget. Den låg snarare någonstans i närheten av korsningen mellan Mossbanegatan och Nyhemsgatan. Det ger bl. a. förklaringen till den vid första ögonkastet egendomliga placeringen av skolorna. Man får onekligen det intrycket, att Fylstaskolan (F) och framförallt Hagaskolan (H) ligger i stadens

BEFOLKNINGENS UTBREDDNING I KUMLA STAD DEN 1/11 1951

utkant. I själva verket låg de fullkomligt naturligt. De låg synnerligen centralt, om man tar hänsyn till var kumlingarna egentligen bodde.

Men låt oss gå några år framåt! Låt oss titta på den

Bästa inköpskälla

för Specerier - Konserver - Delikatesser - Fruktur - Kaffe m. m.

är alltjämt *J. W. Johanson & Co - Kumla*

Tel. 700 98, 703 44. FILIALEN 700 68

KUMLA JULBLADS MEDARBETARE VI

NILS LINDGREN

Sedan 1950 har Kumla Julblad glädjen att räkna stadsarkitekt Nils Lindgren bland sina många medarbetare. Hittills har L. bidragit med tre verkligt intressanta artiklar, nämligen: Gatunamnen berättar (1950), Lek med en pyramid, ett försök till en befolkningsprognos för Kumla stad (1951) och Småprat om några prickar (1952).

L. är född 1914 i Viksta församling, Uppsala län. Avlade studentex. 1934 vid Högre Allm. Läroverket i Uppsala, arkitektex. 1938 vid Tekn. Högskolan i Stockholm. Sina första anställningar hade han i Stockholm, Söderhamn och Jönköping. I aug 1944 tillträdde L. stadsarkitekttjänsten i Kumla, som han lämnade 1 okt. i år för att tillträda likn. tjänst i Kristinehamn.

Under sin Kumlatid har Lindgren varit verksam i ett flertal sammanslutningar. Han är en av stiftarna av Kumla fotoklubb, styrelseledamot sedan dess bildande (först sekr., sedan ordf.). Detsamma gäller Kumla rotaryklubb (först sekr., sedan v. president). Av andra uppdrag märkes bl. a. ordf. i Kumla föreläsningförening, studieledare i Studieförbundet Medborgarskolan, ordf. i Sveriges Kommunaltjänstemannaförbunds avd. 84.

Det var med stort vemod, som kumlaborna mottog budskapet om sin värderade och sympatiska stadsarkitekts flyttning. Han var gärna villig att medverka vid olika förenings sammankomster. Sina föreläsningar om Kumla stad och dess bebyggelse illustrerade han med egna, vältagna färgbilder, som mycket uppskattades.

Vi tacka vår medarbetare för det hittills goda samarbetet och för hans löfte att även nästa år återkomma med en artikel om Kumla. Red.

andra kartan. Den är upprättad på samma sätt som den första, men här gäller det den 1 november 1951.

Vid första anblicken får man kanske det intrycket, att skillnaden är ganska liten. Här och där har en eller annan prick tillkommit, medan på några andra ställen enstaka prickar försvunnit. Det finns emellertid en viktig skillnad. På östra sidan har några stora anhopningar av prickar tillkommit. Vi ser H.S.B.-huset vid Hagendalsvägen, och vi lägger kanske märke till husen vid Sveavägen (systembolaget). Men framför allt har komplexet vid varmbadhuset och sist men inte minst bebyggelsen i Prästgårdsskogen tillkommit.

Speciellt Prästgårdsskogen har blivit en för Kumla-förhållanden fantastisk anhopning av människor. I november 1951 bodde över 700 människor där. Var och en kan för övrigt komplettera kartan med de ytterligare hus, som nu uppförts eller är under byggnad. Julen 1952 torde därför omkring 1 000 personer, dvs. en niondel av stadens befolkning, bo där. I stadsdelens största "bikupa", den s. k. Kålmasken, bor drygt 120 personer.

Befolkningstyngdpunkten har således under de gångna få åren förskjutits betydligt åt sydöst, och denna företeelse kommer med största sannolikhet att bli ännu mera utpräglad om några år, när Prästgårdsskogen är fullbebyggd och kanske flera stora hus byggts i centrum.

Det är under sådana omständigheter ganska klart, att skolorna inte längre är lämpligt placerade. Till detta medverkar även ett annat förhållande, som inte kommer till synes på kartan.

Varje prick på kartan motsvarar som sagts fem personer, men man kan inte se, hur gamla dessa är. Gubbar och småpojkar, gummor och småflickor är alla likadant markerade. Det är emellertid ett faktum, att de västra stadsdelarna håller på att förgubbas. Naturligtvis finns det fortfarande personer i alla åldrar där, men i stort sett bor bara mormor och morfar kvar i sin gamla stuga på väster. "Ångermanland" och trakten kring Solhemsgatan utgör undantag, som bekräftar regeln. De nygifta och de andra unga familjerna bosätter sig av naturliga skäl där det byggs nya bostadslägenheter, t. ex. i Prästgårdsskogen, och därav följer, att allt färre

barn kommer att finnas på väster och allt flera på öster.

Staden blir därför helt enkelt nödsakad att snart bygga en skola i närheten av Prästgårdsskogen, och en sådan är också mycket riktigt planerad i gamla grusgropen norr om kyrkan, på kartan markerad med ett Ö = östra skolan.

Hur kommer kartan att se ut om några år? Stadens affärscentrum, ja centrum över huvud taget, är ju trakten kring torget. Man vill ju gärna tänka sig, att detta område skall bli bebyggt med hus i tre våningar eller mera, och stadsplanen tillåter också i stort sett sådan bebyggelse inom hela det område, som begränsas av järnvägen, Östra Drottninggatan, Södra Kungsvägen och Kyrkogatan. Men fyll detta område på kartan med prickar och räkna dem! Det kommer då att visa sig, att nästan hela stadens nuvarande befolkning skulle rymmas där. Kommer verkligen så många bostäder att behövas, att både detta område och Prästgårdsskogen blir fullbelagda? Ja, det kan ju ingen veta, men jag säger som Rellingen.

Det är beklagligt, att ekonomiska och arbetsmarknadspolitiska skäl tvingat ut byggnaderna utanför stadens egentliga centrum. Ett faktum är nämligen, att varje större hus, som byggs på något annat ställe i staden, minskar chansen att någonsin få centrum fullbebyggt. Vi kan på sätt och vis se ett exempel härpå i kvarteren kring torget. Vi vet alla, hur trasigt det ser ut där. Det beror på att när man för åtskilliga år sedan byggde ett par stora hus där, var sedan behovet av bostadslägenheter fyllt, och det lönade sig därför inte för grannfastigheternas ägare att bygga. Därför är det nu omväxlande låga och höga hus i en enda röra. Man brukar säga, att en sådan stad ser ut som munnen på en tandlös kärring. Nu säger kanske någon, att det inte är så farligt, ty lägenheterna i centrum är naturligtvis mest begärliga, så där blir det alltid hyresgäster. Därför kommer säkerligen nybyggnader att uppföras i centrum, så fort det blir s. k. normala tider, så att affärshus får byggas. Ja, det är ju möjligt, men i så fall kommer ju bara de som bor i Prästgårdsskogen och ännu längre bort att flytta till centrum, och då blir i stället de övriga husen tomma. Det är väl ändå värre, eller hur?

Sundbergs Ateljé

Köpmangatan

HOVFOTOGRAF

& Fotomagasin

Telefon 700 78

RAMAR

Frankallning

Kopiering

Förstoring

ALBUM

LARS EMIL LARSSON

FJÄRDINGSMANNENS BERÄTTELSE II

Första artikeln av denna serie skildringar av f. fjärdingsmannen Lars Emil Larsson, Örsta, var införd i Kumla Julblad 1950 under rubriken "Med länsman Flyckt på vägsyn och andra Kumlahistorier". En tredje artikel införes i kommande nummer.

När jag i början av sekelskiftet erhöll fjärdingsmannatjänsten skulle jag bland mycket annat även indriva utskylder. Det var emellertid inte alltid så lätt att få några pengar. Till många restanter fick man gå flera gånger. Även om det gällde såväl krono- som kommunalutskylder samt prästskatten, var inte den tiden beloppen så stora. Men de var dock ganska kännbara för många, ty inkomsterna var dåliga. Prästskatten var svårast att få ut. Den utgick med 2:40 för den, som hade ett ställe och för övriga med 1:80. Man unnade inte prästen något. En av de vägrande var en gumma, som hade ett litet ställe och hade svårt att förstå, att hon skulle betala 60 öre mer än sin granne, som hade mycket bättre ställt, fast han inte hade nå'n stuga. "Riv upp en jordtorva och ge prästaskrå'n", fick jag till svar en gång, när jag krävde gumman på 2:40.

EN DÅLIG UPPBORDSDAG.

Skatterestantierna skulle indrivas under tiden 15—20 i varje månad. Aldrig glömmer jag hur dåligt det gick för mej, när jag en dag var stadd på indrivning i yxhultstrakten. Först var jag hos arbetarna vid Kumla Kalkgruva. Där fick jag ingenting. Sedan fortsatte jag till bolagsgruvan vid Yxhult. Svårt var det att komma ner i gruvan på de dåliga stegarna. Men det måste gå, för att träffa skattesolkarna. Nära var det emellertid att det gått illa. Jag slant nämligen och åkte ner på "stussen" och rev ner orsten på gubbarna. "Jaså, fjärdingsman kommer på det viset", sa en av gubbarna som fått kännning av raset. Av de två arbetslagen fick jag inte ett öre, utan fick klättra upp igen. Och besökte därefter Jonassönernas gruva och de tvenne arbetslagen i Adolfs Jonssagruvan. Resultatet blev även där plus minus noll.

Lika dåligt blev det i stenhuggeri- och hyvlareverkstäderna. När jag så till slut gav upp och skulle vända hemåt, kom en av yxhultsarbetarna springande och frågade, om jag kunde låna honom en femma. Det fick han, och på så sätt var jag fattigare, än när jag på morgonen började indrivningen. Det var min sämsta uppbördsdag.

En gumma i Dyningeberg gjorde mej riktigt förlägen en gång. Även där var jag i skatteärende. I rummet utan gardiner och tapeter satt en frodig gumma. Av utseendet att döma, befann hon sig i "lyckliga omständigheter". Döm om min förvåning, när som vi satt och talades vid, en liten knatte, fullt påklädd, kröp fram ur kjolarna. Han hade varit rädd för fjärdingskar'n, stackars liten, och därför gömt sej på ett säkert ställe. När så fjärskar'n inte hade bråttom att ge sej iväg, blev det till slut för varmt och lufttomt för den lille.

DEN HYGGLIGE LÄNSMANNEN.

En kväll väcktes länsmansfamiljen Welin av ett förskräckligt vrål från trädgården. När länsmannen gick ut för att undersöka orsaken, fick han se något mörkt röra sig i sin frus blomsterrabatt.

— Va' är ni för en, som för ett sånt oväsen? frågade W.

— Vem f—n är du? fick han till svar från den druckne mannen, som plötsligt reste sig upp och fick tag i länsmannens pipskäg och slet av en tofs.

Welin kände snart igen fridstöraren, som var en soldat från Hjortsberga.

— Ge er genast iväg hem och vänta där på efterräkningarna. Som bevis behåller jag er mössa.

Dagen därpå kom det bud till fjärdingsmannen i

Vår

Herrekiperingsavdelning erbjuder Eder det största urval av trevliga, praktiska, alltid välkomna JULKLAPPAR

BENGTSONS HERRKONFEKTION

Telefon 701 82

Örsta att hämta soldaten till länsmankontoret. När fjärdingsmannen kom hem till soldaten, visade det sig att han inte hade något som helst minne av vad han ställt till i länsmangården.

— Följ med nu och uppför dej hyggligt, så kanske länsman också är hygglig, kom det uppmuntrande från fjärdingsmannen.

Welin lät ofta nåd gå före rätt. Så även i det här fallet, trots att länsmanfrun fick sina rara blommor förstörda.

ETT OLUSTIGT UPPDRAG.

Till mina tråkigaste fjärdingsmannaupdrag räknar jag, när jag en kväll i julveckan skulle ta hand om en levnadstrött skomakargubbe på Sånnersta ägor. Med sin hustru i andra giftet bodde han i en liten stuga på ett rum och kök samt vindsammare. Kammaren användes till verkstad. Skomakeriet utgjordes huvudsakligen av reparationsarbete till ortsborna.

Arvskiftet efter den första hustrun hade orsakat, att far och barn blivit ovänner. Barnen påstod, att fadern "fifflat" med bouppteckningen. Fiendskapen hade gjort fadern grubblande, och ofta hörde man honom uttala leda vid livet. Dock hyste ingen tro till hans hot om att gå naturen i förväg.

En dag när hustrun var över till "station" för att handla, tog han emellertid det ödesdigra steget. Beslutet hade troligen kommit hastigt på, ty när hustrun kom hem, fann hon potatisgrytan puttrande på spisen. Hon började att tillreda det övriga middagsmålet. När hon var färdig och inte hörde av mannen, anade hon oråd och gick upp på kammaren. Dörren till denna förmådde hon dock inte öppna. Det värsta hade hänt . . .

På kvällen kom länsman Welin hem till mej och berättade vad som skett och ville ha mej med till stugan. Jag var inte alls hågad att ge mej ut i det kalla vädret och lät också länsman förstå detta. Något uppskov ville han emellertid inte veta av. Med skenet från en liten lykta letade vi oss fram till den lilla stugan. Jag sköt med kraft upp dörren till kammaren. Där bakom låg skomakar'n. Mordvapnet var en ynkelig liten pistol. Mannen var inte tyngre än att jag kunde få upp honom på ett sofflock, och därefter började länsmannen undersökningen, konstaterande att kulan gått genom bröstet. När vi i den mörka natten vandrade hemåt, var vi båda eniga om, att vi haft ett olustigt uppdrag.

PÅ JAKT EFTER ODEKLARERAD SPANNMÅL.

Under första världskrigets stränga kristidsförordningar fick bönderna då och då besök av kontrollanter, som skulle se till att man inte undanhöll några lantmanprodukter. Trots denna noggranna inspektion, var det inte så ovanligt att man vid uppgifternas avlämnande såg till att man "glömde" en och annan säck spannmål eller annat nyttigt i matväg.

Till Örsta kom en dag länsman Insulander från Karl-

skoga och lantbrukare Johan Larsson i Blacksta. I en gård hade Johan Larsson en av sina bästa vänner.

— Du har inte för mycket, det förstår jag, sa Johan Larsson. Och med denna förklaring lät länsman sig nöja. Vad nu Johan Larsson menade med "inte för mycket" förmäler inte historien. Men innan de båda synemännen hade lämnat byn, hade omtalade örstabo all anledning att vara nervös. I ett grustag hade han nämligen dolt en 70-kilosäck råg. När han kommit in och fått sig en kaffetår, tittade han ut och fick se att det började regna. När regnet tilltog alltmer, förstod han, att om det skulle bli någon nytta med rågsäcken, måste han flytta den till något torrare ställe. Med säcken på ryggen skyndade han iväg till ett vagnslider. Men innan han kommit så långt, fick han till sin förskräckelse se synemännen i en gård intill, lyckligtvis med ryggarna vända mot honom. Han skyndade in i lidret och stod där med sin säck, tills faran var över.

En annan lantbrukare i byn var misstänkt att ha gott om potatis, gömd på något svåråtkomligt ställe. När kontrollanterna undersökte hans källare, befanns att lagret var så litet, att länsmannen undrade, hur han skulle kunna leva av det.

— Nu går det fäll an, sade mannen, nu har "mål-lera" och "nässlara" växt till. Men, inte behövde han byta ut dessa växter mot potatisen. Den hade han i stora mängder, väl gömd i gröpser och andra gömställen i trakten.

Bättre tur hade polisman Larsson i Hallsberg och jag när vi var på syn i yxhultstrakten. Det var ett olustigt väder med snöslask. I en gård frågade jag som vanligt efter synen: "Finns det inget mer?" Det fanns det förstås inte. När polisman Larsson samtidigt kom från en annan gård och talte om, att han inte funnit något odeklarerat där heller, sade lantbrukaren, som hade varit ut-satt för min närgångenhet: "Polisman bör nog titta lite närmare där, ty där finns det gott om utsädesspannmål." Uppgiften visade sig vara riktig, och inte mindre än 1.000 kronor utdömdes. Om han inte hade gömt säckarna, hade det blivit betydligt lägre böter. För angivaren blev det dock inte så roligt. Han fann det säkrast att flytta från trakten.

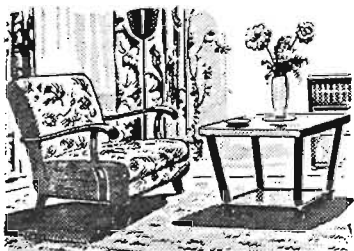
Bland dem som åkte fast för liknande förseelse, var en försupen gubbe borta i Mossby. Han hade ett s. k. surkålsfat med ärter, som han ville råda över själv. Det blev dock stämning till tinget. Hans mål påropades inte förrän fram på kvällen. I väntan hade han gjort täta besök i ölstugan i Hallsberg. När domaren så frågade honom varför han inte uppgivit ärterna, svarade han:

— Ja hade sått ärter bland havren och se'n när jag tröskat det så sälla jag det.

— Sälla, vad är det för något? frågade domaren nämndemännen.

— Det är ett såll, som man sållar bort havren med och får ärterna kvar, fick han till svar.

När han fått ärterna på det sättet, tyckte domaren det var hårt att utdöma några böter, och mannen frikändes.

MÖBLER av välkänt fabrikat

MJUKA MATTOR m. m.

Billigt och smakfullt i
goda kvalitéer

HERIBERT

Telefon 700 64

ZARELIUS

KUMLA ÅNGQVARN VID SEKELSKIFTET

Ackordsarbete på Ekebymossen 1896

12 år gammal, 18 öre om dagen

Av CARL OHLIN, Eskilstuna

Det var år 1896. Man var 12 år, hade slutat skolan och började bli stora karln, tyckte man, och skulle så smått börja förtjäna lite själv. Men det var den tiden i Kumla med arbetstillfällena som med nöjen, det var inte mycket att välja på. Men en dag på högsommaren fick någon av pojkarna reda på, att Kumla ångkvarn ville ha pojkar att stapla brännstovv på Ekebymossen, och så kom det sig, att vi tidigt en morron var samlade ett halvt dussin vid kvarnen för att bege oss ut till mossen.

Om vi hade nys om det i förväg eller inte, minns jag ej, men där höll i alla fall Johannisse från Långgälla på att växla ihop ett tågsätt, som just skulle avgå till mossen för att hämta stovv. Nu fick vi gratis-skjuts och slapp gå den långa vägen.

”Mossbaneexpressen” var snart färdig, och med några smackningar fick Johannisse sin havremotor i gång. Inte blev det någon expressfart, det är synd att säga, kanske hade vi gått vägen lika fort, men det var ju roligare att åka. För all del, inte gick det så långsamt som de på den tiden vanliga oxfororna på landsvägarna, men inte heller gick det så fort som när t. ex. den första Forden kom. Det var något mitt emellan, någon sorts oxfordrörelse. Till mossen kom vi emellertid, och där anmälde vi oss hos förmannen.

Denne var glad att få hjälp och följde genast med oss till arbetsplatsen. Här var mossen på ett större område avplanerad, så att den var jämn och slät, och hit kördes den i maskinhuset sönderrivna stovven, som såg ut som någon sorts svartbrun välling, i skottkärror och

tippades i stora träramar. Dessa var indelade i rutor, så att de liknade mest ett stort fabriksfönster utan glas, där varje ruta var något större än en tegelsten. Vartefter stovvklumparna torkat nödtorftigt flyttades ramarna och fylldes på nytt, och när vi kom dit, låg stovven där i oändliga rader, som sträckte sig långt utåt mossen.

För att stovvbitarna skulle kunna torka igenom ordentligt måste de resas upp på kant, så att sol och blåst kunde verka på dem, och det var just det arbetet vi skulle utföra.

Förmannen visade oss, hur det skulle gå till. Han tog två bitar och ställde dem på kortändarna mot varandra t. ex. i norr och söder, så två till mot de föregående i öster och väster och så en femte bit ovanpå som tak. Ja, det var hela konsten.

Så fick vi höra ackordsvillkoren, och så var det bara att sätta i gång.

Och nu vart det arbeta av. Öster, väster, norr och söder var det och så ett litet tak. Jaha, taket måste nu rättas till litet, så det såg snyggt ut. Det vart ju en riktigt trevlig liten stuga. Öster, väster, norr och söder och taket på sin plats. Också en bra stuga. På den tredje kom nog taket tyvärr att ligga litet snett, men det kunde nu inte hjälpas, och i fortsättningen fick taken ligga precis som det föll sig, för nu skulle det tjäna pengar.

En lång stund gick arbetet tyst och ivrigt, så tittade man sig om och såg en väldans lång rad stovvhögar. Åter en lång stund. Nu måste man allt räkna över ett tag. Asch, det var inte ett öre än på långa vägar! Och så var det bara att fortsätta.

EDVIN JANSSON

Rörledningsfirma

Marielundsgatan 3

Kontor och lager Tel. 701 90
Verkstad: Lövstagatan 11
Bost. tel. 717 68

Värme-, Vatten- och Avloppsledningar, WC- och Pumpanläggningar
Reparationer av alla slags rörledningar utföres omsorgsfullt o. billigt

K O S T N A D S F Ö R S L A G P Å B E G Ä R A N

Det började bli en smula enformigt. Om man skulle ta en liten pustestund och titta på de andra ett tag och se, hur långt dom hade kommit! Det gjorde man nu och såg, att resultatet hos de andra inte var stort annorlunda än ens eget. Lite långsammare gick man tillbaka till sin egen torvsträng och knogade på. Inte var det fullt så roligt som förut, men man skulle väl inte vara sämre än de andra.

Snart började man känna att man hade en rygg, och det blev värre och värre. Till slut måste man räta på sig och vila ett tag. Det var nedrigt vad det gjorde ont!

Bland de jämnåriga lekkamraterna hemma på backarna var det en jänta, som hette Hanna, som jämt sa, om man talade om ont i ryggen: Min mamma säger när jag klagar över ont i ryggen, du har ingen rygg, du har bara ämne till rygg. Ja, vad var det nu för kvickt med det? Det var väl klart, att hade man haft en riktig rygg som dom stora, så hade det väl inte gjort så förtvivlat ont som det nu gjorde i "ämnet".

Småningom kom dock den efterlängttade middagsrasten och alla bekymmer var glömda ett tag. Matsäcken smakade härligt och likaså badet i någon torvgrop och så var det förstås lek och upptåg resten av timmen.

Nu började en lång, lång eftermiddag. Solen brände på allt värre och värre och efter några timmar var man alldeles förbi. Torvsträngarna var så oändligt långa. Dom räckte visst ända bortåt Kräcklinge, och dit måste man innan kvällen, om det skulle bli någon förtjänst. Men det kunde inte hjälpas. Man måste kasta sig på backen en stund.

Och så sträckte man armar och ben ifrån sig så långt man kunde i alla fyra väderstrecken och låg och tittade på de små molntapparna på den blåa himmelen.

Så hett skiner solen på torvmossen ned,
för soln är för stor och mossen alldeles på tok
för bred!

Nu för tiden finns det väl snart ingen fabriksledning med självaktning, som inte monterat in högtalare på sina arbetsplatser för att med sång och musik pigga upp och underlätta ett kanske många gånger enformigt arbete. Men vem hade väl den här tiden i sin allra vildaste, urtokigaste fantasi kunnat tänka sig, att en hög stång skulle kunnat stå upprest ute hos oss på mossen och uppspetad i toppen på den en högtalare, skrålande för full hals: Mera bruk i baljan boys, mera bruk i baljan boys!

Nej, arbetet släpade sig fram så gott det gick. Men äntligen började solen sänka sig ned mot de blåa Kilsbergen borta i nordväst och äntligen, äntligen blåste pipan i maskinhuset. Klockan var 6 och arbetet slut för dagen. Förmannen kom och på någon minut hade han räknat ut och antecknat arbetsresultatet. Nyfikenheten var stor. Hur mycket hade man tjänat? Arton öre. Arton öre?! Inte hade man väl haft alltför stora förhoppningar på en lysande förtjänst, men bara arton öre.... I stort sett var det likadant för de andra. Be-

svikelsen var stor men det skulle väl bli bättre bara man blev mera tränad. Man var ju inte så gammal än så man var beroende av förtjänsten. Sorgen glömdes fort.

Nu skulle vi hem. Men nu hade vi att gå den långa vägen. Fanns det ingen annan möjlighet? Då fick vi se borta vid en lada något som såg ut som skelettet av en gammal tralla. Vi gick dit och undersökte föremålet närmare. Jo, en tralla hade det varit. Fyra hjul fanns det fortfarande på den och runt gick dom fast kanske utan någon större entusiasm. Vi gick och frågade förmannen om vi fick låna den. Man gjorde så på den tiden, det föll sig av sig självt. Inte ens ett gammalt trallelände "lånade" man utan ordentligt tillstånd. Ja, det var allt en hopplöst gammalmodig och efterbliven tid vi växte upp i, tycker kanske ungdomen nu för tiden! Tja, kanske det.

Jo då, låna den fick vi visst det, och sen vi fått den på rätt köl och fått tag på varsin kraftig gärsgårdsstor bar det iväg. Och hemåt kom vi fort fast efter diverse tågurspårningar, och nog hade kanske livhankarna ibland, bokstavligt talat, hängt på gärsgårn.

Hemma fick man inget beröm. Det var allt en klen förtjänst, och jag fick inte följa med mera. Likadant lät det för flera av de andra. Ett par tre fortsatte dock, men jag tycker mig minnas, att ingen lyckades nåsin komma upp till femtio öre om dan.

Nå, hur gick det med de arton örena då? Ja, när avlöningsdagen kom så hade man ju ingen lust att gå den långa vägen ut till mossen för att hämta dem, varför det väl är med dem som med de gamla sagogestalterna: är dom inte för länge sedan avskrivna och borta, så lever de väl än och frodas i kvarnbolagets räkenskaper och växer sig större och större.

Här skulle det ju nu vara punkt egentligen, men ibland kommer en fundering, hur stor skulle min eventuella fordran vara nutilldags? Ja, det kan ju vem som vill räkna ut, men att det av små smulor kan bli duktiga kakor, visar följande:

När jag många år efter den dagen satt på skolbänken igen och vi en gång höll på med ränteräkning, läste läraren upp följande av mig litet omstuvade exempel där dock siffrorna äro de riktiga: Om någon godhjärtad toker hade satt in 1 öre åt mig vid Kristi födelse på någon penninginrättning, som givit 5 % ränta på ränta, så skulle jag nu kunnat lyfta ett kapital, som, uttryckt i kronor, skulle skrivas med 79 siffror där första siffran vore 7.

Där ser man. Det var bara på ett öre och min fordran var arton. Visserligen, visserligen. Måste ju erkännas att det är en smula skillnad på tid. Det är ju inte precis frågan om Kr. f. i mitt fall, men — handen på hjärtat, ni som var med, vilka ni nu var och om ni får läsa dom här raderna — nog tycks väl ändå den där dagen på mossen ligga förskräckligt långt bortåt det hållet.

Välkomna och köp BLOMMOR
till julbordet!

Telefon 702 53

Fylsta Handelsträdgård

ERNST ERICSSON

Beställningar av kransar och buketter mottagas

Kring ett Amerikabrev år 1951

med en kumlabild från 1897

INGRID SCHYBERG-JACOBSON

Åter har undertecknad haft glädjen att från det stora landet i väster få ett uppmuntrande tackbrev, som vittnar om att Kumla Julblad vid sidan av sin uppgift i hembygdsrörelsens tjänst också i någon mån fått bidra till att stärka banden mellan fädernebygden och utvandrarerna. Brevskrivaren denna gång är fru *Ingrid Schyberg-Jacobson*, Port Washington, N. Y., välkänd av många äldre Kumlabor. Då det synes mig att de tankar och synpunkter, som präglade fru J:s brev, icke blott på ett berikande sätt komma att hos hennes äldre Kumlavänner skänka liv åt gemensamma minnen, utan även kunna hos ungdomen här med allvarlig livsinställning väcka en känsla av inspirerande intressegemenskap, har jag erhållit fru Jacobsons tillstånd att i julbladet återge hennes brev i något förkortad form. Det följer alltså här:

FAMILJEN SCHYBERG

Washington, N. Y. den 3 aug. 1951

Bäste Hr Helander.

Alltsedan mina kära vänner Carl och Ellen Nilsson i Kumla började sända mig Edert julblad, har jag känt mig manad att säga också Er ett tack. Bladet har nämligen för mig varit av stort intresse. När jag läser det, gå tankarna tillbaka 40—45 år och tusen värmande minnen rullas upp för min inre syn. Och det kändes varmt ända ner i hjärtedjupet, när i fru Harbes artikel 1948 lilla mors, "Anna Schybergs klara sopran" omnämndes. Tack, Elsa Falk! Mor tillhörde kören i Johanneskyrkan, men sjöng ibland också med i Kumla kyrkas kör. En älsklig själ och en god sångare var hon.

Att på julbladets omslagsbild 1950 kunna se fars och mors gravplats på Kumla kyrkogård, var mig också mycket kärt. Far var sjuk redan när vi från Örebro flyttade till Kumla, där han hade sin skoaffär — och sin predikogärning. Han talade nämligen ofta i Johanneskyrkan. Härom kunde mycket skrivas. En sak är det mig dock angeläget att få säga. De djupa andliga intryck jag fick i Albert Årsells söndagsskolklass och i hemmet, ha varit som en klart skinande fyrbåk, lysande hemåt under stormar, som mött genom åren. Och därför tackar jag Gud.

Till söndagseftermiddagens program i mitt barndomshem hörde ofta ett besök i fattighuset, som det då för tiden hette. Mamma bjöd de gamla på kaffe och läste för dem något Guds ord eller ur någon annan god bok. Vi systrar hade gitarrerna med och så sjöngo både mamma och vi. Om ett sådant fattigbesök vill jag gärna berättat lite' utförligare, då det nämligen för mig personligen fick ett förblivande värde. Mor var inte med den gången, men hade sänt oss systrar att spela och sjunga för en gammal sjuk skomakare. Vi kände till, att hans dörr skulle vara obevekligt stängd "för prästbesök och

Skrivställ, Ramar, Album, Skrivunderlägg, Reservoarpennor, Gästböcker
Brevpapper, Almanackor, Jultidningar m. m.

Boken
— bästa gåvan

DOHLWITZ *BOK* HANDEL
TELEFON 700 56

allt sådant". Det var också inte utan fruktan vi gingo. Skomakarens hustru såg förskräckt ut, när hon hörde vårt ärende, och tvekade om hon skulle våga släppa in oss. Men skomakaren såg lugnt på oss och sa' till vår häpnad: "Jag har väntat så, att någon skulle komma". Vi fingo den gången verkligen erfara vad det vill säga att gå i "beredda gärningar". Där hemma bad mor för oss och för skomakaren, och vi sjöngo, spelade och läste och blev rätt frimodiga, när vi funno hur villigt den gamle lyssnade. Några dagar därefter var han död.

Denna lilla händelse har i sin anspråkslöshet varit mig till välsignelse livet igenom. Detta, att alltid gå, närhelst och varthelst man blir kallad eller manad. Om sådana tillfällen skulle mycket kunna skrivas från denna stad, där sida vid sida av gränslös fattigdom, förtvivlan och sorg, en flärd, lyx och rikedom över all beskrivning råder.

Häromåret beredde det mig stor glädje att i Edert blad läsa fru Harbes artikel om den gamle prosten och om pastor Johannes Falk. Som barn fingo vi syskon ofta komma i prästgårdens trädgård. Aldrig har jag smakat så härliga krusbär som där. Sedan vi barn ätit vårt lymäte, sändes vi hem, medan mor och far bjödos kvar till aftonmåltid i det älskliga prästhemmet.

Jag undrar, Hr Helander, om Ni i Ert blad kan ha användning för bilagda fotografi, taget vid en söndagskoleutflykt till Yxhult 1897?

Så ber jag att få önska Er en god fortsättning med Ert julblad. Vid läsning däri gå mina tankar så gärna till flydda ungdomsdagar. Och minnena från de tillfällen för 14 år sedan, då vi alla åtta syskon stämt möte i

Johanneskyrkan och sedan besökte mors och fars grav, äro oförgätliga.

Hav godheten att framföra min hälsning till de vänner i Kumla, som minnes mig.

Vänligen

Ingrid Schyberg-Jacobson.

Till nedanstående bild — säkerligen tagen av Knut Brydolf — önskar redaktionen göra följande kommentarer.

Sommaren 1897 hade Kumla Friförsamlings söndagskola anordnat en utflykt med extratåg till Yxhult, där festen hölls i parken, som synes bakom gårdsplanen, där bilden togs.

När Kumla Julblad nu utgår i 3—4.000 ex. och läses av förmodligen 10 à 15.000 personer, bland vilka många utsocknes, är det förklarligt om de flestas intryck av en sådan här bild blir allenast "en obekant människomassa på en obekant plats långt tillbaka i tiden". Hos en och annan kan kortet till äventyrs väcka samma löje som en åldrad modeplansch. För sådana läsare åter, som genom blods- eller vänskapsband äro eller varit fästade vid någon eller några av de avbildade, eller som utan sådana skäl ha intresse för det, som på skilda områden skett i hembygden i gången tid, ställer sig saken annorlunda. Redan i och för sig är det ju märkligt, att ett moment i 400 sockenbors liv år 1897 kunnat få en gemensam avskuggning, som både nu och i framtiden kommer att ge liv åt kära minnen och därigenom bereder glädje i hem och kretsar, här och på andra sidan Atlanten.

BILD FRÅN KUMLA FRIFÖRSAMLINGS SÖNDAGSSKOLAS UTFLYKT TILL YXHULT 1897

Kullbergs Estr.

Sture Melander

K u m l a

Telefon 700 60

SPECIALAFFÄR i _____

Manufakturvaror, Gardiner, Sybehör, Damekipering

Stor sortering av lämpliga julklappar

Tvivalsutan kommer också nu i jul- och nyårshelgen, när bilden studeras och minnet friskas upp, att höras mångt: "Åh, kommer du inte ihåg..." eller "Jo, hör du, det *måste* vara hon etc." I de hem, där original-fotografiet finnes bevarat och, särskilt om ett förstoringsglas tas till hjälp, kommer helt visst igenkänningskonsten att fira triumfer. Många av de fyra hundra, ty så många voro de, ha under de gångna 55 åren lämnat den jordiska skådebanan. Och de ännu levande av de dåvarande flickorna och gossarna i bildens förgrund närmar sig väl nu toppen i socknens och stadens befolkningspyramid dvs. 60—70-årsåldern. När jag visat bilden för gamla kumlabor, har det förvånat mig dels att så många av de fyra hundra ännu kunnat identifieras, dels att icke så få av *de då vuxna* ännu finnas i livet. Bland mera kända av dessa senare må nämnas fabrikören Carl Nilsson, f. d. bankdirektören Erik Samzelius, söndags-skollärare liksom de bortgångna C. V. Wigrell, L. A. Linngren, Albert Årsell, Verner Wester, August och Axel Lundholm och den ännu vitale Vilhelm Widlund, samtliga i Kumla samt fabrikören Carl Theodor Eriksson, Hällabrottet. I högra dörren av byggnaden till vänster skymtar man den nu omkring 70-årige ornamentstenhuggaren Ture Widén, på sin tid en skicklig musiker, sedan många år bosatt i Stockholm. Brevskrivarinnan — den tiden Ingrid Schyberg — är från vänster räknat den 8:de i ordningen av flickorna i första raden och hennes syster Ruth den 7:de samt Ragnhild den 9:de. Fadern är den, som står i kortets mittlinje med vit mössa, modern den andra till vänster om honom. I den första i denna rad känner man lätt igen lärarinnan Hanna Gransten, bemärkt söndagsskolvän, död 1911. Bland damerna kunna vidare nämnas: Frida Samzelius, Anna Nilsson, systrarna Signe och Svea Olsson, Ellen Trygg, Tyra Zarelius, Ester Ekholm, systrarna Ingeborg Larsson och Frida Larsson samt Agnes Sjöö. I en helt vitklädd flicka i den sittande raden känner man igen den då 6-åriga Stina Adlers, Yxhult, nu fru Rohlén i Nora, som alltså bokstavligen befann sig på hemmaplan liksom brodern Thorsten, den tredje från höger räknat i gossraden, han med vita sjömanskragen. Bland bortgångna mera kända kumlabor på bilden må nämnas:

fabrikör C. G. Ström. Han är den vänstra av de två män, som synas längst upp och längst till höger på bilden. Mannen till höger om Ström är verkmästaren vid Yxhult E. T. Sjödin, far till stenhuggarmästare Carl Sjödin i Kumla stad. En annan bortgången yxhultare är hyvlaren Erland Carlsson, som med ett barn på armen står på handelsbodens trappa (huset till vänster). Och för att inte glömma damerna vid Yxhult kan nämnas att fru Torgén är den femte från vänster räknat av dem, som i översta raden ha vänstra häcken till bakgrund.

Ja, så här skulle jag med hjälp av minnesgoda kumlabor, bl. a. fröken Anna Persson i Odensbacken, kunna hålla på länge, om utrymmet medgav.

Jag nämnde i inledningen ordet modeplansch. Fördjupar man sig i bilden, kommer man osökt till insikt om vilken makt under skilda tidsperioder klädmodet och varumarknaden dock har över det rena behovet i klädväg. Hade bilden varit tagen en sommardag i vår tid, hade kanske antalet huvudbonader varit lätt räknade. På bilden har ingen obetäckt huvud. Ett 10-tal gummor äro klädda i schalletter, svarta, vita eller mönstrade. Damerna i övrigt, t. o. m. småflickorna, ha halmhattar med band eller rosetter. Att damernas kjolar år 1897 räckte ned till marken, vet man, utan att se det. Puffärmar voro den tiden på modet. Även några pele-riner (fruntimmerskappkragar) ser man i skaran. Endast en av herrarna, Linngren, har kubbhatt. De övriga, som inte ha mjuka filthattar, ha halmhattar och inte så få, bl. a. C. G. Ström, ha skärmmössor. Antalet herrslipsar äro få. Den färdigknutna svarta rosetten hörde modet till liksom vit krage och ett knakande skjortbröst, för den som ville vara fin.

Fru Jacobssons brev och det medsända fotot ha för Kumlaborna varit i högsta grad intressanta. Och jag vågar föra läsekretsens talan, då jag till mitt eget fogar dess varma tack.

Fru Jacobsons adress är: Mrs A. Jacobson, 372 Main Street, Port Washington L I, N. Y., U. S. A.

Nils Helander

Äldre småplock ur tidningspressen

Ur P. G. Bergs

Svenskt Konversationslexikon 1845.

"*Brånsta* eller *Brånesta*, ett hemman i Kumla socken af Nerikes län. Vid arfskiftet på Strömsholm d. 16 Maj 1584 efter Gustaf Olofsson (Stenbock) till Torpa, emellan dess dotter, drottning Catharina, hennes systrar och svågrar, tillföll Brånesta systrarne. Erik Sparres barn erhöilo det senare d. 10 Sept. 1645, till vederlag mot Bergqvara gods; men det blef reduceradt d. 31 Mars 1681 och 1688."

Ur Örebro Tidning oktober 1810.

"Sedan den olyckan händt mig, att en längre tid vara alldeles blind af Gråstarren, hvarföre jag förgäfves sökt bot på flere ställen, hade jag den glädjen att genom Herr Pastor Hans Olaf Sundelius, boende i Heda Socken och Östergötland, medelst operation, inom 5 minuter återfå min syn; hwarefter jag, sedan 3ne veckor blifwit tillbrakte i hans hus, utan betalning återvände till mitt hemvist i Hardemo Socken och Nerike.

Kerstin Jonsdotter
Gammal Soldat-Enka

Stil-
sko

... kvalitetsmärke för eleganta och välsittande

DAMSKODON från

A.-B. JONSSON & KJELLIN

KUMLA

Lasse på Mitten, Orsch Svens Johan, Sven Orsche och andra Kumlaoriginal

Minnen från äldre tiders Kumla

På annat ställe i julbladet har min gamle vän, Emil Persson på Kvarngatan, skrivit några minnen från knektaby Ekeby. Detta ger mig anledning att erinra om husar Eklind från samma by. Han var gammal redan i min barndom. Eklind var inte en husar "vem som helst", utan en strong man med något spanskt över sig. Han talade flytande grammatikaliskt, så att en durkdriven agitator skulle sett rött av pur avund. Det påstods, att han var den förste i trakten, som började äta hästkött, något som för 70 år sedan nästan ansågs vara liktydigt med kannibalism. Men hästkött anses ju nu vara en läckerhet för vårt beryktade svenska smörgåsbord. Eklind var en man, vars namn genom Kumla Julblad är förtjänt att räddas åt eftervärlden.

Eklind var emellertid en föregångsman. När han började äta hästkött, började också hans vänner, "Lasse på Mitten", "Sven Orsche" med halvbror "Orsch Svens Johan" festa på hästkött. Och därmed var isen bruten.

Jag skall för den nyfikne läsaren presentera Eklinds nämnda gelikar. "Lasse på Mitten" hette egentligen Lars Larsson. Smeknamnet fick han därför, att hans gård låg på mitten i östra byraden i Ekeby. Lasse var en lång, gänglig och argsint karl. Minst av allt tyckte han om småpojkar. Vi voro fyra pojkar, som då och då råkade ut för hans svåra humör, som vi höll vid liv genom att bl. a. slå in stora spikar i hans huggstubbe, så yxan måste slipas titt och tätt. Härtill hade han hjälp av sin hushållerska, en gammal visnen ungmö "Dumpa-Maja". Säkert lärde Lasse henne, hur en slipsten skall dra's. Ett annat uppskattat nöje, som fordrade en viss teknisk skicklighet, var att smyga sig bakom gubben och sticka en käpp mellan fötterna på honom och sedan springa runt, tills han gick i mark för räkning. Då nådde hans humör kokpunkten, och då var det också bäst att söka skydd bakom närmaste stugknut. Än i dag minns jag, hur jag i ett obehagat ögonblick fick en högersving av gubben, så att jag på ett ögonblick förflyttades över en sågbock och med huvudet ner i en nässelhög. Från den dagen vågade jag inte gästa gubben mera.

"Orsch Svens Johan", den andre av Eklinds samtida, var en stillsam natur men i likhet med de andra kamraterna hade en utpräglad smak för "Smittens" droppar. När han fått ett lagom kvantum av dem, blev han senti-

*Husar Eklinds stuga i Ekeby
(nuv. äg. Gerh. Jonsson)*

mental. Under stjärnklara kvällar traskade han ut till vägen och lutade sig mot en grindstolpe och med ögonen riktade mot Karlavagnen, strömmade sänger över hans läppar: "Klara stjärna, du som strålar", hick, "På blomsterklädd kulle, hick, satt Hjalmar", hick Efter sången återvände han in i stugan och i Morfei armar inslurade han snart, glömmande ensamheten och den s. k. tråkigheten på landsbygden.

"Sven Orsche" var den siste i fyrklövern. Utan att vara någon avskräckande person, var han minst av allt något föredöme för ungdomen. I spritpåverkat tillstånd, berättade han de mest härresande historier. Hos honom samlades också ungdomarna på lördagskvällarna för att dansa. Han hyrde nämligen ut sin stuga till dans och lek. Ersättningen utgick in natura, vilket var detsamma som en liter brännvin. Själv var "Sven Orsche" en flitig valsör. Det var en kostlig syn att se den gamle gubben flänga omkring i långrock och med stora s. k. tungstövlar, vilka åstadkom ett bedövande oväsen. Vid ett tillfälle höll det dock på att gå mycket illa för honom. När en Ekebyviolinist stämde upp en smäktande wienervals skulle "Sven Orsche" utföra sitt berömda värmlandkast. Han missade emellertid och slant, med påföljd att han slog huvudet i spishällen och svimmade. Han

Bengtsons Herrkonfektion

Telefon 701 82

GOSSKLÄDER ★ HERRKLÄDER ★ ARBETSKLÄDER

"Lasse på mittens" stuga

kvicknade dock så småningom till och lämpades i horisontellt läge upp på pinnsoffan nere vid köksdörren, medan dansen fortsatte tills solen började förgylla ungbjörkarna på Ekebymossen och tjädertuppens lockrop ljud från granskogen bredvid Johan Pers' utgångskifte. På sådant sätt luftade dåtidens ungdom sina vårkänslor. Dans hela lördagsnatten med fortsättning kanske också på söndagskvällen. När arbetet på måndagsmorgonen skulle börja, kunde deltagarna registreras till den grupp, som gick under benämningen "trögrotar".

Nästan samtliga de här omnämnda originalen voro ogifta. Hade de haft hustru och familj, hade deras inställning till livet kanske varit annorlunda. Deras enda intresse i ensamheten och tristessen var spriten.

Olof Svensson, fader till de nämnda bröderna Sven och Johan, var på sin tid en av Närkes skickligaste violinister. Han komponerade bl. a. den på 1870—80-talet mycket populära "Kumla-polskan". Den spelades och sjöngs överallt, den skrålades på skomakarverkstäder och drängstugor, den vislades på åker och äng och på vägarna, och spelades på logdanser och på lekstugor. för att till slut liksom allt annat glömmas bort för det som är modernare, nämligen jazzen.

Bland de gamla Ekebyknektarna minns jag G. Ekman. Han red för rusthållet nr 28 och hade fyra söner, vilka alla blev husarer. Sonen August efterträdde fadern som husar. Efter 12 års tjänstgöring tog han avsked och efterträddes av sin bror, Fredrik Björklund, som kvarstod tills indelningsverket upphörde. Han köpte sig ett ställe vid Husargatan i Ekeby. Stället är nu ombyggt och bostad för Björklunds måg och dotter. Björklund gick bort vid jämförelsevis unga år.

Det var nog bekymmersamt mången gång för gamle husar Ekman i hans lilla stuga med fyra matfriska slitvargar. Ibland kunde det vara ont efter arbete, och det lilla torpet avkastade inte så stora skördar. Men vilken lydnad och vördnad visade inte de fyra pojkar

sin far och mor. Det rådde alltid ordning på torpet, såväl inom- som utomhus, pyntad med blommor och krukväxter. Vid ena långväggen soffan med två korslagda sablar, därunder en hylla med två böcker, *Bibeln* och *Soldatinstruktion*, troligen den enda litteratur som fanns. Men de båda böckerna lästes nog flitigt. I bibeln hämtades andlig kraft för kommande slitsamma dagar, i soldatinstruktionen påmindes om en krigsmans plikt och skyldigheter. Tidningar var då för tiden en lyxartikel och lästes ofta i bolag.

Alla Ekmansöner voro hedersmän och en prydnad för Kungl. Livreg.:tets husarcorps.

När Sverige hade sina indelta krigare kvar, hade vi ett försvar, som fäderneslandet kunde lita på. De tycktes ha något personligt att försvara, sitt hem, sin familj och den lilla fläck av fosterlandet, som utgjorde deras boställe. Gud, konung och fosterland var för dem ett begrepp, för vilket de offrade livet. Man kunde på dem tillämpa von Döbelns ord vid Jutas: "Med dessa trupper kan man trotsa världen." Förhållandet mellan befäl och manskap var mera vänskapligt än nu. En skvadronchef var som en far för sina mannar. Till honom kunde en husar gå med sina bekymmer, om t. ex. rusthållarna voro vrånga och oeniga eller andra svårigheter. Skulle en husar gifta sig, tog han den sköna med sig till skvadronchefen. Befanns hon vara till belåtenhet, erhöles chefens faderliga välsignelse, ofta åtföljd av en bröllopspresent, som ofta blev det unga parets käraste klenod.

Det finns givetvis ingen kumlabo, som har ett personligt minne av överste Carl Cederström, då hans befäls-tid vid regementet inföll så långt tillbaka som åren 1849—1859. Just vid samma tid bodde i Rala en gammal husar, som hette Erik Ekebon. Om honom berättade en numera avliden Ralabo, att då Cederström kom till regementet som chef, fick Ekebon brått att gå och hälsa på den nykomne. De båda hade nämligen kamperat tillsammans i de oroliga tider, som utmärkte 1800-talets

"Orsch Svens Johan" stuga i Ekeby.

BRÖDERNA SANDBERG

Mekanisk Verkstad

Tel. 701 13, 707 72

Transportbanor Kedjetransportörer för mejerier m. fl.
industrier Maskinkonstruktioner Ångpannerenoveringar
Mekaniska arbeten Djupvattenspumpen BSK

Deltagare i läraremötet i Brånsta 1904

Översta raden (från vänster): E. Aspling, Fylsta, J. Jansson, Byrsta, Hj. Olsson, Mossby, Adolf Andréén, Kumla, Carl Nylin, Vesta, Per Larsson, Hörsta, A. P. Stenström, Brånsta, Otto Palmberg, Hallsberg.

Andra raden: Anna Dahlström, Vesta, Kerstin Andersson, Brånsta, fru Jansson, Byrsta, fru Olsson, Mossby, fru Ellen Andréén, Kumla, fru Albertina Nylin, Vesta, fru Stenström, Brånsta, Berta Källander, Mossby, Hilma Hultgren, Anna Hultin.

Nedersta raden: Mary Stenström, Brånsta, Olga Jansson, Byrsta, Hulda Hedberg, Kyrkskolan, Ester Bergholm, Äbytorp, Agda Nyqvist, Byrsta, Berta Karlsson, Kyrkskolan.

(Kortet till vidstående bild har av fru Agda Acrantz, Äby, ställts till Kumla Julblads förfogande. Samtliga lärare äro numera bortgångna, och av övriga deltagare i mötet finns endast fem i livet.)

början, först i Finland 1808—1809 och senare i Tyskland 1813. Ekebom tjänstgjorde då som lantvärnskarl och Carl Cederström som officersaspirant. Det omtalas, att när de båda nu åldriga männen åter träffades och kände igen varandra, blev återseendet så hjärtligt, att de som bevittnade detsamma fingo tårar i ögonen. De gamla vapenkamraterna omfamnade varandra och grät. Så kom frågorna: "Minns du, hur det var då? Minns du den bataljen?"

Cederström hade gott minne för dessa händelser. Och klart erinrade han sig Ekeboms goda kamratskap, då de sida vid sida kämpade för fosterlandet. Att den kampen ledde till Finlands förlust, var ju inte deras fel. Sammanträffandet på Sannahed slöts med, att den paradklädd översten tog den i förhållande till uniformsprakten luggslitne Ekebom under armen och avtågade till "mässen". Där fick han sitta till bords med officerarna och hyllades med tal och hurrarop. Man kunde gott på dessa använda Runebergs ord i "Fänrikens marknadsminne":

Ojämt falla ödets lotter, så en högre vishet bjöd,
jag fått glans och rika håvor, du fått ringhet, du,
och nöd.

Men det bästa ha vi lika, trohet aldrig vilseförd,
ära med vårt blod besegrad, och vårt hjärtas
vittnesbörd.

Under den tioårsperiod Cederströms chefskap på Sannahed varade, hann gamle Ekebom gå ur tiden, mätt

"Sven Orsches" stuga
(nuv. äg. Ekbloms sterbhus)

av år. Men så länge han levde och orkade gå till "hea", infann han sig varje söndag under den tid regementsmötet varade. Och det väckte givetvis en viss förvåning hos de kringstående, när han alltid tilltalade den respektgivande översten och chefen: "Du, Calle", och chefen i sin ordning "Du, Erik". Men goda vänner var och förblev de, tills döden skilde dem åt.

J.

Kumla Gummiverkstad

Manne Larsson

Telefon 703 50, 711 55

BILAR - BILRINGAR - TRAKTORRINGAR - HÄSTVAGNS-
RINGAR - GUMMIREPARATIONER - BENSIN OCH OLJOR

Bland Tänger, Bultar och Tråkor

Strövtåg på åker och äng i gamla tiders Kumla

Av fil. mag. ANNA LARSSON, Uppsala

Den som nu ger sig ut i Kumla för att fråga efter namn på åkrar, ängar, skogstegar, mossar och gölar, får en ganska mager skörd. Ofta finns ju lokaliteterna inte kvar; bäckar har blivit diken, mossar har dikats ut, gator och tätbebyggelse breder ut sig på forna åkerområden. Utvecklingen har varit snabb och genomgripande, och för en nutida kumlabo är det nog rätt svårt att göra sig en riktig föreställning om hembygdens utseende för bara 100 år sedan. Ett studium av namnen på de gamla byarnas in- och utägor ger hembygdsforskaren en ganska god bild av uppodlingens gång, och det säger också en del om vad som varit bestämmande för namnskicket. På en tid, då varje bonde hade sina tegar på olika ställen på byns mark, och då det var noga med att var och en fick sin del inte bara av den goda jorden utan också av den dåliga, då hade det sin praktiska betydelse, att varje äga fick sitt särskilda namn. Det säger sig självt, att ägorna oftare skiftade namn efter aktuella förhållanden än byar och gårdar, åar och naturformationer. Mossar och kärr blev ängar, ängar blev åkrar, skog odlades upp, ägorna bytte ägare, utseende och användning. En del namn kan dock ha levat relativt väl bevarade i flera generationer. Laga skiftet, som för Kumla sockens del huvudsakligen genomfördes mellan 1840 och 1860, innebar en avsevärd förändring av

landsbygdens förhållanden, och senare industrialisering och stadsbebyggelse har ytterligare bidragit till förändringen.

Eftersom det numera inte finns många namn att hämta ute i socknen i levande bruk, måste man söka dem i gamla skiftes- och rågångsakter. För Kumla sockens del blir antalet namn på detta vis ändå inte överväldigande stort. Mycket beror nog detta på socknens karaktär av gammal slätt- och åkerbruksbygd. I skogsbygder var man i allmänhet frikostigare på namn. Trots att slättbygdens ägonamn ofta verkar enformiga, fantasilösa och tråkigt nyttbetonade, ger de en ändå en känsla av rikedom och omväxling. Snart sagt varje kvadratmeter hette ju något! Ja, det kändes tydligen så egendomligt med en äga utan namn, att man t. o. m. kallade en åkerlapp i Sickelsta *Namnlöse åkern*.

De allra flesta namnen är nog utan större intresse, namn som *Lyckåkrarna*, *Pörtesåkrarna* och *Grindstyckena*. Oftast anger namnen ägans läge i förhållande till byns gårdar, men lika vanligt är det, att form och storlek får bli avgörande för namngivningen, *Krok-*, *Bred-* och *Smalåkrarna*, *Tvärorna*, *Långorna*, *Storängen*, *Snedängarna* o. d. är ständigt återkommande namn i alla byarna. *Lumparna* kallades ofta åkrar av viss form, och sådana som benämndes *Rumporna*, låg naturligtvis i ändarna av ett gårde. I flera byar återkommer namnen *Bultarna* och *Tängerna*. På vissa håll i Närke talade man förr om att "bulta but", varmed menades, att man med träklubbor slog sönder jordbutarna vid plöjningen. Senare kom bult att betyda vält. Kanske hade dessa träklubbor en viss form. I äldre svenska betydde bult också kloss, stock o. d. Tång- i ortnamn betyder i allmänhet något uddformigt och utskjutande. *Tångå kern* betecknar en åker, som smalnar av i ena ändan. Det är ganska vanligt, att man låter namnet uttrycka en likhet med något annat välkänt föremål. I Ö. Åby nämns 1763 en åker *Strupen* i det s. k. *Strupgården*. Också i Brånsta finns ett *Strupåkersflaten*. I lagaskiftesprotokoll över Björka kallas en skogsmark på gränsen till Rösavi *Pungen*. Ofta är sådana namn skämtsamma, som då man i Brånsta kallade ett par åkrar *Hackepylsehalvorna*, eller då en åker i S. Mos kallades *Gåsakorven*.

Nästan lika vanligt är det att jordmån och vegetation blir avgörande för namngivningen. Det vimlar av Gran-, Täll-, Asp-, Al- och Björkåkrar liksom av Sten-, Berg- och Leråkrar. *Tället*, som rätt och slätt betyder tallskogen, kallas ett område i Sörby, där det 1849 också talas om *Tälleåkrarna*. *Hilstrorna*, som är namn på

Länkaplog från Kumla socken
Siggebohyttan, Örebro Läns Museum

Örebro läns Lantmäns Centralförenings

Filial Kumla

Telefoner:

701 77, 704 77, 705 87

FODERÄMNEN - GODSELMEDEL - SPANNMÅL - FROER

STRÅFODER - UTSÄDEN - BETNINGSMEDEL M. M.

några åkrar i Örsta 1820, vittnar om att vegetationen där var eller varit övervägande hilster, dvs. ett slags sälg, som i florna vanligen kallas jolster. Ett gårde i Björka, som enligt 1820 års storskiftesprotokoll var synnerligen dåligt, kallades *Ören*, då väl marken enbart bestod av ör eller grus. *Blötan* är namnet på en sank äng i Rala, och *Flyorna* i Stene utgjorde bördig slätter. *Snugg-hagen* i Vallersta och *Snuggan*, som var namnet på en slätterdråg i Örsta, angav kanske, att gräset, som växte där, var kort och dåligt. Sådan var i varje fall växtligheten i *Frugg-hagen* i Dynningeberg. Och om den s. k. *Röbacken* i Byrsta äng heter det 1770, att den utgjordes av "skarp, mager fnuggwall". I allmänhet är ju namnen sakliga, men någon enstaka gång har man tydligen känt behov av att låta belåtenhet, missnöje eller avundsjuka få utlopp vid namngivningen. Så t. ex. kunde tydligen ägaren av *Smörtegen* på Byrstastran glädja sig åt ett gott bete, och *Fläskatäppan* i Byrstatorp var säkert en givande åkertäppa. Däremot var nog *Tråkan* eller *Tråkorna* i Björka en svårarbetad äng, och av namnet att döma var *Tröttorna* i Hörsta inte en bit bättre. Redan 1696 heter det förresten om den ängen, att den bestod "af fnugg och tufwig wall". Om grödans knapphet talar ett sådant namn som *Snåltäppan*, som förekommer både i Ekeby och S. Sanna, såvida inte namnet har med ordet snår att göra. Namn som *Skrabban* på en åkerteg i Säby och *Skrabborna* på några åkrar i Byrsta, talar knappast till dessa åkrars fördel, och när man som i Brånsta, kallade en äng *Svältorna*, hade man förmodligen goda skäl till det.

Ofta fick åkertäppor, skogstegar och torpställen namn efter sina ägare. På liknande sätt förhåller det sig med de många namnen på *Gubbe*-. På en karta över Örsta, som förmodligen är från 1600-talets sista år, står på gränsen mellan Örsta och Sånnersta utmärkt en råsten *gubberåss sten* och ett kärr, *Gubberåss Kiäret*. Senare återfinns namnen som *Gubba Röset* och *Gubbaröjsängen*. Av dialektuttalet att döma är det fråga om ett namn på *-rud*. Ofta gick det väl till så, att de gamla, som blivit satta på undantag, tog upp en liten åker eller äng åt sig, eller också fick de sig tilldelade vissa tegar som undantag. Därom vittnar också sådana namn som *Farmors-åkrarna* i Ekeby och *Fastershagen* i Örsta.

Att det förr fanns betydligt farligare djur än kor och hästar på ägor är tydligt. Namn som *Vargabacken*, *Björnvrån*, *Björnshagen*, *Grävlingbacken*, *Rävbacken* och *Rävåkrarna* vittnar om att tillgången på vilt kanske var större, än man skulle ha önskat. I eller vid *Räv-gropsbacken* i Hjortsberga har man tydligen fångat räv i grop. 1748 talas det om "De så kallade Räfwesternarne hvarunder Räfwen som oftaste har sitt hide", och som låg på gränsen mellan Kumla och Hallsbergs socknar.

Ett i och för sig alls inte märkvärdigt förhållande kanske förtjänar ett litet påpekande, nämligen att de flesta åker- och ängsnamn förekommer i flertal. Man talade om *Tängerna*, *Flyorna*, *Tröttorna*, *Bränningarna* osv. Varje teg bland *Tängerna* behövde för den skull inte ha den för namnet karakteristiska formen. Men *Tängerna*

eller *Tångåkrarna* tillsammans bildade en ägofigur, som förtjänade namnet *Tångå kern*. Så länge man brukade ett område gemensamt hade det förmodligen ett namn i ental liksom den förut omtalade ängen i Björka, *Tråkan*. Men då man delade upp ängen i tegar för varje bonde i byn, började man tala om *Tråkorna*. Om ängen *Flyorna*, ett namn som förekommer i lagaskifteshandlingen från Stene, står 1779 anmärkt: "Små Änges täppor till byn, nyttias efter gaml. häfd". Märkligt är det också, att man kallade ängen *Flyorna* och inte *Flyna*, som man väl skulle ha gjort, om det varit fråga om några flyn i skogen. Över huvud taget är det mycket vanligt, att ortnamn förekommer i flertal, och det kan kanske ha sitt intresse att tänka på hur sådana här åker- och ängsnamn kom att användas i flertal.

En del namn på höjder, källor och andra naturföremål har i viss utsträckning fått något mer fantasifulla namn. *Gullkronebacken* i Vallersta är ett ovanligt poetiskt namn, vartill är knutna historier om troll och övernaturliga ting. 1759 talas det om ett röse mellan Björka och Rösavi, "Gastebobrunds Röse kalladt". I Järsjö finns namn som *Trollberget* och *Trollsten*, och 1748 talas det om "Trollegrinds Röset" på gränsen mellan Kumla och Hallsbergs socknar. *Skulbäckes* eller *Skvalbäckes röse* mellan Björka, Blacksta, Rösavi, Granby och S. Via har sitt namn efter den s. k. *Skulbäcken*. *Kårsta röse* låg mellan Kumla och Blacksta byar, och mellan Älvesta och N. Mossby låg *Trätefalls röse* på det s. k. *Trätefallet*. Namn på Hatt- är vanliga på berg och höjder, och ett sådant namn har vi i Hjortsberga, *Hattebacken*. Naturliga källor med friskt och gott vatten tilldrog sig i allmänhet stort intresse. Det är mycket vanligt, att sådana källor liknas vid ett öga. På Tynninge utmark sägs en källa ligga, som kallas *Oxögat*, och om den heter det 1741: "Afven finnes på denna Uthmark en rinnande Kiella Oxöga kallat eij långt från Backstugan N°. 27 hvaräst ett starkt mineralwattn finnes och har många brukat detta vatn och sig däraf ganska wähl funnit..." *Gåsakällan* i Hjortsberga var också känd för sitt mineralhaltiga vatten. I en nu igenrasad källa i Järsjö, *Offerkällan*, offrade man bl. a. för tandvärk. 1780 talas det om *Kämpakällan* väster om Lekebacken i Hjortsberga. *Kryddpussen* är ett vanligt namn på små gölar med värluktande vegetation, och det är väl också den som givit *Kryddpussen* i Byrsta sitt namn. *Fulpussen* i Södra Mos och *Fulekärret* i Säby har däremot fått sina namn av att de varit illaluktande och orena.

För en hembygdsintresserad erbjuder ett studium av ägonamnen ett rikt tillfälle att få speciella upplysningar om hembygdens forna förhållanden. *Trummarebacken* i Byrsta är ett minne från den tid, då bystämman sammankallades på ett mera påtagligt sätt, än vad som numera är fallet. I storskifteshandlingar från 1781 talas det i Ekeby om *Fornaby Åkrar* och *Fornabys Backen*. Kanske har man av en eller annan anledning flyttat på den ursprungliga byn. I Brånsta finns 1792 åkrar, som kallas *Mårsbobacken* och *Mårshotomterne*, och i Sånnersta möter namnet *Målsbohagarna* både 1779 och senare i laga-

Mejeriprodukter

av högsta kvalitet försäljas i egna butiker och hos återförsäljare

Kumla-ortens Mejeriförening

MEJERI: Telefon 700 33, 8—12 fm., 5—6 em.

Hilma Lundqvist

En mästarinna i knyppling, född i Kumla

Om knypplingens anrika och förnämliga konst har författarinnan *Berit Spong* skrivit följande sköna och talande vers:

*Över detsamma mönstret Birgittas nunnor ha böjt sig.
Sjunkande Vättersolarnas skimmer har där fördröjt sig
tusen och tusen gånger, när ensamma kvinnors dag
dött vid det blida knäppet av knyppelpinnarnas slag.*

Fru Hilma Lundqvist föddes i Snickartorp, Sånnersta i Kumla 1865 som dotter till *Britta* och *Per Johan Larsson*. Med tiden gifte hon sig med folkskolläraren i Skara *C. A. Lundqvist*, som hon överlevde.

Familjen Larsson var mycket musikalisk. Larsson själv var känd som en duktig fiolspelare, och dottern Hilma, som hade mycket vacker sångröst, fick som ung flicka komma med i kantor Dreborgs kyrkokör och medverkade också senare som solist vid konserter såväl i hembygdens kyrka som i grannförsamlingarna.

Redan som 12-åring invigdes Hilma i knypplingens mysterier. Och hennes handledare i konsten var ingen mindre än grevinnan *Augusta Lewenhaupt*, född von *Eckermann*, *Säbylund*. Grevinnan, som själv var mycket intresserad av knyppling, såg gärna att den kvinnliga ungdomen lärde sig det förnämliga handarbetet. Lilla Hilma hade också genom fallenhet och läraktighet redan i 14—15-årsåldern nått en sådan färdighet vid knyppeldynan, att hon vid en utställning i Örebro för knypplade arbeten tillerkänts ett första pris. Kort därefter anförtroddes åt henne den betydelsefulla uppgiften att knyppla en altardukspets till *Hallsbergs kyrka*. Detta ansvarsfulla uppdrag blev emellertid inte det sista i sitt slag. Många församlingar runt om i landet vände sig nämligen med förtroende till fru Lundqvist, då det gällde anskaffandet av altardukspetsar.

HILMA LUNDQVIST
1865—1940

Några få skola här nämnas: *Lundby* och *Dillnäs* i Södermanland samt *Marka*, *Kvänum* och *Hända* i Västergötland. Vid åtskilliga utställningar utom den förut nämnda vann fru Lundqvist erkännande och tilldelades pris för sina spetsar, av vilka flertalet varit till mönstret komponerade av henne själv. Hon anordnade också och ledde knyppelkurser på skilda platser i vårt land. I sin gärning visade fru Lundqvist att ett arbete, om än så anspråkslöst, kan bli till verklig glädje och välsignelse, blott det utföres i kärlek.

Fru Lundqvist hörde dock icke till dem, som ständigt levat på livets solsida. Ett strävsamt arbete i hemmet, förlusten av maken och två barn voro prövande nog, men hennes tro på det sanna, hennes goda hjärte-lag och soliga sinne hjälpte henne över sorgerna och svårigheterna. Tonkonsten hade också i fru L. en hängiven dyrkare och hon var under många år medlem av domkyrkokören i Skara. Hon gick ur tiden år 1940.

skifteshandlingar från 1836. År 1748 håller man i *Nedre Vesta* undersökning om "Odeshemmanet *Storslätt*", varvid bönderna förklarar "at de icke annat weta, än det hafwer legat öster ut ifrån *Byen* 3.300 alnar, uppå *Nedre Westa Bys Skogsmark*, Söder in emot *Almskillnaden*, hvilken plats kallas *Slätten*..." *Slätten* återfinns också på en karta av år 1696. Namn som *Kyrkkullen* i *Älvesta*, *Kyrkevrån* och *Kyrkehagen* i byar, som aldrig haft någon kyrka, visar vilken väg de olika byarnas invånare tog till kyrkan. I *Ö. Vesta* nämns 1811 en väg

Västgötvägen. Många namn berättar om gamla kvarnplatser och nu försvunna eller till diken förvandlade små vattendrag.

Det är givetvis inte några märkvärdiga eller uppseendeväckande upplysningar, som ägonamnen ger oss. Det är om vardagslivets arbete på åker och äng, som de talar sitt kanske torftiga men sakliga språk. Och det är sådana upplysningar vi behöver för att kunna sätta oss in i tidigare generationers liv i hembygden.

AB. OLSSON & ROSÉNS SKOFABRIK

Tel. växel 710 01, 710 02

Specialfabrik för tillverkning av högklassiga, eleganta och moderna *Mc Kay* och randsvdda
D A M S K O D O N

TORGET I HALLSBERG EN MARKNADSDAG VID SEKLETS BÖRJAN

Hallsbergsmarknad och Hallsbergsoriginal när seklet var ungt

Av Karl Boström junior

Marknadsminnen

Melodier och minnen höra samman, men kombinationerna är olika från människa till människa. Bland mina minnens melodier intar Tosellis smekande Serenata en hedersplats, ty den gav mig i barndomen min första musikupplevelse. Det är nog med de första takterna, för att fantasien skall taga mig med på en utflykt i det förflutna. Men melodien för mig inte till neapolitanska nätter, utan till Hallsbergs köping i exalterad feststämning. Jag ser framför mig det jättelika positivet, som under diverse astmatiska stönanden frambringade den sköna melodien, medan köpingens alla barbenta och trasiga ungar i stum beundran skockade sig kring instrumentet. Förhäxad stirrade de på den grant utstyrda fasaden, där en trind gipsängel med förgyllt hår och skör — men något avskavd — ”make up” i spatliga rörelser trakterade en trumma, medan en annan förde de målade strängarna på himlaharpan.

Det var marknad i Hallsbergs köping, höstens stora upplevelse inte minst för oss ungar. Att dessa klang- och jubeldagar inte var alltför avlägsna, utgjorde den egentliga trösten, när man efter sommarens fröjder åter var tvungen att nöta byxbaken på skolbänken. Ty marknadsdagen hade ”Putte”, av mycket goda skäl gett oss halvledigt. Det var naturligtvis lönlöst att intrassera ens den bästa plughäst för katekesen eller naturläran, när det stod ballonggubbar vid ”Muntrakupan” och lite varstans på Storgatan. Och alla de otaliga cirkus- och tivolinöjena, som högljutt lockade nere vid gästgivarare Janssons stall.

Med glädje betraktade vi det lilla Hallsbergs nya ”ansikte”. Världsvana män med cigarett i mungiporna blandade sig nu med de ordinarie flanörerna på köpingens storgata, och brunhyade kvinnor med guldringar i öronen kom hjärtat att klappa hastigare på köpingens gamla kända ungar, som titulerades ”snobbar”.

När de första tivolvagnarna kom till järnvägens lastkaj, spred sig ryktet härom som en löpeld. På frukost-rasten rusade hela skolklasser dit, medan mammas mat fick kallna. Lekamliga omsorger vägde lätt mot allt det underbara, som den fryntlige nöjespappan ”Julle” förde med sig. När sedan hästarna lossades, var man i extas. Dofterna från exotiska människor och djur, de skarpa tyska kommandoropen, de mystiska sorlen på främmande tungomål, allt gav oss ungar förnimmelsen av att ha rört vid äventyret. Man var något av en hjälte i klass med Hjortfot i Edvard Ellis’ med spänning sönderlästa indianbok, om man blott fick leda en av hästarna från lastkajen till tivoliplatsen nedanför bäcken.

Vi ungar hyste samma respekt för detta ärligen återkommande ”tingeltangelfolk”, som en kines för sina husgudar. Vi protesterade energiskt, när våra föräldrar eller någon annan människa kallade dessa köpingens gäster för ”taskspelare” eller ”marknadsjassar”. I våra ögon var de något av hjältar, som förde en frisk fläkt från den stora världen in i vår lilla köping.

Vi tävlade om att springa till ”Ol-Petter” och hämta bayerskt dricka till tivolimännen. Som vesslor kilade vi runt i tälten, när de röt fram sina beställningar. Me-

Omnibus-TRAFIKEN

VID EDRA RESOR mellan Örebro—Kumla—Hallsberg—Vretstorp, Kumla—Byrsta—Brändåsen—Vallby—Viby kyrka—Körtingsberg, Kumla—Hardemo och Kumla—Yxhult—Kvarntorp anlita alltid OMNIBUS, så att de billiga biljettpiserna sedan mer än 30 år tillbaka å dessa linjer fortfarande kunna tillämpas.

delst mjölkhämtning bringade vi de mörkhåriga kvinnorna vår gunst. Till tack för detta fick vi en klapp på huvudet, vilket kom oss att känna obeskrivlig lycka.

Vilken pojke minns inte Max Rhodin, alias "Brazil Jack", den svenska cirkusens nöstor, vars liv var genompyrat av den mest romantiska cirkusdoft. Självtredde han som mästerskytt-violinist-trollkonstnär-ryttare och en hel del annat. Jag minns hur ståtlig han var, då han i teten för sitt sällskap red genom köpingen till tivoliplatsen. Under den bredbrättiga hatten vajade det mörka, långa håret, örnnäsan skymtade fram över den välvårdade, uppåtvidna mustaschen, de pigga och alltid vänliga ögonen samt hans pittoreska klädsel, allt bidrog till att fascinera folket. Ja, han såg verkligen pampig ut, när han rak som en fura satt i sadeln på en alltid lika vacker häst.

När marknadsdagen kom, levde hela köpingen upp ur sin borgerliga värdighet. Alla gick man ur huse för att i det kollektiva ståhejet bli glatt marknadsfolk, med glupsk aptit på enkla nöjen och söta marknadskarameller av krita och socker. Allt rörde sig kring två poler. Den ena var torget, där marknadsstånden trängdes med varandra och försäljarna blandade sina lockelser med de allmänna missljuden av skrikblåsor, visselpipor och dragspelstoner. Den andra polen var tivoliplatsen, där slängkaruseller snurrade, kraftmätarna smällde och aporna snattrade i sina burar.

Bäcken, som rann genom köpingen, skilde de båda nöjesetablissemangen åt. Över den gamla, gistna bron sprang vi pojkar under fruktlösa försök att vara på båda ställena samtidigt. Vi njöt i fulla drag av det brokiga skådespelet. Det var en tjusande upplevelse för oss pojkar att få trängas med en massa människor och kila mellan bastanta bondmoror och deras genom flitigt drickande knäsvaga men "uppslupna" gubbar. Vi flinade åt de uråldriga hattarna, som en del tanter var iklädda, och spärrade upp ögonen inför den eleganta klädsel många kumlapojkar visade upp. Ett år kom de med dubbla pärlmorknappar nedtill på de sjömansvida byxorna, ett annat år kom en del till "marken" iklädda grå kostym med röda ärmuppslag och byxrevärer. Flickorna var också grant utstyrda med valkar i håret och stora hattar på huvudet och på fötterna högskaftade kängor av husarsnitt.

När man kommit över pubertetsåldern kanske det var just på Hallsbergsmarknaden, som man råkade ut för sin första kärlek. Så var förhållandet med mig en vacker oktoberdag, och föremålet var en italienska med korpsvart hår och blixtrande ögon. Med en betagande brytning sjöng hon "När det våras ibland bergen, får jag komma till dig då?" Som de flesta vackra kärleksvisor stannade det vid, att jag på respektfullt avstånd ägnade henne min stumma hyllning. Den sköna mindre sköna mamma, som var ballongförsäljerska, tor-des jag emellertid närma mig. Hon hade en grön papegoja, som bar allas öden i sin näbb. En av mina genom lång försakelse hopsparade 25-öringar bytte ägare. Papegojan tog ur en låda upp ett lyckobrev med löften om kärlekslycka, men jag måste taga mig i akt

för den "mörke mannen". Ett foto av min tillkommande hade ödet också varit nog vänligt att bifoga brevet. Sorgligt nog hade den blonda damen av balletflicketyyp ej den avlägsnaste likhet med min flicka från Italien, som sjöng så känsligt om sin lilla vrå bland bergen.

Nästa Hallsbergsmarknad kom min tillbedda tillbaka och sjöng samma visa, men då blev förtrollningen bruten. Hon var nu blank och fet i ansiktet och hade nästan samma viddmått som sin mamma. Den "mörke mannen", som skulle komma mellan oss, hade förmodligen redan varit framme.

Vid tivoliplatsen fanns Hasselblads tivoli, som vid sekelskiftet var känt för såväl hallsbergs- som kumlaborna. Många minns säkert än i dag artister som "Den flygande Coicka" och turken "Muhamed Abdel Cavàd", vilken stack nålar var som helst i huden och som drack smält bly och rullade med sina armmuskler.

Att få dra positivet på karusellen var något som alla pojkar eftersträvade. Under en marknad var positivhalaren inkvarterad hos växelförman "Stjärnklare Johansson". Som belöning för att jag hämtade ett dussin dricka hos "Öl-Petter", skulle jag få veva positivet. Skälvande av premiärnervositet smög jag mig innanför det eldröda skynket, som dolde instrumentet av vitt och guld. Placerad på en låda, för att räcka veven, arbetade jag som en slav, under det svetten rann ner över ansiktet. Strax intill mig satt den vaksamme, öldrickande ordinarie positivhalaren. När jag vevat ut de sista tonerna av "Gold und Silber", fattade han mig i nacken och svingade mig upp till karusellbommen. "Nu ska du dra karusellen tio varv och för det får du 15 öre."

På hotellet höll "hovmästaren" Mina Larsson utkik och inspekterade att stämningen i lokalen inte blev högre än som var tillåtet en marknadsdag. "Johan på Hotelle", vaktmästaren, log soligt som en ung pojke och turistade från bord till bord med sina flaskor.

Det blev kväll, ölhallen tömdes på gäster, som var trötta i benen och mjuka i huvudet. Kvällsdimman hade stigit upp på Karl Isaks gärde o. flöt kring spruthuset, där andedräkten ångade från de många klavbundna oxar och feta, skinande hästar, som väntade på sina husbönder. Marknaden led mot sitt slut. Mina kamrater och jag från Brunnskullen hastade i den sena kvällen hem till våra föräldrar, som lovat oss att vara ute så länge vi ville, för att det var "marken". Vid torget stod ännu en och annan "gipsgubbe" kvar och realiserade sina varor. Poliser och fjärdingsmän var ännu på patrull. De kunde rapportera "fullt pådrag": polisfinkan fullbelagd av "veteraner i gamet". Avslutningssången tonar från Baptistkapellet, där vaktmästaren, skomakare Norberg, står på pass och ser till att inga störande intermezzon förekommer utanför lokalen. "Det är nog bäst att ni ungar går genast hem och lägger er", fick vi som svar på vår begäran att få titta in i möteslokalen. Vi tog genvägen vid Bergöös gamla gråpäronträd och in på förbjudet område — bangården — och vidare till "Kråkslottet". En fullständig tystnad rådde i det gamla huset. Vid västra gaveln, där svinaherden

GUST. JOHANSSONS ÅKERI

Telefon 701 16

REKOMMENDERAS!

Alla slags transporter till humana priser

Körningar till och från Örebro varje dag

STORGATAN I HALLSBERG NÄR
SEKLET VAR UNGT

"Norske-Petter" bodde, hängde en massa kläder på luftning. "Ställ ut mjölkflaskan på trappan och ställ om så att du kommer ikull", manade mor från sängkammaren. Det dröjde inte många minuter förrän jag kom i min bädd, drog täcket över huvudet och somnade och drömde, att jag hittade pengar på torget och tivoliplatsen och väntade på nästa "Tomtamarken".

Original.

Under mina "barfotaår" fanns det många original i Hallsberg. Under marknadsdagarna var de flesta av dem samlade vid tivoliplatsen. De mest kända var "Silla-Johan" och "Laban". "Silla-Johan" var fräknig och brunhyad och hade ett svältsmalt ansikte. Vinter och sommar, höst och vår drog han omkring med sin silllåda på Hallsbergs oftast leriga gator. På huvudet bar han en Vegamössa, som skiftade i grönt av väder och vind. Klädseln i övrigt var också mycket primitiv. Byxorna bars upp av en svängrem, som var prydd med blanka mässingsknappar och var en gåva av sotare "Salomon", vars äventyrliga liv min far skildrat i 1933 års Kumla Julblad. Den blanka slidkniv, han hade vid ryggslutet, gjorde mig grön av avund. Däremot blev jag tämligen oberörd vid lyssnandet av hans levnadsvisdom. Under den flottiga mössan hade han ett par örringar, som han påstod skyddade honom för smitta och framförallt för "fluss". Ibland såg man honom i sällskap med ett annat original, "Stråbergsson". De båda kumpanerna logerade ofta på Sofiahemmets uthus (mitt emot hattfabriken) eller på gästgivare Janssons höskulle.

Det talades om, att "Silla-Johans" makt över kvinnor var stor. Något om hans erövringar härvidlag, har dock inte gått till eftervärlden. Hans valspråk var: "När dagen är slut, kvittar allting. Guld är ej annat än mull och silver är bara strunt, tacka vet jag bleckkär!". "Silla-Johan" sålde nämligen förutom sill även blecksaker under marknaderna.

"Labans" egentliga yrke var positivhalarens. Knap-

past någon Hallsbergsmarknad saknades den väderbitne invaliden med de silvervita mustascherna. Jag kände ett fruktansvärt hat till den fabrikör, på vars fabrik "Laban" blivit av med sina båda händer. Vi pojkar betraktade med beundran hans stora färdighet att veva positivet. Bland de stycken, han vevade fram, var det "Jungfruns bön" och "Alte Kameraden" som var populärast.

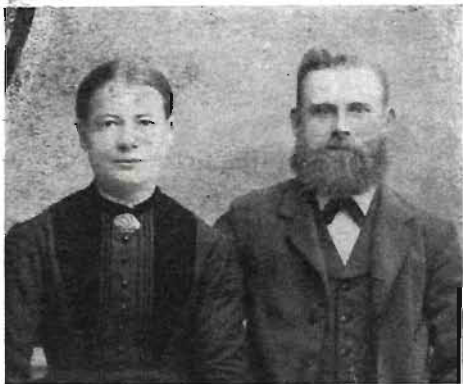
Min mor talade ofta om "Laban" med förakt. Hans handlösa tillvaro var fylld av dryckenskap. Istället för att föra ett kringströvande liv, vore det bättre att han stannade i Göteborg, ansåg mor och många med henne. "Laban" var ju så omätligt rik och ägde flera hus i den stora staden vid Västerhavet. Man ville på den tiden gärna göra dessa kringvandrande stackare till husägare. Men de var så gott som utan undantag fattiga som kyrkrättor. "Laban" hade dock trots allt en uppgift att fylla. Hallsbergs mödrar ställde upp honom som ett varnande exempel: "Sköt er i ungdomen, barn, annars bli ni som "Laban". Våra föräldrar hade det inte lätt att hålla oss från den originelle gubben, som då och då gjorde ett litet avbrott i vevandet, under det han skrek: "Glöm inte att ni lyssnar till tonkonstens mästare. Lägg en slant i fickan, gott folk. Silver i den högra och småsten i den vänstra."

Sista gången jag träffade "Laban" var i Kumla på 1920-talet. Han hade åldrats, men jag kände genast igen honom då han en lördagskväll kom hem till mig i Södra Mos. På Sjöborgs veranda drog han det ena kända stycket efter det andra på positivet. Vi språkade om Hallsbergsmarknaden, då seklet var ungt. Plötsligt rynkades hans panna, och dragen i det färade ansiktet skärptes, under det han yttrade: "Skaffa mig en halva öl. När den är slut, är allting likgiltigt." När han druckit ur flaskan, skyndade han till Hammarbergs tomt för att svara för musikunderhållningen vid ett tivoli. Jag följde efter honom och hade även tillfälle att se, hur han denna strålande höstkväll med till synes svett och vända vevade fram barndomsbitar på det slitna positivet.

STENE BRUNN

Säsång: JUNI—AUGUSTI

TELEFON: Efter 1 juni 73003, 73005 - Närkes Via 40 (vinter)

LARS PETTER OCH KRISTIN SÖDERLING

78-årige Calle Söderling på Stilla- havskusten berättar Kumla- minnen

Vid mitt besök i födelsebygden 1948 bad vännen Johan Johansson i Södra Mos att jag skulle teckna ner några minnen från barndomsårens Kumla. Gärna vill jag göra detta, ehuru svensk stavning och satsbildning delvis gått ur mitt minne. Tack för hjälpen, Redaktören!

Min far var muraren Lars Petter Söderling i Södra Mos, född 1846. Av nämndemannen Anders Petter Andersson arrenderade han ett litet jordområde, där vi hade vårt hem, väster om järnvägen mitt emot dåvarande skohandlaren Carl Erik Blixts ställe. Arrendetiden, som var utmätt i 50-årsperioder, gick ut i slutet av 1880-talet. Far flyttade då ner till Kumla station.

I livligt minne står auktionen efter min farfar, Erik Jansson i Södra Mos. Utom boningshuset, ladugården och ladan såldes en del husgeråd och inventarier, av vilka jag särskilt kommer ihåg en handkvarn. Denna bestod av 2 runda, grovhuggna stenar med en järnpinne i löparen som handtag. Med denna kvarn maldes säden åt kreaturen. Det fordrades krafter minsann, för att hålla löparen i gång. I auktionsvillkoren ingick att alla husen skulle jämnas med marken. Stugan inropades för blott timmervärdet av nämndeman Johan Andersson, far till ovannämnde Johan Johansson. Av fruktträden flyttades ett äppelträd till det nya hemmet vid Hagedalsvägen. Finns det möjligen kvar?

Farfar, som genom olyckshändelse förlorat ena handen, var någon tid småhandlare och sålde pepparkakor och decimeterlånga, rödrandiga karameller, förvarade i en spjälkorg och i en bleckburk. Med sitt lager vandrade han från by till by och gjorde mer eller mindre lyckade affärer. Han var född 1797 och dog 1881.

Min far, Lars Petter Söderling, hade dristat sig att söka arbete i kungliga huvudstaden. På den tiden var en stockholmsresa nästan märkvärdigare än en amerikaresa i vår tid. Lars Petters mor sörjde också mycket vid sonens avfärd. I Stockholm fick han först uthärda några "hundmånader" som lärling i en hovslagarverkstad. Därpå kom han i murarelära. Det ingick efter hand i den stackars kumlapojkens öden att genomgå även det s. k. gesällprovet i en skara gesällers åsyn. Detta tillgick

så, att han med en träpinne i vardera handen skulle stå lutad över en balja, fylld med murbruk, och söka hålla balansen. Härunder passade en av gesällerna på att med en stöt på lärlingens ryggslut få denne att tappa balansen och hamna i bruksbaljan, allt under kamraternas hänskratt. Därmed var han så att säga invigd till murare. Det ädla murareyrket förblev han också trogen, så länge krafterna räckte.

Efter sin återkomst till Kumla gifte sig far med Lars Månssons dotter Kristin från Sörbybacken. En tid bodde mina föräldrar hos farfar i Södra Mos men hyrde sedan en bygg- och bagarstuga i Sännersta. Stugan ägdes av Per Erik Eriksson, som med tiden blev min fadder. Jag föddes nämligen där den 16 okt. 1874. Stugan fanns kvar ännu vid mitt besök 1948 och beboddes då av Elin Persson, dotter till Per Erik.

Mina föräldrar flyttade i slutet av 1870-talet till Kumla station, där en lägenhet hyrts av skofabrikör F. A. Carlsson. Huset låg bakom nuvarande Svenska Handelsbanken. En bild av byggnaden är införd på sidan 41 av Kumla Julblad 1944. I samma fastighet hade Gustaf Olsson urmakeri och antikvitetshandel. Olsson var en ständig köpare på auktionskammaren i Örebro, och bland hans kunder i Kumla såg vi emellanåt grevinnan Lewenhaupt på Säbylund. När far hade det knappt med mureriarbete — isynnerhet vintertiden — hjälpte han Olsson med reparationer av klockor och symaskiner. Till granne hade vi målarmästaren Carl Zarelius, som längre fram utförde måleriarbetet i vårt nya hem vid Hagedalsvägen (huset med de båda flyglarna, sid. 25 i Kumla Julblad 1949). En annan granne var banvakten Qvist på västra sidan av järnvägen. Där var det mest skog, kärr och mossar och massor med lingon om höstarna.

Jag minns så väl de gamla gårdarna i Södra Mos, de karaktäristiska ladugårdslängorna med portar mot landsvägen. Likaså raden av gårdar ner mot Brånstävägen: Anders Petter Anderssons gård, Carl Perssons, Jon Carlssons och Lars Larssons gårdar. Under långa tider passerade jag dagligen dessa gårdar på väg till skolan i Brånsta. Lärarinnan där hette Kristina Andersson.*) Till skolan hade jag i regel sällskap med Axel Lundholm och Gottfrid Berglund, båda med tiden märkesmän inom skoindustrien. Cyklar fanns inte då, utan vi fick gå den långa vägen till och från skolan. Någon gång hände det dock, att vi fick åka med mjölskjutsen från Säbylund.

Inreg. varumärke

PAUL JOHANSSONS

Handskfabrik

Inreg. varumärke

TILLVERKNING AV ALLA SLAGS ARBETSHANDSKAR

Telefon 730 73

Från småskolan kom jag till Dreborgs skola vid kyrkan. Den karaktärsfaste och vördade läraren kunde skapa rädsla hos ostyriga pojkar, men han respekterades i högsta grad. Under sina promenader på rasterna höll han alltid ett vaksamt öga på oss, och Gud nåde den som visade ett dåligt uppförande. En eftermiddag blev det en drabbning mellan Fylsta- och stationspojkar. De "läppalätta" flickorna förde händelsen till Dreborg. Dagen därpå blev det förhör. Karl Hallmén och jag hade utpekats som de värsta bråkmakarna. Lärarens straff tal kändes hårdare än smällarna från Karl Hallmén's knytnävar. Det påstods, att Dreborg nästan stupade för en del okynniga pojkars upptåg. Och nog ställde vi ibland till mycket ofog. En gång hade en av pojkarna spikat fast D:s galoscher i tamburen. När han sedan skulle sätta dem på fötterna och gå, var det nära att han gjort en riktig vurpa.

I början av 1880-talet köpte far ett skogsområde söder om nuvarande Hagendalsvägen. Beståndet var dåligt, mestadels moras och stubbar. Marken uppodlades emellertid av min morfar från Sörbybacken. När detta var gjort, byggde far med familjens hjälp samhällets första tegelhus. Vattnet fick köras från ett ställe vid Kyrkovägen. Det var syster Huldans uppgift att genom skogen köra vattentunnan till bygget. Tvåvåningshuset står än i dag som ett arbetsminne från min barndomstid. Jag kan aldrig glömma, hur min mor själv spikade pappan på taket. Vid mitt besök där för fyra år sedan talade jag om för ägarna, att min far på en takstol målade sitt namn och byggnadsåret 1884. Under byggnadstiden bodde vi hos fanjunkare Arnell vid Kungsvägen. Fars första hyresgäster var prästdöttrarna Norelius. Längre fram hade fru Schyberg modeaffär i huset med filial i Vretstorp. Denna övertogs med tiden av min syster Hulda. (Det Söderlindska huset blev senare "Hotell Rube" och tillhör nu systrarna Friberg.)

När skolan var slut, blev jag lärpojke hos far. Från denna tid har särskilt en händelse etsat sig in i mitt minne. Far höll en dag på med murningen av Carl Perssons nya hus i Södra Mos. Dennes granne, Jon Carlsson, hade en dotter, som var mycket känd för sin munvighet. Det roade farsgubben att "munhuggas" med flickan, som tyckte om far för hans oftast tokroliga svar. En dag hörde vi plötsligt verkliga nödrop: "Lars Petter, Lars Petter, skynda sej och hjälp mej, jag sticks ihjäl!" En bisvärn hade nämligen fått fäste i tösens underkläder. Far, som ej fruktade för några bistryng, skyndade till flickans undsättning och skrapade med mursleven bort de obehagliga flygfäna. Hur flickan kände sig de närmaste dagarna, fick vi aldrig veta. Säkert blev hon åtskilligt "dekorerad" av bisvärmen.

Far var också brandtillsyningsman. Jag minns, när stationssamhällets första brandspruta avprovades vid det stora diket intill Ohlins smedja. En av de första cyklarna i Kumla begagnades av min far. Den var av trä med järnskodda hjul och gjord av smeden Billgren. Min far var bland mycket annat även jägare och skildrade gärna

^{*)} Porträtt på sidan 26 i Kumla Julblad 1947.

CARL SÖDERLING MED MAKA

sina jaktäventyr. Då och då kom han hem med något jaktbyte, oftast vildgäss, skjutna på Ekeby-mossen. Vi pojkar hade också en del tidsfördriv. Sommarnöjena var mest förlagda till Sannahed. På "Skojarbacken" där fanns en massa roligheter.

Lars Petter Söderling avled 1921, 75 år gammal.

När jag 1948 efter mer än 60 år återsåg min födelsebygd, var det för mig en stor överraskning att se det nya Kumla, som vuxit fram i den forna skogen. Under min amerikantid har ofta minnena från fosterlandet fyllt mina tankar. Jag kan tala om, att midsommardagen 1893 voro kumlaemigranterna samlade till gemensam fest i Humbolts Park i Chicago. Här sammanträffade jag med bl. a. en son till smeden Qvarfordt i Södra Mos. Han fick statsbidrag för att i Amerika studera kirurgisk instrumentfabrikation. Samtidigt med honom emigrerade banvakt Petterssons dotter Emma. De gifte sig och stannade i Amerika. Vid festen var också Emmas bror, Gustaf Berglund och August Molin närvarande. De var alla från Södra Mos och är numera gångna ur tiden.

Mitt kumlabesök blev alltför kort. Det ingick i en planerad resa till Paris för ett besök hos min son, kommandör i amerikanska flottan med tjänstgöring i Medelhavet. Mera omfattande och innehållsrik kunde minnesamlingen varit, om jag ej före mitt tolfte år flyttat över till Amerika. Jag önskar emellertid det nutida Kumla lycka och framgång med fortsatt utveckling.

C. A. Suthermy (Calle Söderling)
Seattle 9, Wash. U. S. A.

Välkomna och köp

hela familjens JULKLAPPAR!

I vår stora sortering går det lätt att välja lämpliga presenter

SVÄRDS
järnhandel

Telefon 700 67
714 33

Tillbaka till fjällvärlden

Av HUGO ERICSSON, Kumla

GRÖNFJÄLLETS SYDÖSTRA DEL DÄR
KRANSRAMS VÄXTE

Man kan komma till Ljungdalen, den idylliska fjällbyn i Härjedalen, med buss över Flatruet. I så fall stiger man av bussen vid vägkröken utanför Tron Ericsons speceriaffär. Skall man till fjälls, är det lämpligt att proviantera där. Om någon då skulle komma fram till dig och säga: "Åk hem igen! Jag har gått i fjällen i tolv dagar och slitit med regn, bläst, dimma och stinnkilade bäckar och inte sett skymten av en fjälltopp eller en strimma sol", då skulle du kanske citera väderlekstjänsten: "Ett djupt lågtryck över havet väster om Norge", och le i mjugg vid tanken på, att du i år var så förtänksam, att du ordnade en liten stuga någonstans långt in i fjället.

"Vår stuga" tillhörde Halvar Andersson i Ljungdalen. Han hälsade oss välkomna men beklagade, att brådskan- de göromål hindrade honom att följa med och visa vägen till stugan. Men den är svår att hitta, så ni måste ha någon med er. Det slutade med, att Andersson på kartan prickade in stugans läge, och så följde frun med genom byn bort till skogskanten, där stigen började. Vår orienteringsförmåga skulle ställas på prov.

En stor fjällsjö med björkklädda öar.

Stigen vindlade i en kraftig stigning upp genom granskogen, vilken så småningom tunnades ut och gick över till den alltid tjusiga fjällbjörksskogen. Undervegetationen blev en annan — mera frodig och artrik. De brunröda bladrosetterna till "Kung Karls spira" skvallrade om, att om några dagar skulle denna vår praktfullaste spira visa sig i hela sin konungsliga skönhet. Gullspiran, som i flororna betecknas som sällsynt, täckte som en gul matta varje öppning i den allt mer glesnande och krympande björksskogen.

Så var uppförsbacken äntligen slut, och från krönet fick vi en första ordentlig utblick över våra semesterdomäner. Framför oss låg en stor fjällsjö med ett otal björkklädda öar och lydande det underliga namnet Öjön. Omkransad av fjäll, där Helags förtonade i fjärran, förmedlade den omedelbart fjällvärldens överjordiska stillhet och ro. Vågorna guppade lättjfullt in mot stranden, kluckade bland stenarna och lade sig att vila.

Tre mörka fåglar frigjorde sig från Viksjövålen. Tunga vingslag förde dem över oss, förde dem i motljus ut över sjön, bort mot branterna vid Ö. Helagsån, men

kvar i rymden dröjde ett mjukt obeskrivbart ljud, ljudet från vildmarkens, ödemarkens genius — klong, klong.

Vi skulle få korpen till granne.

Nu var det så, att vi rest till fjälls i år för att komma i tillfälle få färgfotografera den nordiska fågelfaunans mästareångare, blåhaken. Där nere i sjökanten var ett tätt videsnår, och där borde han finnas. Men hur vi än lyssnade, så förblev hans ljuvliga stämma ohörd. Det skulle så småningom visa sig, att blåhaken, som är mycket lokal i sin förekomst, fullständigt saknades på trakten. En malört i glädjebägaren.

Stigen gick en bit längs med sjökanten, brakade så till synes rätt upp mot Viksjövålen, men det kunde väl aldrig vara riktigt. Vi följde med en bit men togo så av till höger och hamnade bland våtmyrarna mellan Öjön och Lillsjön och blevo utskällda av en grönben. Det var inte heller lätt att ta sig fram. Var det inte tjafs klafs till fotknölarna, så var det ris och videsnärjen, som gjorde sitt bästa för att fälla en med ett perfekt krokben. Dessutom genomkorsades landskapet av låga åsar, där krokiga fjällbjörkar trängdes om utrymmet och bidrog till att försvåra varje försök till orientering.

Dagen var vår, och det var ljuvligt att leva.

Då kom Grönfjället till hjälp. Högt upp på dess slutning låg en stor snödriva — en utmärkt riktpunkt. Men vi höll ändå på att bli lurade på konfekten. Vi klafsade fram längs en ås, när några torrbjörkar fångade uppmärksamheten. En orgie i krokighet. Det var då det hände. Där ligger den, skrek hon, min färdkamrat. Var då? Ser du inte, där. Hon stod och pekade in bland torrbjörkarna. Jag hade kikat på krokigheten, så att ögonen nästan blivit vinda, men när de nu fick annat att syssla med rätade de till sig och lät blicken sträcka ut litet längre bort. Bort till en annan något högre ås, där en obetydlig bit av en röd husgavel skymtade. Det var utan tvivel stugan.

På morgonen vaknade vi tidigt. Solen sken från en molnfri himmel, dagen var vår och det var ljuvligt att

OLOF KARLSSONS CYKELAFFÄR

Hörnet Drottninggatan—Mossbanegatan

Telefon 704 76

Reparationer utföras omsorgsfullt

Senaste nytt

i CYKLAR, CYKELLJUS och TILLBEHÖR
MOTORDELAR alltid på lager

leva. Överallt i träden och snåren kring stugan sutto gökar och hoade. Tolv gökar på en gång gick lätt att lokalisera, och då många sutto mycket nära fick man en god uppfattning av hur starkt deras läte verkligen är. Göken och lövsångaren visade sig vara traktens karaktärsfåglar. I övrigt var det både art- och individfattigt. Några lappsparvar, bergfinkar, rödstjärtar, ett par fjällvråkar, korpar, diverse kråkor, grönbenor och några beckasiner, och nere vid sjön några sjöorrepar och gott om drillsnäppor var allt som fanns.

Det kom fyra solskensdagar i en följd med ända till 39 gr. varmt, och varje dag upptäckte vi nya "blommor och blader" under strövtågen i omnejden. Det är roligt med våra svenska blommor, inte bara därför att de har så klara, fina färger och sköna former, utan också därför att de så ofta bjuder på angenäma överraskningar. Som nu här på slutningen av Grönfjället, drygt 850 m. ö. h., där ett par rikliga bestånd av den även på andra håll tämligen sällsynta kransramsens blommade för fullt. Nog kunde man tro, att den skulle vara förbehål- len andra landsändar, så mycket mer som Grönfjället ytligt sett verkade vara en massiv malmklump.

Ljungdalens by drömmer om gruvdrift.

Kännedomen om malm här i bergen är inte ny. Redan så tidigt som 1744 bröts malm här och fraktades den långa vägen över Flatruet till Ljusnedals bruk, ända tills Ljungdalen fick en egen hytta. Men lönande blev aldrig hanteringen. En generalkonsul Jonsson, som i början på detta århundrade hade inmutningsrätten, ville bygga en järnväg från Åsarna till Ljungdalen, för att därigenom möjligen få bergsbruket lönsamt. Innan företaget kom igång samlades generalkonsuln till sina fäder och sönerna fullföljde aldrig tanken. I våra dagar betalar Boliden vad inmutningen kostar och Ljungdalens by drömmer om den dag, då gruvdriften skall sätta igång. Det bör ske snart nog, ty den lilla byns innevånare har det bekymmersamt med utkomstmöjligheterna. Naturahushållningens tid är förbi. Driften vid fäbodarna, som på sin tid var livlig, gav folket ett behövt tillskott för uppehållet. Nu är det tyst och öde på fäbodarna, kanske helt utplånade, och den unga generationen söker sig utkomst på annat håll.

Sitter man på kanten av Grönfjället och ser ut över Skärkdalen har man i triangeln Grönfjället—Skärvagsån—Ojönån Dalsvallens fäbodar. På kartan är det en tät gytring av svarta fyrkanter, men i verkligheten är det blott en stuga kvar, oanvänd, fallfärdig. Men det går inte att rida spärr mot utvecklingen. Några få fäbodor användes sporadiskt. Så är fallet med Nylandsvallen, Halvar Anderssons vall, men de kom inte upp förrän sista fredagen vi var kvar i trakten. Så har man en upplevelse sparad till nästa år.

På tal om Skärkdalen och grönfjället så skänker de extra rik lön för varje mödosamt steg i den branta fjällslutningen. Till vänster vindlar Ojönån. Man hör ett stilla muller stiga upp från Silverfallets virvlar. Till höger ser man glimtvis här och där Skärvagsåns skum-

FRÅN ANDERSSONS NÄTBOD VID LILLSJÖN

vita vatten. De två åarna förenas en bit ned i dalen, strax innan inflödet i sjön Nedre Skärvagen. Vid inflödet bildas ett mindre deltaland.

Företag, som insett fjällvärldens rekreativ- möjligheter.

Dalen är omkransad av fjäll. Endast österut öppnar den sig och man ser i fjärran ett stort blått vatten och en liten vit kyrka. Det är Storsjön i Härjedalen och Storsjö kapell, ett namn som man ofta hör i radions väderleksrapporter. Men innan blicken nått så långt som till den blå ytan och den vita punkten, dröjer den en stund vid en stor rödmålad byggnad. Den ligger öster om landsvägen över Flatruet, som där tvärrar Skärkdalen, och är en semesteranläggning för "Essos" personal. Men fastän det snart är dags för gonggongen att ljuda för middag så hörs inget porslinsskrammel, och inga glada hejarop utifrån krocketplanen — anläggningen är ljudlös — den ligger drygt 9 km bort i dalen. Men det är roligt, att det finns företag som insett fjällvärldens oanade rekreativmöjligheter.

Nej det är inte formerna och linjerna i ett sådant här landskap, som är det mest tjugiga. Inte de blånande fjärrsynerna, hur stimulerande de än må vara. Inte vetskapen om närvaron av öring i ån eller röding i sjön, inte den glidande skuggan av en flyende ren eller någon fågelröst, som bryter tystnaden. Vad som förmår mig att varje år längta till fjälls, att få sitta så här och låta tiden försvinna, det är de klara, rika, mjuka, varma färgerna. Myrarnas färger, vallarnas, skogens, sjöns, blommornas och den rymdblå tonen över fjället. Att få fylla på och konservera sitt årsbehov av skönhetsupplevelse.

Medan vi suttit här och mediterat har då och då, mycket svagt men förnimbart, ett egendomligt fågelläte nått våra öron. Det har kommit nerifrån Dalsvallen. Vi tränger oss igenom en tät gördel av ovanligt krokig men högvuxen björk, och så är vi nere på vallen. En snabbt övergående regnskur motar in oss i den enda kvarvarande stugan. När vi en stund senare sitter på trappan och njuter en mugg kaffe, så slår han till på toppen av

AKTIEBOLAGET KUMLA KARTONG - I N D U S T R I

Telefon växel Örebro 702 85

TILLVERKNING AV OFFSETTRYCKTA KAPSLAR, SNAP-QUICK-KARTONGER, BAKELSE-,
BÄR- OCH SKOKARTONGER SAMT ÖVRIGT INDUSTRIEMBALLAGE

SPECIALITET: OFFSETTRYCKTA INDUSTRIFÖRPACKNINGAR

en stör. Fågeln med det underliga lätet. Vi sitter blickstillta. Fågeln snor runt med huvudet åt alla håll, stjärten pendlar fram och åter i sidled, han är i jakttagen. Så måste han ha sett oss, ty ett skarpt, genomträngande ljud, äck, äck, tränger ur hans äggstands försedda näbb och med hastiga vingslag tätt över marken försvinner den blågråsvartvita fågeln in bland björkslyerna nere vid ån. Det var roligt få se varfågeln i sin rätta hemmiljö.

"Varför passade du inte på med telet?", sa kvinnan.

Ja, då kanske det gått med varfågeln som med grönbenan hemma på myren.

Hon bodde på närmaste myrлагgen och borde naturligtvis fotograferas. Jag tog kameran med det nyförvärvade teleobjektivet (40 cm brännvidd) och gick bortåt. Inte en skymt av någon fågel. Gick hem. Dagen därpå. Gick till grönbenemyren utan kamera. Fick komma fågeln på fem meters håll. Gick hem efter kameran. Ut på myren. Fågeln osynlig. Gick hem med kameran. Återvände till myren. Grönbenan där. Fick komma på tre meters håll. Kom sedan och säg, att det är lätt att fotografera fåglar. Men det är inte lättare med blommor.

En präktig Kung Karls spira stod och vaggade i vinden när vi fingo ögonen på den. Kameran ställdes upp och så satt man där skjutfärdig i minst en timmas tid. Tummen började domna bort. Rygg, armar och ben verkade förlamade. Då sköt ett mörkt moln för solen. Blomman stod för några sekunder stilla liksom för att få tillfälle lipa åt en, ha, ha, nu kan du i alla fall inte få nån bra bild ha, ha. Man skall inte dikta in några mänskliga karaktärsdrag hos blommor och fåglar, det är svårt nog ändå att få ett bra porträtt av dem.

En svensk dumbet . . .

På nordsidan av Öjön fanns en del saker, som borde bli undersökta. I första hand Ö. Helagsån och så Gröndalen, det trånga passet mellan N. o. S. Gröndörrestötar. Naturligtvis rodde vi längs Lillsjöns västra strand. Försiktigt hängde draget ute, men inte en enda liten fisk fann behag i den nypolerade plåtbiten. Mellan Lillsjön och Öjön är en nivåskillnad på någon decimeter, men håller man nära stranden finner man en djupränna och kommer lätt upp.

I Öjöns nordvästra hörn dansar Ö. Helagsån in. Där tog vi land. Här mötte en svensk dumbet av god kvalitet. På ett anslag lästes: "Allt fiske i Ö. Helagsån med tillhörande tjärnar är vid laga ansvar förbjudet. Länsstyrelsen." Ingen är tvingad läsa sånt, så det vore väl förnuftigare tillåta sportfiske mot skälig ersättning.

Vi gick upp utefter ån, där den vitskummig och yster rusade över de mörka stenhällarna, och kom till de första små tjärnarna. Men . . . Här blev det Helagsfjället, som lämnade full valuta för dagens alla mödor. Dock ingen söt sak. Topparna sveptes av askgråa moln, bland vilka solen då och då lyckades hitta en öppning för ett knippe strålkastarljus över fjällheden med dess många småtjärnar. Domedagsstämning vilade över fjällvärlden. Hur hette det: "Ett lågtryck över havet väster om . . ." Nej här. Över Helags, över heden, över oss. Kvickt

SILVERFALLET I ÖJONÄN

slank vi bakom ett stort stenblock för att stå pall, ty med ett öronbedövande dån rusade en stormby med körsbärsstora hagel mot oss. På någon minut var hagelbyn över men stormen tvingade till lä i en dryg halvtimme. En ensam blomma stod några meter från vår sittplats. Fjällskräp. En högst märklig och intressant växt och därtill tämligen sällsynt. "Arten har en egendomlig könsfördelning. Hanväxten har rödlätta korgar med talrika, tvåkönade diskblommor, som dock endast bilda frömjöl, och några få fertila honliga kantblommor, utan ståndare." (Lagerberg: Sv. fjällblommor.)

Som en protest mot talet om de karga fjällen.

Det här var en hanväxt. Honväxten är gulvit. Medan vi nu diskuterade "fallet fjällskräp" och försökte det hopplösa företaget att fånga den på en ruta färgfilm, gick vindhastigheten ned till en 10—12 sekundmeter, och vi kunde fortsätta den avbrutna färden. Meningen var, att vi skulle gå runt tjärn numro två och så söka rätt på Gröndalen och genom den hem. I det hårda vädret blev det inget av den tanken. I stället utnyttjade vi så mycket som möjligt alla lämpligheter och tog ingen notis om en ensam ljungpipare, som uttryckte sitt missnöje med inkräktare på sitt revir. Fjällsippan var i det närmaste överblommad. De som fanns var allmänt frostbitna. Några nätter hade temperaturen nere vid stugan varit under noll. Men andra blommor gav andra överraskningar. Så till exempel ett ställe, där smältvatten icke haft så lätt att komma undan utan stod kvar som en brun gröt och blivit ett tillhåll för gullbräcken. Med sina orangegula blommor med röda punkter stod den där i överdådigt antal som en protest mot talet om de karga fjällen. Eljest var väl purpurbräcken den färgstarkaste saken, med den gula fjällviol som allvarlig konkurrent.

När man går och knallar så här, rinner tiden undan hur fort som helst, och innan man vet ordet av är det kväll. Sjön mötte med bleke, det brukar ofta bli så efter en stormig dag, och i ett kvällsljus som lånat sin färg av purpurbräcken rodde vi sakta hem.

(Bilderna tagna av förf.)

Köp radio till Jul!

REPARATIONER

utföras under full garanti

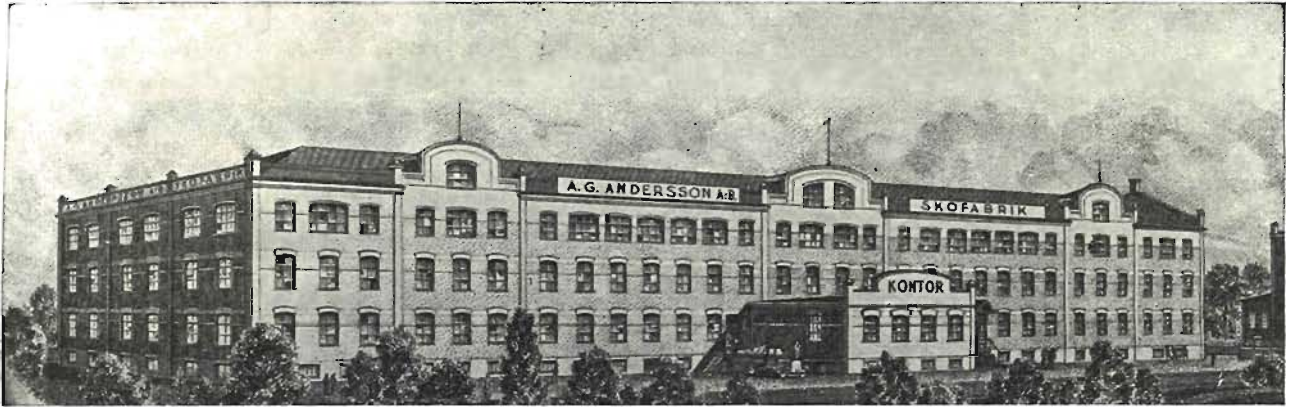
HÖGTALARANLÄGGNINGAR uthyras

Marknadens förnämsta fabrikat såsom Philips, Aga, Radiola, Svenska Orion, Telefunken, Hornyphone, Marconi m. fl. demonstreras och försäljes på förmånliga villkor

Radiofirma

HJALMAR PETTERSSON

Kungsvägen 14, Kumla - Telefon 705 91

A. G. ANDERSSONS AB. SKOFABRIK - KUMLA

— en firma med 100-åriga traditioner

Vår måltid

intaga vi bekvämt och billigt å

Mjöl k - Baren

Köpmangatan, Kumla

Beställningar mottagas Tel. 702 86

Vid köp av nytt U R

vänd Eder till stadens ende stjärnurnmakare

Reparationer utföras omsorgsfullt

Glasögon stor sortering

L. N. BRINK - Kumla

Ur-, Optik- & Guldsmedsaffär

Telefon 702 62

HJ. MODINS KLACKFABRIK

ELVESTA - HALLABROTTET

Telefon Örebro 720 79

Tillverkning av

LÄDERKLACKAR såväl Dam, Mans som Barn

POMPADURKLACKAR alla slag

KUMLA

FODER- & UTSÄDES AB.

TELEFON 709 00 växel

Utsäden, Spannmål, Foder- och Gödningsämnen,

Hö, Halm, Torvströ

m. m.

Haglund's
HAGLUND'S
HAGLUND'S

Ekman, Haglund AB.

FORSÄLJER

från lager för skotillverkning

erforderliga materialier såsom:

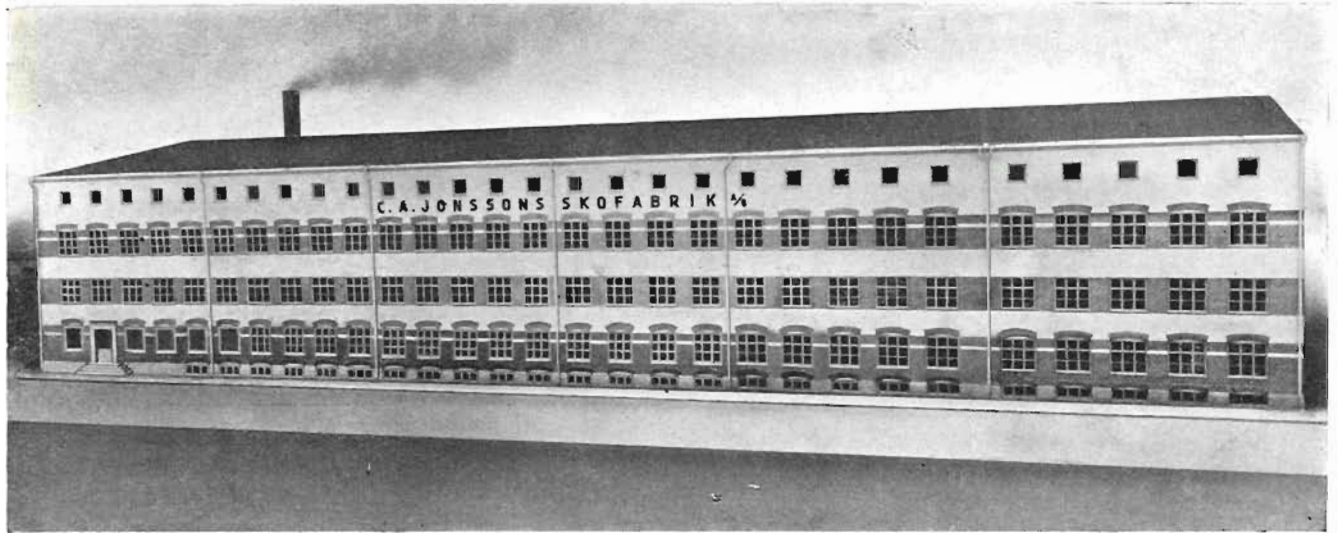
Läder, Skinn, Skofoder, Silke, Sygarn

Skosnören, Tryckspännen,

Gummiklackar

m. m.

Telefoner: Lagret 700 36, Kontoret 703 96

VARUMÄRKEN:

Sportskodon "S:T MORITZ" ✻ Mansskodon "EXCELLENT" ✻ Damskodon "GRANDESSA" ✻ Barnskodon "GULLIVER"

C. A. JONSSONS SKOFABRIK A.-B. - KUMLA

Håkanssons Conditori

REKOMMENDERAS!

Gott kaffe — Gott bröd

Telefon 701 54

Julens blommor

Hyacinter, Tulpaner, Begonier, Cyclamen m. m.

Katrinelunds Handelsträdgård

SÖRBY, KUMLA

Telefon 703 99

Vid bemärkelsedagar
använd Eder av

Kumla Köpmannaförenings
Presentkort

Aktiebolaget

G. O. JOHANSSON

Fjnköping

Kommissionär för PAPYRUS, Mölndal
Alla sorters Post- och Skrivpapper. Påsar. Bindgarn
MUNKSJÖ välkända omslagspapper m. m.

Representant:

HELMER ERNESTAM, ÖREBRO

Västmannagatan 18 - Tel. 130 70

Vem skall jag välja

när det gäller

MÅLNINGSARBETEN?

Jo, naturligtvis

en firma, som är välkänd för förstklassigt arbete och
humant pris. När det gäller målning vid nybyggnader,
reparationer etc. rådgör med

Wigrells Eftr. - Kumla

Inneh.: TORE NILSSON

Telefon 707 81

Både till Jul och året runt

tillhandahålla vi verkligt förstklassiga konditorivaror såsom Tårter, Bakelser och Småbröd

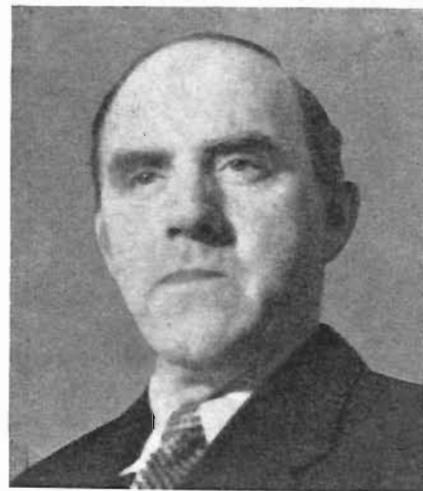
Beställningar mottagas - Erkänt gott kaffe!

Helanders Konditori - Kumla

Telefon 700 08

Kraftledningarna och odlingsrösen i Hardemo

Lantbrukare Karl Östlund i Berga, Hardemo, är känd för sitt stora hembygdsintresse. I sin födelsesocken Viiby har han påträffat en domarring. Under arkeologiska "vandringar i markerna" har Ö., förutom ett 25-tal stenyxor och andra föremål av sten och flinta, funnit en ståtlig gravsättning.

KARL ÖSTLUND

Det torde knappast finnas någon socken i Närke, där så många kraftledningar dragits fram som i Hardemo. En av dessa ledningar är Krångedelinjen. Dessa elektriska trådar synes mig kunna liknas vid strängarna på ett instrument, där själva "stallet" ligger någonstans i södra delen av socknen. När du stannar vid ett mognande vetefält, där stråna vajar för vinden, eller kommer till Mon i södra delen av socknen och hör furornas sus en högsommardag, eller färdas fram på Hardemoåsen en vinterdag, när nordan ligger på, kan du lyssna till något av melodien från det mäktiga instrumentet.

Om du från Berga by i Hardemo vandrar ungefär en kilometer österut, kommer du till en uthuggning i skogen, där Krångedelinjen går fram. Om du då ser efter litet, skall du finna en massa rösen både i linjegatan

och i skogen däromkring. Det är s. k. odlingsrösen. Det ligger en lång tidsrymd mellan hackhemsfolkets och elektricitetens tidevarv. Hur såg det ut och under vilka betingelser levde hackhemsfolket? Troligt är, att där det nu uteslutande växer barrskog, fanns förr den frodigaste lövskog med flera slag av ädla träd.

De människor, som tog dessa platser i besittning, fick rensa marken från sten m. m. och sedan så sitt utsäde i den feta lövmyllan. Skördarna blev inte stora. Hela sädesförrådet rymdes kanske i några skäppor, som hängdes upp i hyddans tak, för att bevaras, så att inte fukt eller något annat skulle förstöra dessa livsmedel. Folket bodde i hyddor, täckta med torv. Deras husgeråd var av enklaste slag. I en fördjupning i någon sten maldes säden till mjöl. Med primitiva vapen dödades villebråd. Vid mörker hade man ej annat ljus än det, som spreds från den öppna härden.

Det händer då och då, när jag vandrar omkring i markerna, att jag påträffar någon fornlämning. För kort tid sedan fick jag syn på en gravsättning av ganska imponerande storlek. Troligen är det någon besutten person, som här för många sekler sedan fått sitt sista vilorum. Graven låg i djupa barrskogen. Har det varit skog här, när denne person gravlades? Troligtvis inte. Det kan ha varit en vacker löväng eller hage. När bönderna genom utdikning av sankna marker kunde lägga mera jord under plojen, upphörde den s. k. ängslåttern och då vandrade barrskogen in.

Tillerbacken i Berga torde få räknas som ett av Närke vackraste gravfält. Det har ett underbart vackert läge med sina många kullar, alla gravar från långt förfarna tider. Innan Hardemo kyrka uppfördes var Tillerbacken bygdens egentliga gravplats. Även efter kyrkans tillkomst användes gravfältet för den gamla lärans anhängare.

UTSIKT FRÅN GRAVFÄLTET VID TILLERBACKEN

B JOHNSSENS MANUFAKTURAFFÄR

(f. d. OAS)

är damernas bästa inköpskälla för

Kappor - Klänningar - Manufaktur

KARL ÖSTLUND PÅ "VANDRING I MARKERNA"
GRAVSÄTTNINGEN I GRANSKOGEN

Det har hänt märkliga ting i Hardemo under den gångna sommaren. Jag tänker på blottandet av det forntida gravfältet på Sigtryggs-kullen. Vad man förut visste om denna vackra plats i Skyberga utefter vägen mot Hardemo kyrka, var att enligt sägen en borg fordom skulle ha funnits på kullen. Inom Hardemo hembygds-förening väcktes någon gång under fjolåret förslag att undersöka Sigtryggsborg. Den 28 juli togs under ledning av landsantikvarie Bertil Waldén de första spadtagen å kullen. När torv och jord schaktades bort, påträffades stenläggningar, inför vilkas ursprungliga syfte man först stod spörjande. Längre dröjde det dock inte, förrän enighet rådde om att det var fråga om gravar från 1000-talet eller kanske ännu längre tillbaka. Vid de fortsatta grävningarna påträffades en större brandgrav. I denna hittades brända ben, tvenne svärd, fragment av urna, del av bronssmycke, en pärla, mängder av nitnaglar av järn, spelbrickor m. m. Den 30 aug. besöktes gravfältet av antikvarie K. A. Gustafsson från Stockholm.

Hardemo är i förhållande till yttinnehållet rikt på fornminnen. Utöver de redan nämnda kan tilläggas: två domarringar, ättehögar på Torskullen vid Skyberga, Hässelkullen och Sköldmöbacken samt några mindre högar i Hulne.

Om man en höstdag, när luften är genomskinligt klar, står på gårdsplanen och blickar ut över nejden och ser gårdarna på kullarna inbäddade i gulnade lövmassor och litet längre bort ser kyrkans torn sticka upp mellan träden och de blå Kilsbergen som bakgrund, och det är så lugnt, att ett löv ej röres, då tycker man nästan att det är något tidlöst över det hela. Men denna tystnad bryts plötsligt av ett rungande och sjungande ljud, som kommer från kraftledningens trådar där nere i dalen. Det är något av den nya tidens melodi, som gör sig påmind.

Karl Östlund

Äldre småplock ur tidningspressen

Dem hälsade han på.

För snart 60 år sedan sammanslogs Livregementets grenadjärkår med Närkes regemente, varvid det nya förbandet fick namnet Livregementet till fot. De gamla kompanicheferna var vana att kalla sina soldater för grenadjärer, vilket dock förbjöds av den nye regementschefen, som kom från det andra regementet; nu skulle det bara finnas soldater vid regementet.

Så en morgon får han dock höra den gamle kaptenen, greve L., hälsa sitt kompani med:

— Goddag grenadjärer!

Översten red genast dit och frågade om greven inte förstått hans order. Men då blev gamle L. förargad och svarade:

— Jag ska säga översten, att jag i våras antog två rekryter, som jag givit namnet Grenadjär, det är dem jag hälsar, de andra, de andra ger jag f—n!

..

Bara druckit sockerdricka . . .

En marknadsdag, då Lundell i Hallsberg gick ordningsvakt, kom många kumlabor med ett lokaltåg till Hallsberg för att bevista marknaden där. Bland resenärerna fanns ett gäng halvstora pojkar, som skrålande lämnade tåget. Lundell gick fram till ynglingarna och utlät sig i barsk ton:

— Håll truten på er skomakare, för ni har bara druckit sockerdricka, när ni for ifrån Kumla!

Samtliga blev nyktra i ett nafs efter Lundells tillsägelse.

..

I tjänst åstundas.

En jungfru, som tjent i större hus, van vid ordning och propetet*, kunnig i matlagning, samt öfver dessa egenskaper jemte ett redligt och anständigt uppförande kan förete bevis af kända personer. För en sådan person är tillfälle att när som helst detta år ju förr dess hellre, mottaga en Ungkarls hushåll. Adress Askersund till G. M. B. Ingen Mamsell eller Jungfru med hatt eller kappa göre sig besvär.

Ur Nerikes Allehanda 25 april 1846.

* snygghet, renlighet.

Gamla fotografier

från Kumlabygden önskas köpa eller låna.

Ärg. för 1935, 1937, 1940 och 1943 önskas köpa. Några ex. av Kumla Julblad för 1941, 1946 och 1951 kunna fortfarande tillhandahållas.

Meddela Eder med utg. å KUMLA TRYCKERI,
tel. 708 81.

Mekaniska problem?

Vänd Eder då till

Kumla Mekaniska Verkstad

Allt inom branschen

SOM HAR STORA RESURSER TILL EDER TJANST

— sker för hela familjen

KOMMANDITBOLAGET

JOEL ANDERSSON

TELEFON ÖREBRO 709 40 (VAXEL)

Lämpliga JULKLAPPAR

till billiga priser finner Ni genom besök i

DAMKONFEKTIONEN

MARTA WIGERELL

Telefon 705 22

För Julinköpen

Rekommenderas

ANNA BERGS

TAPISSERI- & KORTVARUAFFÄR

Telefon 702 06

INGENÄS ELEKTRISKA

Installationsbyrå

Hagendalsvägen 20, K u m l a

Tel. 703 75

ALLA SLAGS INSTALLATIONER UTFÖRAS
RITNINGAR. KOSTNADSFÖRSLAG UPPRÄTTAS
MOTORER, OLIKA STORLEKAR
ELSPISAR. KOKHALLAR. LYSÄMNESARMATUR

Försäkringsaktiebolaget

HANSA

FÖRSÄKRINGAR

Ombud i Kumla: Folkskollärare GUSTAF HAGSJÖ
Telefon 703 90

BYGGMÄSTARE

Evert Johansson

K U M L A Tel. 702 31

NYBYGGNADER
OMBYGGNADER
REPARATIONER

Auktoriserad försäljare av

Ford

AUTOMOBILER

och

TRAKTORER

ARIEL motorcyklar

Fullständig Bilverkstad

Försäljer:

Reservdelar — Tillbehör — Batterier — Klädselöverdrag

**CARL SUNDBERGS
BILFIRMA**

TELEFONER:

Verkstad och försäljning 704 35, 706 01

Carl Sundberg bostad 704 35

Lagerchefen bostad 711 70

Montören bostad 707 32

Låt oss göra den rätta förpackningen
till Er vara!

Kontakta oss när Ni skall ha nya förpackningar till Edra varor. Vår specialité är kartongförpackningar med flerfärgs offsettryck. Vi håller marknadens lägsta priser.

RINALDO & JOHANSSON AB.

Förpackningsindustri

KUMLA - Tel. Örebro växel 709 70

Köp JULKLAPPARNA

i

Kumla Järn- & Redskapshandel

Fredrik Emberg

Tel. 700 25, 703 25

Den goda tårtan

vackert dekorerad får Ni endast från

Konditcri Hemgården

Skolvägen 18 Tel. 704 96, 712 05

För JULBORDET

Prima Kött- och Charkuterivaror, Ost, Smör, Konserver
Prima Julskinkor

Ericsons Livsmedelsaffärers Efstr.

Inneh.: T. Andersson o. B. Ericson

Filial: FYLSTA, tel. 704 45 Tel. Huvudaffären 700 72, 704 45

Brevpapperet bör vittna om god personlig smak!

I parti från

JOHNSON HILL AB., Örebro, Pappersvarufabrik

Efterfråga därför våra förnämliga
kvaliteter

Svenskt Antikpressat papper
Svenskt Diplomat papper
Svenskt Hamrat papper
Svenskt Linnepressat papper
hos Eder
Bok- eller Pappershandlare

LUXOR Radio

REPARATIONER alla märken

EKLÖFS - KUMLA

Telefon 706 44

Julhandla

Edra SPECERIER och MATVAROR hos

Sahlins - Kumla

Telefon 706 12

Vid behov av PAPPER och PAPPERSARBETEN
vänd Eder till

AB. Ekenberg & Huldberg - Malmö

Nederlag i Kumla. Repr.: FOLKE ANDERSSON - Telefon 706 98

Papper - Papp - Bindgarn - Förseglingsremor - Dekorationspapper - Papeterier - Handdukar - Dukar - Servetter - Väggalmanackor
Hatt- & Skjortpåsar - Bageripåsar - Kanistrar - Cellophanpåsar - Kassaapparatrullar - Kontrollremor

ALBIN ENGQVIST

KUMLA - Tel. 701 98

Första klass Herr- & Damskrädderi

Tyger i lager

*De stilfullaste
nyheterna i*

tyger, gardiner, klänningar, blusar,
underkläder och strumpor

Hills
Tel. 704 46, 714 47

Kumla Elektriska Byrå

Telefon 702 02

Utför alla slags Elektr. Kraft- och Belysningsanläggningar, Svagströmsanläggningar, Neonbelysningar, Reparationer av motorer och alla slags el. apparater

Stor sortering av modern belysningsarmatur

-o- NY TELEFONKATALOG FÖR KUMLA UTKOMMER I BÖRJAN AV 1953 -o-
Annonsera i katalogen! Annonser mottagas av Överkonstapel Elis Levin Ev. ändringar kan göras i Dohlwitz Bokhandel

KUMLAIDROTTE

1952

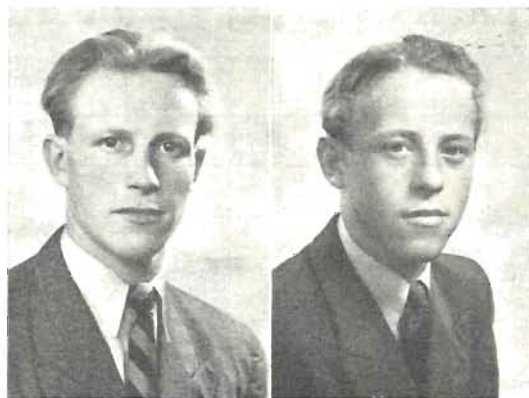
*Kumla Julblads hederspris
till bröderna Harald och Roland Svensson*

Så här i början av oktober månad skall Kumla Julblads pristagare utses och i år har det kanske varit värre än vanligt. Det har inte saknats kandidater utan det gäller här bara att välja den mest meriterade. Att juryn fastnat för orienteringsrepresentanter beror på att det är den gren som f. n. gör Kumlas namn mest känt utåt. Och att vi valt bröderna Harald och Roland Svensson tillsammans, beror på att det är mycket svårt att säga vilken av dem som är bäst. Undertecknad har gjort en liten gallundersökning bland intresserade och funnit att en del säger att Harald är bäst, medan andra håller på Roland. Då är det givetvis bäst att båda kommer i åtanke som Kumla Julblads pristagare.

En kort presentation av pristagarna. De är födda i Viby, Harald den 14 sept. 1927 och Roland den 16 febr. 1929, men flyttade senare till Hällabrottet där Harald är ytongarbetare och Roland linjearbetare. Båda är medlemmar av Logen Hvarandras Hjälp i Hällabrottet och ingen av dem är rökare. Det är nog typiskt för utövarna av orienteringen, denna naturens idrottsgren.

Första gången man möter bröderna Svenssons namn i Kumla OK:s prydliga protokoll är den 1 maj 1951. De hade varit med om en orienteringskurs i Yxhult 1945, och också tävlat litet smått för hemmaklubben, men bättre fart och bättre resultat blev det dock först när de hamnade i Kumla. Den 1 maj vann Roland "Blacksta-Svens" bana och erövrade den s. k. Hellströmstavlan. Harald blev tvåa, 34 sekunder efter, men vann senare en tävling i Laxå. Vid korpen 1951 segrade Harald med Roland på fjärde plats, 41 sekunder efter. Vid DM-tävlingarna 1951 kom Harald tvåa och Roland fyra. Harald vann senare i Mariestad och blev klubbmästare på hösten 1951. Båda bröderna medverkade också då Kumla OK 1951 erövrade DM i lag. Vid Kumlas nationella vårorientering 1952 segrade Roland med Harald som god femma och vid Lindens nationella vartävling blev Harald 2:a och Roland 3:a. Vid budkavletävlingarna nu i höst blev laget, som förutom Harald och Roland bestod av Hans Persson, god tvåa. Detta ger en liten blick på vad de säkra orienteringsbröderna hittills utträttat. Fortsättning följer med all säkerhet.

När man ser på Kumla OK:s protokoll blir man frapperad av den goda uppställningen. Undertecknad har varit sekreterare i flera föreningar och är medlem i ett flertal, men ingenstans har jag sett så förnämligt förda protokoll. Det är Per Retelius och Tore Wedén som svarar för detta, och det är inte bara torra protokoll utan där finns små teckningar från skog och mark och inprickade och inklustrade kartor.

HARALD OCH ROLAND SVENSSON

Så gör vi en liten återblick över den övriga idrotten i Kumla, och då finner vi att *fotbollen* klarat sig bra. När detta skrivs leder Kumla sin serie, visserligen på samma målkvot som Hallstahammar, men med stora förutsättningar att övervintra i toppen. Som vanligt har "säkra" poäng slarvats bort men sådant hör serien till. Det är gott material då alla är hemmapojkar och laget är ungt, jag skulle tro att medelåldern ligger omkring 20 år. Det är god anda bland spelarna och med Gunnar Pousette som tränare bör vårsäsongen ge gott resultat. Det är på tiden att Kumla åter kommer upp i solen.

I *bandy* lyckades Kumla klara sig kvar på sin 6:te placering. Det var ju sorgligt medintervädret förra året och det gjorde att träningen inte kunde skötas som vanligt. Det var mycket knappt att serien hann färdigspelas. Det blev mest matcher och ingen åkträning under veckorna. Man får hoppas att Kung Vinter kommer igen detta år. Då kommer helt säkert också bandyn att blomstra.

Skididrotten hade kanske ännu större problem att brottas med. Visserligen kunde en del märken erövrats men mera blev det inte.

I *skridskor* ser det ut som om Kumla skulle komma fram. Där finns Ove Adamsson, som erövrade alla DM-tecknen och som också blev uttagen till Morgondagens män vid Skridskoförbundets kurs.

Det har inte på många år varit så många ungdomar i farten på Kumla idrottsplats som denna sommar. Framförallt är det roligt att se så många studerande pojkar. De har ju många tillfällen att visa framfötterna dels vid skoltävlingar, dels vid olika ungdomstävlingar. Främst måste man nog sätta Åke Sandin, som varit med i 3 landskapstävlingar och gjort 2,41 på 1 000 meter, vilket troligen är ett bland de bästa resultaten för ungdom i Sverige.

Skall man döma av detta är det ett sjudande idrottsliv i Kumla. När nästa års pris skall utdelas kan man redan i år skymta ett par man som så att säga står på trappan, och det är Ove Adamsson i skridsko och Åke Sandin i allmän idrott. Lagg namnen på minnet!

Algot Dohlwitz

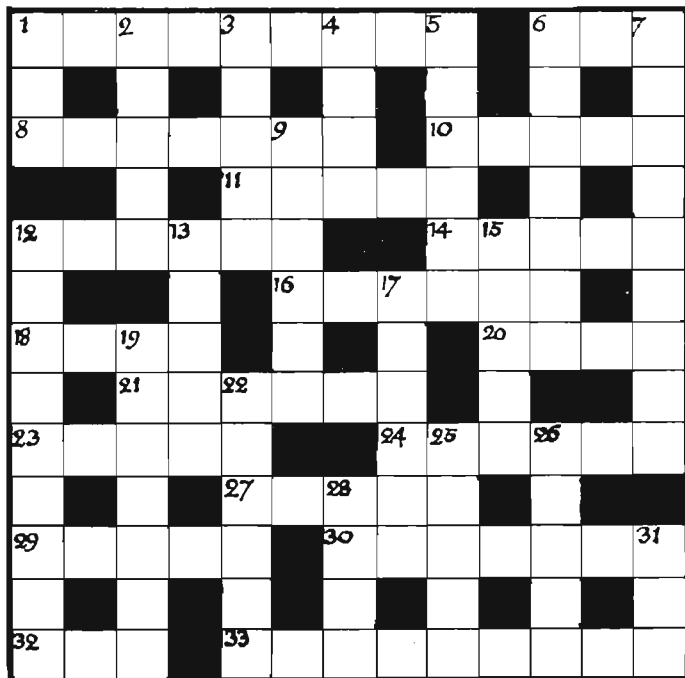
JULKLAPPEN till Honom ska' vara från

Mobergs
KUMLA
Tel. 70627

Vi ha massor av praktiska och nyttiga klappar, som med självskrivenhet hör hemma på varje herres önskelista

MOBERGS HERREKIPERING

KUMLA JULBLADS KORSORD 1952

Vågräta ord:

1. Användes förr, fylld med jord, vid befästningsarbeten. (9)
6. Klandervärt dröjsmål. (3)
8. Pristagare. (7)
10. Ädelsten. (5)
11. Måste man fisk och örtesångar. (5)
12. Erik, dansk konung, måg till Magnus Ladulås. (6)
14. Kan sömmerskan. (5)
16. Nöt, som gödes, men ej mjölkas. (6)
18. Periodisk företeelse inom nervsystemet. (4)
20. Bör ett folk vara. (4)
21. Laglöshetstillstånd. (6)
23. Mer än 30 m i sekunden. (5)
24. Öppna sådana anses öka hemtrevnaden. (6)
27. Skänk. (5)
29. Böra lydas. (5)
30. Sydfrukter. (7)
32. . . . och betsel. (3)
33. Äro mjuka och veka. (9)

Lodräta ord:

1. Kan ni tänka er lutfisk utan . . . (3)
2. Lärjunge. (5)
3. Vit, kall, skorpa. (5)
4. Goda eller dåliga . . . (4)
5. Bär sitt huvud högt. (6)
6. Jakobsson hade 11 bröder. (7)
7. Engeisk pedagog, känd här genom växelundervisningsmetoden. (9)
9. Hederlig. (6)
12. Jättedjur i urvärlden. (9)
13. Rensar säd genom fläkt och säll. (5)
15. Företag för varuforsling. (5)
17. För hårets snitt, ans och glans. (6)
19. Stenkrossprodukt. (7)
22. Bör fås mellan ansträngningarna. (6)
25. I slottsgemak. (5)
26. Lokes fru. (5)
28. Höres ofta, när folk är samlat i profana lokaler. (4)
31. I radioapparater. (3)

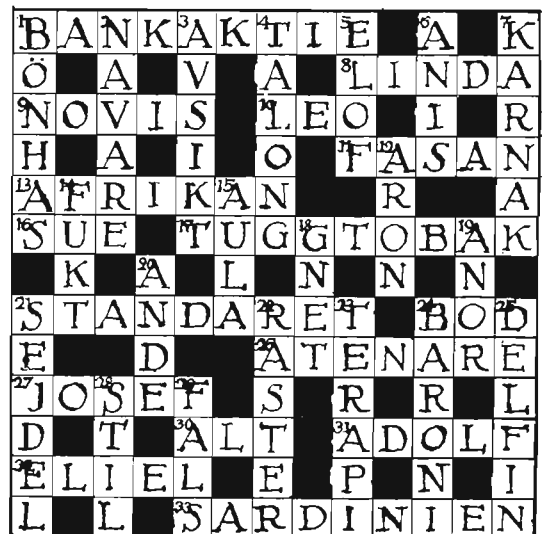
För den först öppnade rätta lösningen utbetalas, i likhet med förra julen, ett första pris av 10 kronor. Andra priset utgör 5 kronor och det tredje Kumla Julblad gratis under tre år.

Lösningarna, som adresseras "Kumla Julblads korsord", fack 95, Kumla, skola vara inkomna senast den 15 jan. 1953. Pristagarnas namn meddelas genom anslag i Dohlwitz bokhandel samt i nästa års Julblad.

Innehållsförteckning:

	Sid.
Korset och krubban. Av Eric Lind	1
Om Kumla kyrkas grundläggning. Av Henning Julin	2
Små Kumlaminnen	5
Häradsdomare Lars Pärsson. Av Jonas L:son Samzelius	7
Fromma skomakare i Kumla. Av C. G. Hjelm	12
Carl von Rosenstein. Av Erik Ekdahl	13
Småprat om några prickar. Av Nils Lindgren	17
Fjärdingsmannens berättelser. Av Lars Emil Larsson . .	20
Ackordsarbete på Ekebymossen 1896. Av Carl Ohlin . .	22
Kring ett Amerikabrev 1951. Av Nils Helander	24
Lasse på Mittan, Orsch Svens Johan och andra Kumlaoriginal. Av J.	27
Deltagare i lärarmötet i Brånsta 1904	29
Bland Tänger, Bultar och Tråkor. Av Anna Larsson	30
Hilma Lundqvist. En mästarinna i knyppling	32
Hallsbergsmarknad och Hallsbergoriginal när seklet var ungt. Av Karl Boström junior	33
78-årige Calle Söderling berättar Kumlaminnen	36
Tillbaka till fjällvärlden. Av Hugo Eriksson	38
Kraftledningarna och odlingsrösen i Hardemo. Av Karl Östlund	41
Kumlaidrotten 1952. Av Algot Dohlwitz	43
Kumla Julblads korsord	44

Lösning av julbladets korsord 1951

PRISTAGARE:

1. Fru Jenny Eklöf, Norrtullsgatan 26, Stockholm
2. Herr Hans Lunde, Thulegatan 22, Flen
3. Fröken Ragnhild Jansson, Kungsgatan 25, Lindesberg

NYVELIUS

LINOLEUMMATTOR :- FERNISSA :- TAPETER

SJUKVÅRDS- och FÖRBANDSARTIKLAR

KUMLA ÅKERI

Innehavare: Henry och Harald Karlsson

Rekommenderas! :- Utför alla slags körningar

Telefoner 706 58 och 706 59

E. MELIUS **Begravningsbyrå**

Ombesörjer allt för såväl jordbegravning som eldbegängelse. Begravningsbil tillhandahålles

Telefon 700 61

FÖR **JUL-** STOKET
BAKET
BORDET från

Speceriaffären
Tel. 703 73

Enoch Pettersson
kumla

Blommor för julbordet

köpas fördelaktigt i

Herbert Petterssons

Blomsterhandel — Handelsträdgård

Telefon 701 44 - Trädgården 701 38

Beställ JULDRICKAT

i god tid! Vårt juldricka är berömt som mycket närande och hållbart

KUMLA BRYGGERI

TELEFON 701 67

CARL ARBINS

Rak- & Friséroalong

REKOMMENDERAS!

L Kumla-Hallsbergsortens **LASTBILCENTRAL**

utför på beställning alla slags transporter på längre och kortare sträckor

Bilar från 1,5 till 10 ton

Försäljer från eget grustag

Sand, Grus och Singel

HUVUDKONTOR: Sveavägen 11, Kumla

Telefoner: 707 38 och 707 39

Förestånd. David Larssons bostad 708 84

Avdelningskontor i Hallsberg: Östra Storgatan. Telefon 107 00

Grustaget i Kumla: Dalagatan. Telefon 705 03

Grustaget i Mosås: Telefon 750 27

**För Edra transporter —
anlita LASTBILCENTRALEN**

Skoindustrin har gamla yrkestaditioner i Kumla

»PATRULL»

— idealkängan för arbete och sport

»PATRULL» med foträt passform

är resultatet av många års forskningar

ifråga om den för foten mest

idealiska passformen

AB. KUMLA SKOFABRIK

KUMLA

Undvik trähusets brandrisk!

Bygg med

YTONG

Det blir ej dyrare, men Ni får trots detta ett hus i högre klass, större varaktighet och mindre underhåll, ett stenhus, högisolerande och med låg bränsleförbrukning. Ytonghuset är god kapitalplacering. Vi stå gärna till tjänst med alla upplysningar, även då det gäller finansiering och lånefrågor

YXHULTS STENHUGGERI AB.

HÄLLABROTTET

TELEFON 720 70

C. G. STRÖMS AB.

ETABLERAD 1888

KUMLA

TEL. VAXEL 709 20

T I L L V E R K A R

KVALITETSSKODON

VARUMÄRKE